

21063

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK DÖNEMİNDE (1923-1938) PRAGMATİZM VE
EKONOMİYE YÖNELİK MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

EMİNE ASLAN

TEZ DANIŞMANI : PROF. DR. ZAFER TOPRAK

İSTANBUL - 1992

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

I-MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

A-Atatürk ve Mesleki Eğitim

B-Uzmanların Görüşleri

C-Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin Kuruluş Sistemi ve Gelişimi

1-Meslek Okullarının Milli Eğitim Sistemine

Alınması

2-Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

II-MESLEKİ EĞİTİMİN ÖRGÜTLENMESİ

A-Mali Kaynak Sağlama

B-Sanayii içinde Eğitimi Düzenleme Çalışmaları

C-Mesleki ve Teknik Eğitim Ana Planının Hazırlanması

III-MESLEKİ VE TEKNİK OKULLAR

A - Bölge San'at Okulları

1- Ankara Bölge San'at Okulu

2- Ankara Akşam Erkek San'at Okulu

3- Erkek Ertik Öğretmen Okulu

4- Aydın Bölge San'at Okulu

5- Bursa Bölge San'at Okulu

6- Bursa Akşam Bölge San'at Okulu

7- Diyarbakır Bölge San'at Okulu

8- Edirne Bölge San'at Okulu

9- İstanbul Bölge San'at Okulu

10-Akşam Bölge San'at Okulu

11-İzmir Bölge San'at Okulu

12-Kastamonu Bölge San'at Okulu

13-Konya Bölge San'at Okulu

14-Sivas Bölge San'at Okulu

B- Endüstri Alanında Meslek Okulları

C- Tarım Alanında Meslek Okulları

D- Ticaret ve Turizm Okulları

E- Maliye Alanında Meslek Okulları

F- Kız San'at Okulları

SONUÇ

KAYNAKÇA

ÖZET

Mesleki ve teknik eğitimin tarihi, bireyin çalışmayı öğrenme çabasının tarihidir. Tarihsel gelişim sürecine bakıldığında da işin birey yaşamında önemli bir yeri vardır. Ülkemizde de dünyada olduğu gibi mesleki ve teknik eğitimin uzun bir geçmişi vardır.

19. yüzyılın ikinci yarısında endüstri, ev ekonomisi, ticaret, tarım alanlarında bazı okullar açılmıştır. Ancak bu okullar çok yetersiz kalmıştır. I. Dünya Savaşı sonunda bir kısım meslek okulları sınırlarımız dışında kalmış, geriye kalanların bir kısmı kapatılmış, bir kısmı ise yetersiz olanaklar ile eğitimlerine devam etmeye çalışmışlardır.

Cumhuriyet ile birlikte mesleki ve teknik eğitim alanında önemli gelişmeler görülmeye başlanmıştır. Mesleki ve teknik eğitim konusunda ileri gitmiş Batı ülkelerinden uzmanlar getirilmiş, bu uzmanlara ülkenin değişik yörelerinde incelemeler yaptırılmış ve bu incelemeler raporlar halinde Bakanlığa sunulmuştur. Bununla da yetinilmemiş, her meslek şubesine teknik eleman yetiştirmek için yurtdışına kız ve erkek öğrenci gönderilmiştir. Mevcut öğretmenlerin bilgilerini arttırmak için ayrıca kurslar düzenlenmiştir.

Atatürk özellikle bu gibi mesleki ve teknik eğitim veren okulları, yaptığı ziyaretlerle desteklemiş, halkı bu konuda bilinçlendirmeye çalışmıştır. Atatürk'ün gayretleri

ve teşvikleri ile 1940'lara kadar önemli atılımlar gerçekleştirilmiş, ancak bu konuda esas gelişme 30'lu yıllardaki sanayileşme girişimi sonucu ileriki yıllarda görülmüştür.

GİRİŞ

Eğitimin esas amacı, bireyi bütün yönleri ile yetiştirmektir. Herşeyi bir defada okulda vermeye imkan olmadığı için, eğitimin bireyin hayatı boyunca devam etmesi gerekmektedir. Kuşkusuz bir eğitim sisteminin amacı bireyleri yalnız iş için hazırlamak değildir, fakat iş birey yaşamında çok önemli bir yer tutmaktadır.¹

I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele döneminde ülkemizde yeteri kadar teknik ve meslek erbabının bulunmaması sebebi ile çekilen büyük sıkıntıları çok yakından gören Atatürk, 1 Mart 1922 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmasında "... memleket evladını hayat-ı içtimaiye ve iktisadiyede fiilen müessir ve müstemir kılabilmek için, elzem olan iptidai malumatı ameli bir tarzda vermek usulü, Maarifimizin esasını teşkil etmelidir" diyerek Mesleki ve Teknik Öğretimin önemini belirtmiştir.²

Atatürk, Bursa öğretmenlerine ve daha önce belirttiğimiz Mart 1922'deki Meclis açış nutkunda eğitim ve

1. Hıfzı Doğan, Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim, A.Ü. Eğt. Fak. Yay. No:64, A.Ü. Basımevi, Ankara 1977, s.65.

2. Reşat Özalp, 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Eğitim, Ankara 1961, M.E.B. Irmak Mehmet, s.10.

öğretim usulünün pratik ve uygulamalı olması yani yararlı ve fayda sağlayıcı, özetle pragmatik olması gerektiğini belirtmiştir. Bu görüş özellikle Türk eğitiminin modernleşmesinde büyük bir rol oynamıştır. İktisadi hayatın gelişmesi ve milli iktisadın kurulabilmesi için ilk hazırlıkları oluşturmuştur.³

Ekonomik endüstriyel alandaki gelişmelere engel olan kapitülasyonların Lozan ve takip eden dönemde kaldırılması, bu alanlarda yapılacak çalışmalar için iyi bir sonuç vermiştir.

Genç Cumhuriyet, ülkeyi her sahada çağdaş medeniyet seviyesine yükseltmek için daha ilk günlerde programlar hazırlanmasına önem vermiştir. Fakat, bütün konular birbirine bağlı olduğu için, kalkınma işine nereden ve nasıl başlanacağını tesbit etmek dahi çok zor olmuştur.

Diğer yönden hangi işe el atılsa teknik ve mesleki bilgi noksanlığı kendini göstermiştir. Milli Eğitim en önemli konulardan biri olmasına rağmen teknik öğretim ön plana alınamamıştır. Çünkü, bu okullardan mezun olacakların çalışma alanları henüz hazır değildir. İmparatorluktan ancak bir kaç fabrika devralınabilmiştir. İktisadi alanda iş yapan

3. Hıfzırrahman Raşit Öymen, "Cumhuriyet Eğitime Geçişte Atatürk'ün Etkisi", Belleten, cilt:LII, Sa.204, s.1045, Kasım 1988, T.T.K.Y.

milli kuruluşlar, hemen hemen yok denecek kadar azdır. Bu nedenle önce teknik ile ilgili iş hayatının hiç olmazsa gelişme yoluna girmeye başlaması gerekmiştir.

İkinci Meşrutiyet devrinde faaliyete geçmiş ve Cumhuriyet devrine intikal edebilmiş, sınırlı sayıda san'at ve meslek okulundan mezun olanlar kendi sahalarında kolaylıkla iş bulamamışlardır. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yıllarında teknik öğretim yönünden ancak ekonomik kalkınma ile ilgili tasarımlara paralel olarak hazırlayıcı nitelikte inceleme ve araştırmalara başlanmıştır.

Mesleki eğitime verilecek şeklin esaslarını tesbit etmek için, bu alanda ileri gitmiş ülkelerden davet edilen uzmanların fikirlerinden yararlanma yolunda gidilmiştir. Bu amaçla Colombia Üniversitesi profesörlerinden John Dewey, incelemeler yapmak üzere Türkiye'ye davet edilmiştir. Ardından Alman Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Müşaviri Prof. Kuhne ve Brüksel Şehri Mesleki Öğretim Genel Müdürü Omer Buyse Türkiye'ye çağrılarak fikirlerinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM I

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Mesleki ve teknik eğitimin tarihi, bireyin çalışmayı öğrenme çabasının tarihidir. Tarihsel olarak işin birey yaşamında önemli bir yeri vardır. İş, bireyin sürekli olarak artan istek ve ihtiyaçlarını karşılama aracı olmuştur. İnsan çalışmak suretiyle ihtiyaçlarını karşılayabileceğini çok erken çağlarda öğrenmiş ve uygulayacağı yöntemin onun verimini ve üretimini etkileyebileceğini farketmiştir.¹ Bütün bu uğraşlar deneyimler bireyi yeni yöntemler bulmaya yöneltmiş ve yaptığı işin daha verimli olması için belli bir eğitim sürecinden geçmesini gerekli görmüştür.

İş eğitiminin kesin olarak başlama tarihini ve yerini saptamak imkansızdır. İşin eğitim süreci içindeki öneminin anlaşılması ve kabul edilmesi için uzun yılların geçmesi gerekmiştir. Rousseau, tarım ve el sanatlarının eğitimdeki önemini belirterek, bu konuların herkese öğretilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Rousseau'nun fikirleri, daha sonraki yıllarda Pestalozzi, Herbart ve Froebel gibi eğitimcileri etkilemiştir. Bu eğitimciler işi eğitim programlarına sokarak, daha önceki eğitimcilerin

1. Hıfzı Doğan, "Mesleki ve Teknik Eğitim", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul; M.E.B.Devlet Kitapları, s.357-358

kavramlarını uygulamaya koymuşlardır. Pestalozzi ve onu izleyen eğitimcilerin yaptıkları deneyler ve geliştirdikleri kuramlar, eğitimde iş kavramının geliştirilmesinde öncü çalışmalardır. Bu denemeler, daha sonraları yıllarda eğitim sistemlerini büyük oranda etkilemiştir.

Ondokuzuncu yüzyılda iş kavramının Avrupa ve Amerika'da yaygınlaştığı izlenmektedir. İş eğitimi gibi uygulamayı içeren eğitimin, eğitim programlarına girmesinin başlıca nedeni, birçok eğitimcinin el işlerinin de en az matematik ve yabancı dil kadar kültürün bir parçası olduğu fikrini ileri sürmeleridir. Bu tür uygulama bireyi bir mesleğe hazırlamaktan çok, onu bütün ve çok yönlü olarak geliştirmeye yöneliktir. Bu girişimin sonucu olarak genel tarım, genel ev ekonomisi, genel ticaret ve teknik resim gibi derslerin programlara girdiği gözlenmiştir.²

İş eğitiminden beklenen amaç bireyi bir meslek sahibi yapmanın yanında ülkenin endüstrileşmesidir. Endüstrileşme, ekonomik, teknolojik sosyal ve kültürel boyutları olan karmaşık bir süreçtir. Bugünkü endüstrileşme sürecini bilimsel ve teknolojik çalışmaların, sosyal ve kültürel değerlerin dışında düşünmek mümkün değildir. Çağımızda teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin uygulamaya konulduğu endüstri, yaşamın bütün boyutlarını

2. Hıfzı Doğan, Teknoloji Eğitimi, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. No:128,s.1-2.

etkilemektedir. Teknolojik olaylarla desteklenen çağdaş endüstri, toplumun en dinamik kuvvetlerinden birisi haline gelmiştir. Endüstrileşmenin hızlanması toplumdaki kültürel, ekonomik, politik ve eğitim gibi temel sistemleri etkilemektedir. Endüstrileşme sürecinde meydana gelen hızlı gelişme, toplumu oluşturan diğer sistemler arasında kopukluklara sebep olmaktadır. Endüstri ile eğitim sistemi ele alınırsa, endüstride kullanılan teknoloji düzeyi değiştikçe, insan gücünün nitelikleri de değişmektedir. Eğitim sistemi endüstride meydana gelen gelişmelere zamanında uyum sağlayamazsa, iki sistem arasında kopukluk meydana gelmekte ve eğitim sisteminde kazandırılan beceriler endüstride geçersiz olmaktadır.

Endüstri süreci ile toplumun diğer sistemleri arasındaki etkileşim karşılıklıdır. Endüstri geliştikçe diğer sistemleri etkilediği gibi diğer sistemler içinde uygun koşullar yaratılırsa endüstrileşme süreci hızlandırılabilir. Endüstrileşme ülkemizin temel amaçlarından birisidir. Bu bakımdan burada endüstrileşme sürecinin genel olarak eğitim ve özellikle mesleki ve teknik eğitim sistemine etkileri ve alınması gerekli önlemler üzerinde durulacaktır.³

Endüstrileşme, yani teknolojik alanda gelişme ana

³. Hıfzı Doğan, Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim, A.Ü.Eğitim Fak. Yay. No:64,s.25.

hedeflerden biri olmakla beraber zamanla sorunlara neden olmaktadır. Tabii kaynaklar üzerinde daima çoğalan bir üstünlük ve bunların istismarı, sanayileşmiş ülkelerde üretimi sürekli bir şekilde arttırırken, bunun karşısında insanlığın üretici güçleri seferber edilmediği takdirde, insanlığı tarihte görülmemiş bir nüfus artışının beraber getireceği açlık tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu tehlikenin tek çözümü eğitim yolu ile uyuklayan güçleri uyandırmak ve geliştirmektir. Bu kuram, geleneksel sanayileşmiş ülkeler için söz konusu olduğu gibi, binlerce yıllık duragan yapılarından kurtularak gelişen uygarlıkla ilişki kurmaya başlamış ülkeler için de geçerlidir.

Bugün eğitim, insanın kendisini koruması için yaptığı savaşa kararlar verilen bir sahadır. Eğitim kişi ile doğrudan doğruya ilgili olduğu gibi, onun gelişmesinde ve aynı zamanda ulusların kültürel, sosyal, politik ve ekonomik gelecekleri ile de ilgilidir. Bu nedenle eğitim sorunları, çağımızın incelenen ve tartışılan sorunlarından en önde olanıdır.

Eğitim sorunlarının çözümü aynı zamanda ekonominin yaratıcı gücü ve gelişmesi bakımından o kadar önemlidir ki, ötedenberi ekonomi (iş hayatı) için işgücü sağlanması sorununu da daima sıkı bir şekilde eğitim sorununa bağlı olduğu kabul edilmiştir.

Bu arada her eğitimin ve aynı manada mesleki eğitimin bir geçinme vasıtası olduğu, buna yardım ettiği unutulmamalıdır. Eğitim insana yönelik ve onu layık olduğu yere; mesleki bakımdan kendisinden talep edilen hizmetleri yapabileceği, toplumdaki görevini ifa edeceği yere oturtmak ister.

Mesleki eğitim ve buna öncülük eden ilk okul, orta okul ve yüksek okuldaki genel eğitim, kişiyi yalnızca kazandığı bilgi ve maharetlerle bir iş yerini tatmin edici bir şekilde doldurmaya yetmez. Aynı zamanda şahsını ve yerini, toplumda varoluşunu kendini tatmin edecek şekilde tanımasına yardım eder.⁴

Bugünkü meslek eğitimi, binlerce yıllık çalışma ve tecrübenin ürünüdür. Eğitim ile iş arasındaki ilişkiler ilk çağlardan beri süre gelmiştir. Bu ilişkiler, yaşanan dönemlere göre yeni boyutları kapsayarak zamanımıza kadar gelişerek devam etmiştir. Uygarlık geliştikçe eğitim de buna paralel olarak bir çok aşamalardan geçmiştir.

Meslek eğitimi uzun yıllar ailenin sorumluluğunda yürütülmüştür. Değişen koşullar nedeni ile aile içinde yapılan meslek eğitimi başka kurumlara devrolmuştur. Önceleri meslek eğitiminin sorumluluğu aile yerine çıraklık

⁴. Adolf Kieslinger, Türkiye'de Mesleki Eğitim Gelişmesi İçin Teklif ve Tavsiyeler, Ankara, Ankara Sanayi Odası Yay. No:3 1969, s.7-8.

sistemine geçmiştir. Çıraklık sisteminin gelişmesi ile eğitim ve iş, aile dışında bir kuruluş tarafından yürütülmüştür.

Zamanla çıraklık sistemi, gelişmekte olan toplum ihtiyaçları, üretim sistemleri, bilim ve teknolojiideki buluşlar karşısında yetersiz kalmıştır. Endüstrideki gelişmeler sonucu vasıflı işçi ve teknisyen ihtiyacı artmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda çıraklık sisteminin dışında çeşitli mesleki eğitim sistemlerinin geliştirilmesine gidilmiştir. Böylece meslek eğitimi örgütlenmiş bir okul programı olarak, eğitim sistemine girmiş ve bir çok aşamalardan geçmiştir.⁵

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin uzun bir geçmişi vardır. İlk dönemlerde (19.yy.'la kadar) meslek eğitimi çıraklık sistemi ile yürütülmüştür.

19.yüzyılın ikinci yarısında endüstri, ev ekonomisi, ticaret, tarım alanlarında bazı okulların açıldığı görülmüştür. Mithat Paşa ilk defa "islahane" adıyla 1861'de Niş'de bir sanat okulu açmıştır, daha sonra 1868'de İstanbul Sultanahmet Sanat okulunun açılışı yapılmıştır. Bursa Tophane Sanat Okulu da 19.yüzyılın ikinci yarısında açılmış ilk sanat okullarından biridir. Zamanla İzmir, Konya,

⁵. Hıfzı Doğan, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, M.E.B., s.357-58

Diyarbakır, Kastamonu vb. illerde yeni okulların açıldığı görülmektedir.

Kız teknik öğretim alanında da yine Mithat Paşa ilk İslahane'yi 1865'de Ruscuk'ta açmıştır; daha sonraki yıllarda Ahmet Refik Paşa İstanbul'da Yedikule (1869), Üsküdar (1878), Aksaray. (1879), Cağaloğlu (1879) Kız Sanat okullarını açmıştır.

1883 yılında zamanın Ticaret Nazırı Suphi Paşa "Hamidiye Ticaret Mekteb-i Alisi" adıyla ilk ticaret okulunun açılışını yapmıştır.⁶

Birinci Dünya Savaşı sonunda bir kısım meslek okulları yurt sınırları dışında kalmış, bir kısmı kapatılmış ve bazılarıda çok yetersiz olarak faaliyetlerini sürdürebilmiştir. 1923-1924 öğretim yılında Edirne, İstanbul, Adana, Bursa, Sivas, Kastamonu, Konya ve Bolu sanat okullarının faaliyetlerini sürdürdükleri ve diğerlerinin ise kapanma tehlikesi ile baş başa kaldıkları anlaşılmaktadır. Aynı öğretim yılında İstanbul'da Çapa ve Üsküdar'da bulunan iki kız meslek okulu ile 1922 yılında Samsun'da bulunan bir ticaret okulunun faaliyette bulundukları bilinmektedir.⁷

6. Hıfzı Doğan, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.350-359

7. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.358-359

Türkiye'de oldukça yaygın bir mesleki ve teknik eğitim örgütü mevcut olup, ülke ihtiyaçlarına göre giderek gelişmekte ve genişlemektedir.

Mesleki ve teknik eğitim okullarının hemen hemen tamamı devlete aittir. Bunların büyük bir kısmı doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bulunmaktadır. Çok az bir kısmı ise diğer bakanlıklar, resmi ve bazı büyük endüstri kurumları tarafından yönetilmektedir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre bu okullar hangi kurum tarafından açılırsa açılsın, programları, eğitimle ilgili faaliyetleri bakımından Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altındadır.

Burada Cumhuriyet döneminde mesleki eğitim gelişmesi incelenirken 1920-1940 dilimi esas alınacaktır. 1940'lardan sonraki çalışmalara ilişkileri ve gelişmeleri, bütünleştirmek için zorunlu olan durumlarda değinilecektir.

A- Atatürk ve Mesleki Eğitim

Cumhuriyetten önce birçok meslek okulu kurulmuşsa da mesleki eğitim politikası arasında yer almamıştır. Meslek eğitimi yerel gruplar tarafından kurulmuş ve yönlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak mesleki eğitimin

gelişmesi belirli bir düzeyi geçmemiştir.

Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber Devlet, mesleki ve teknik eğitimin durumu ile ilgilenmeye başlamıştır. Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarında teknik bilgi ve beceriye sahip eleman eksikliğinin meydana çıkardığı sorunlar, ekonomik ve sosyal gelişme için bireylerde yeni yeterliklerin geliştirilmesi zorunluğu ve genel olarak becerili işçi düzeyinde nüfus aktarması sonucu meydana gelen boşluğu doldurmak ihtiyacı, meslek eğitimi üzerine dikkatleri toplamıştır.

Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşları sırasında hissedilen teknik eleman ihtiyacını Reşat Özalp şu şekilde açıklamıştır:

"Birinci Dünya Savaşı sonunda ve özellikle İstiklal Savaşı sırasında memlekette meslek ve teknik bilgilere sahip kişilerin yeteri kadar bulunmaması, büyük ölçüde kendini gösterdi. Örneğin, Büyük Taarruz'un (26 Ağustos 1922) başlamasından önceki günlerde, Fransızlardan 100 Berliet Kamyonu temin edilmiş ise de işgale uğramamış bölgelerde arandı, tarandı ve nihayet bunlardan ancak yirmisini işletebilecek şoför bulunabildi. Bu sebepten cephane ve mermilerin büyük bir kısmını kağnı arabası ile taşınması mecburiyeti hasıl oldu."

Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı bir raporda bağımsızlık savaşı sırasında karşılaşılan malzeme ve imalat güçlükleri ve eleman yetiştirme ihtiyacı şu şekilde dile getirilmektedir;

"Gerek Umumi Harpte gerek İstiklal Harbinde memleketimizin endüstri sahasındaki geriliğinden ve teknik elemanın yokluğundan çekilen sıkıntılar, memleketin endüstrileşmesi lüzumu kuvvetle hissetmiştir, büyüklerimizin gerek endüstrileşme fikrine varmalarına gerek bu endüstri için adam yetiştirme işini ele almalarına sebep olmuştur."⁸

Ülkenin kalkınması için her düzeyde teknik elemana ihtiyacı olduğu ve bu elemanların eğitim sistemi ile yetiştirilmesi gerektiğini Atatürk, daha savaşlar sırasında görmüş, laik ve dünyevi bir eğitime geçtikten sonra, eğitimde kuram ve uygulama sırasında uygun bir dengenin kurulmasına çalışılmıştır. Atatürk'ün eğitim görüşünde kuram ve uygulama birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları olarak ele alınmıştır. Atatürk laik eğitim çerçevesi içinde eğitimin iş kavramını da içerecek şekilde eğitimin uygulamalı olaması gerektiğini belirtmiştir.⁹

Atatürk, Mesleki ve Teknik eğitimin kurulması ve

8. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.359-360.

9. Hıfzı Doğan, Teknoloji Eğitimi, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fak. Yay.NO:128,s.5.

yaygınlaştırılması için özel ilgi göstermiş ve gerekli önlemleri almaları için ilgilileri uyarmıştır. O güne kadar çok az sayıda yöneticinin ve eğitimcinin dikkatini çeken meslek okullarının önemini vurgulamak için Atatürk, bu okullara özel ziyaretler yapmıştır.

Cumhurreisinin bu okullara gitmesi çok anlamlıdır. Atatürk, İzmir Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi'ni Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti zamanında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında (1923-1925) üç defa ziyaret ederek ülkenin geleceği açısından bu eğitimin önemini vurgulamıştır. Atatürk, 13 Şubat 1923 yılında Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi'ne ilk gelişlerinde daha çok öğrencinin yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiş ve okulun hatıra defterine şunları yazmıştır: "Varmak zorunda olduğumuz düzeye, bugünkü kadar, uzak kalışımızın mühim sebeplerinden biri sanata ve sanatkarlığa gerekli derecede önem verilmemiş olmasıdır."¹⁰

Atatürk 1923 İzmir İktisat Kongresi'ni açarken de şöyle der; "Yeni devletimizin, yeni hükümetimizin temel görüşleri, bütün programları ekonomi programından çıkmalıdır. Bundan ötürü çocuklarımızı o şekilde yetiştirilmeliyiz ki, onlara o suretle bilgi ve kültür vermeliyiz ki, ticaret hayatına, tarım ve sanata ve bütün bunların çalışma alanlarına yararlı

10. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.360.

olsunlar, bundan ötürü Milli Eğitim programlarımızda, gerek ilköğretimde ve gerekse ortaöğretimde verilecek bütün bilgiler bu noktaları dikkate alarak düzenlenmelidir."

Atatürk, 1 Mart 1923 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin birinci dönem dördüncü toplantı yılını açarken eğitimde uygulanacak yöntemi şöyle açıklamıştır: "Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için gereksiz bir süs, bir baskı aracı, ya da bir uygarlık zevkinden çok yaşamda başarıya ulaştırmayı sağlayan, işe yarar ve kullanılabilen bir araç durumuna getirmektir." Görüldüğü gibi Atatürk eğitimde uygulanacak yöntemin ve verilecek bilgilerin faydacı, somut, pratik, akılcı ve iş ilkesine dayalı olmasını önermiştir.¹¹

Atatürk, 25 Ağustos 1924 yılında Muallimler Birliği'nde öğretmenlere şöyle seslenir: "Erkek ve kız çocuklarımızın aynı şekilde bütün öğretim kademelerindeki eğitimin uygulamalı olması mümkündür. Memleket evladını her öğretim kademesinde ekonomik hayatta etkili, verimli ve başarılı yetiştiriniz."

Atatürk, mesleki eğitimin ilköğretimden yüksek öğretime kadar kurulması gerektiğini, 1 Kasım 1928'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü dönem ikinci toplantı yılını

11. Hıfzı Doğan, Teknoloji Eğitimi, s.5-6.

açarken şu şekilde dile getirmiştir: "Mesleki öğretimin ilk ve orta kademedен en yüksek dereceye kadar memlekete temini Milli Eğitimin temel politikasıdır."

Bugün genel eğitim okullarının sürdürülen teknoloji eğitimi, Atatürk'ün 1931 yılında yaptığı ve bugün çağdaş bütün ülkelerde de kabul edilen kültür tanımı çerçevesinde yürütülmelidir. Atatürk kültürü şu şekilde tanımlamıştır: (a) Bir insan cemiyetinin devlet hayatında, (b) Fikir hayatında, yani ilimde, sosyal hayatta ve güzel sanatlarda, (c) Ekonomik hayatta yani ziraatta, zanaatta, ticarete, kara, deniz ve hava taşımacılığında yapabildiği şeylerin sonucudur.

Atatürk'ün 1930'larda yaptığı kültür tanımı, çağdaş kültür tanımını yansıtmaktadır. Çağımızdaki insanın genel eğitimi, geleneksel kültür değerleri yanında çağdaş teknolojiyi tanımasını da öngörmektedir.¹²

Atatürk eğitimin, yaparak ve iş üstünde öğrenmeye dayanmasını; bir süs olmayıp, yaşamın koşullarına göre üretici olarak düzenlenmesini; kullanılabilir, bir araç olmasını; çevre koşullarına uyum sağlamasını gerektiğini önererek mesleki eğitimin önemi ve yönünü vurgulamıştır.

12. Aynı eser, s.6.

B- Uzmanların Görüşleri

Bu yıllarda eğitime verilecek yönü ve uygulanacak ilkeleri saptarken yerli ve yabancı uzmanların görüşlerinden de yararlanılmaktadır.

Türk eğitim tarihinde iş kavramının eğitim sistemi içine girmesinde büyük katkıları olan eğitimcilerden biri İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur. Türk okullarında 1910'dan beri eliş, resim, hatiplik ve tiyatro gibi, geleneksel eğitimin dışında ilk adımları Baltacıoğlu atmıştır. Baltacıoğlu iş eğitimini, gazeteciliği, piyesi, eğitim programlarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmiştir.

Baltacıoğlu eğitimde iş kavramını vurgulamış ve çocuğun erkenden tarım eğitimi görmesi ve bir tarımcı gibi kişilik kazanmasını önermiştir. Bundan amaç tarım yolu ile insanlığı öğrenmektir. Çünkü tarım, Baltacıoğlu'na göre, bu insanlığın belli başlı şekillerinden biridir.

Baltacıoğlu iş eğitiminin yürütülmesi biçimi hakkında şu görüşlere yer vermiştir: "Okulun görevi tarım kişiliğinin oluşmasına hizmet etmektir. Bu da gerçek tarım yaşamını yaşatmakla olur. Bunun yolu da okulda gerçek bir tarım çevresi meydana getirmektir. İlk koşulu topraktır. Eğer çevrede toprak bulunmazsa orada o bölümden vazgeçilmelidir."

Baltacioğlu eğitim amaçlarının gerçek hayattan kaynaklanması gerektiğini vurgulamıştır. Baltacioğlu'nda kuram ve uygulama, genel ve mesleki eğitim bir bütündür. Okulun görevi genel eğitim vermektir, meslek eğitimi meslek okullarının görevidir, biçiminde yapılan eleştirilere Baltacioğlu şu şekilde yanıtlamaktadır. Okulun görevi bir meslek adamını tam olarak yetiştirmek değildir; okul meslek adamı kişiliğine bir başlangıç olabilir.

Baltacioğlu'nun iş kavramına ilişkin olarak geliştirdiği ilkeler büyük oranda bugün güncelliğini korumaktadır. O'na göre okulun görevi hayata hazırlamak değil hayatı yaşamaktır. Baltacioğlu eğitim programlarında yer alan "kağıt işi", "ağaç ve tahta işi", "maden işi", "bahçe işi" gibi uygulamaları şu şekilde değerlendirmektedir; "Gerçek topluma bakalım, orada kağıt işi değil kutuyu görüyoruz, ağaç ve tahta işi değil, marangozu, doğramacı ve dülgere görüyoruz; maden işi değil demirci, tesviyeci, tenekeciyi görüyoruz. Programlarda yer alan bu konular, gerçek yaşamda bulunmamakta yazarların zihninde yer almaktadır. Bu durum okul ile çevre arasında bir ayrılık yaratmaktadır. Bu bakımdan okullarda el işi, ağaç işi vb. konular yerine marangozluk, demircilik, heykeltraşçılık, bahçıvanlık gibi gerçek mesleklere yer verilmelidir".

İş eğitimi programının içeriğine ilişkin olarak da

Baltacioğlu Şu g r Ő lere yer vermektedir: Programa alınacak içerik, çocuğun toplum hayatında karŐ ılaŐ abileceĖi tüm meslekler için ana ve temel olan bilgi ve becerileri kapsamalıdır. Baltacioğlu, marangozluk, demircilik, bahçivanlık ve elektrikçilik mesleklerini tüm diğer meslekler için temel g r erek programlara alınmasını  nermiŐ tir.

İŞ eğitimi çevresinde okullarda yaptırılacak etkinliklere iliŐ kin olarak Baltacioğlu bu faaliyetlerin gerçek koŐ ulları yansıtması gerektiğini belirtmiŐ tir.  ocuk ağaç iŐ leri alanında  alıŐ ıyorsa, etkinliklerin gerçek ağaç iŐ lerini yansıtması gerekir. Baltacioğlu'na göre mukavvadan yaptırılan masa iŐ levsel bir eğitim aracı olamaz. Baltacioğlu'nun 1927 yılında M.E.B.'na verdiği "Türkiye Meslek Mekteplerinin Islah ve Tesis Hakkında Raporu" baŐ lıĖını taŐ ıyan bu belgede ki g r Ő ler bugünde geçerliliğini korumaktadır.

1930'lu yıllarda iş kavramının genel eğitim programlarına girmesi için büyük çaba harcayan eğitimcilerden biri de İsmail Hakkı Tonguç'tur. Tonguç ve diğer eğitimcilerin katkısı ile bu görüşü büyük oranda köy enstitülerinde uygulama olanakı bulmuŐ tur.

Tonguç iş eğitimini genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmekte ve genel eğitim ile mesleki eğitim

arasında uçurum yaratılmaması gereğini belirtmiştir. Tonguç'a göre genel eğitimin yalnızca çok yönlü kuramsal bilgilerle kazanılacağını sanmak hem yanlış hem de zararlıdır. Genel bilgi ile meslek eğitimine yardım etmek ve meslek aracılığı ile de genel eğitimi tamamlamak gerekir.

Tonguç'a göre eğitim soyut ve genel nitelikte olmamalıdır; gençleri faaliyete sevk etmek suretiyle onları eğitmek, iş kavramı (iş mektebi) denilen eğitim hareketinin başlangıcıdır. Bu girişimin özünde iş yaparak bir şey öğrenme yöntemi bulunmaktadır. Bu ilkenin en önemli niteliği, her öğrenciyi faaliyete yönlendirmiş olmasıdır. Buna göre iş kavramı pedagojik bir anlam kazanmıştır. Eğitimin esas amacı da okulu pedagojik anlamda işin uygulandığı bir iş yurdu haline getirmektir.

Tonguç iş eğitimini kültürün bir parçası olarak görmüştür. Ona göre kültürü yükseltmek demek bilimin, tekniğin, zanaatin, yükselmesi ve başarısı demektir. Tonguç iş kavramına ilişkin görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

"Uygulanmayan bilgi boş ve lüzumsuz bilgidir. Bir şeyi yapabiliyorsak aynı zamanda biliyoruz demektir. Doğru, iyi, düzgün yazamıyor veya resim yapamıyorsak, anlatmak istediğimiz konuyu bilmiyoruz demektir. Bir olayın deneylerini yapmaktan, müzik parçalarını bir alet ile çalmaktan veya notaya uygun olarak söylemekten aciz isek, o

olayı veya o parçayı bilmediğimiz anlaşılır. ilgili kitabı veya dergiyi okuyarak, tabiyatı veya sosyal hayatı inceliyerek bilgi edinemiyorsak; kitapta yazılanı veya öğretmenin anlattığını ezberleme yolunu tutmuş, iskolastiğin esiri haline gelmişiz, demektir.¹³

Ülkenin yetiştirdiği eğitimcilerin yanı sıra Türkiye'de eğitimin gelişimi için yabancı uzmanlar da çeşitli raporlar sunmuşlardır. Bunlardan en önemlileri, J. Dewey, Dr. Kuhne, O. Buyse gibi konularında uzman eğitimcilerdir.

Maarif Vekaleti modern bir eğitim düzeni kurabilmek için dünyaca tanınmış pedagooglardan Amerikalı J. Dewey'i Türkiye'ye davet ederek ondan eğitim işlerimize ilişkin değerli raporlar almıştır. (1925). Bu raporlar Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi'nde de yayımlanmıştır. Dewey'in raporlarında meslek eğitimine değinen en önemli sorunlar şunlardır:

a) Gençlerin yetenek ve gereksinmelerine göre meslek seçmeleri için kurulacak meslek ortaokulları, değişik kesimlerin koşullarına göre ticari, zirai meslek kursları ve 8-10 yaşındaki çocuklar için meslek dersi programları hazırlama gibi sorunları ile uğraşmak için bakanlıkta bir bölüm kurulması,

¹³. Hıfzı Doğan, Teknoloji Eğitimi, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yay. No:128, s.7-9.

b) Sanayide kullanılan başlıca araç ve makinelerin örneklerini halka ve okullara göstermek üzere geçici sergiler açılması,

c) Tarımın gelişmesinde, çiftçi kooperasyonlarında okulların rolleri konusu ile uğraşmak ve köy okullarını bu amaçlara göre düzenlemek için bir komisyon oluşturulması.

Dewey "Türkiye'nin uygar uluslar arsında güvenilir bir üye olarak canlı, bağımsız ve laik bir Cumhuriyet halinde gelişmesini" Türk eğitiminin ana amacı olarak görür. Bu amacı elde etmek üzere okulların ulus bireylerine şunları sağlaması gerekir:

1-Doğru ve politik alışkanlıklar ve fikirler vermesi,
2-Onlarda türlü biçimlerde ekonomik ve ticaret yetenekleri geliştirmesi, 3-Erkek ve kadını ulusal egemenliğe iktisaden kendi kendisini yönetmeye ve sanatça ileriye götürecektir, yani onları girişimlere ve yeni buluşlara, özgür yargılara, bilimsel nitelikte düşünmeye ve kamu yararı için sosyal koşullara uygun işbirliğine alıştırarak fikri ve ahlaki karakterin çizgi ve eğilimlerini kendilerinde geliştirmesi.

Bu amaçları gerçekleştirmek için bazı liderler yetiştirmek yeterli değildir. Vatandaşların tümü, memleketin siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmesine katılabilecek

ölçüde eğitim almalıdır.

Dewey meslek okullarına ve meslek eğitimine ilişkin ilginç gözlemlerde bulunmaktadır:

1-Okullarda köylülerin ve çiftçilerin ilgi ve gereksinmelerine özel bir önem verilmeden öğretimin yaygınlaşması ve zorunlu kılınması sosyal ilişkiler doğuracak olağan üstü bir durum ortaya koyar. Köylülerle çiftçilerin gereksinimleri ayrıca düşünülmeden geliştirilecek bir eğitim sistemi lafçı ve gerici olur. Ve genç kuşağın herhangi diğer bir memlekete başarılarını sağlamamakla beraber onları köy hayatından kolaylıkla uzaklaştırır.

Bundan başka Türkiye'de ulusal refahın gelişimi tarım çalışmalarının düzeltilmesi ile sıkı bir biçimde ilgilidir. Bu Türkiye eğitimi için en baş sorun, derslerinin konuları köy hayatına iyice bağlı olacak bir tür ilk ve orta okullar kurulmasıdır.

2-Ortaokullar, yetenekli ve derin istek sahibi gençlerin yüksek okullara girmesini sağlayacak geniş yöntemler almakla birlikte her şeyden önce çocukların doğrudan doğruya yaşama koşullarına uyacak programlar ve öğretim metodları içermelidir.

"Ortaokulların niteliklerinde zirai, ticari, sinai olmak üzere çok ayrıcalıklar bulunmalıdır."

3-Kusursuz ve bilimsel bir metodla (teknik) adamların ve mühendislerin yetiştirilmesi hiç kuşkusuz Türkiye'nin en büyük gereksinmelerinden biridir.

Türkiye taşıma araçları ve sanayinin ilerlemesi için bu işleri yönetecek ve denetim altında bulunduracak yeterince vatandaş yetiştirecek olursa bu gibi işlerin gelişmesi için yabancı ülkelerden borç almakta zorluk ve sakınca çok azalır.

Birinci derecede kusursuz bir (Teknoloji) okulu (Teknik Yüksek Okulu) açmak ve birkaç yıl yerli öğretmenler yerine dışardan birinci derecede yüksek öğretmenler getirmek için harcanacak parayı Türkiye, az bir sürede fazlasıyla karşılar."

Cumhuriyet döneminde doğrudan doğruya meslek eğitimi işlerini incelemek ve bir çalışma raporu vermek üzere getirilen yabancı uzmanların ilki Dr. Kuhne'dir. Milli Eğitim Bakanlığı bu uzmanı çağdaş Alman pedagoglarından ve meslek eğitimi organizatörlerinden Prof. Kerschensteiner'in önerisi üzerine getirmiştir (1925). Kuhne'nin raporunun karakteristik yönlerini şöylece belirtebiliriz:

1-Türkiye bugün, Batı Avrupa Devletlerinin 18, 19'uncu yüzyılda uyguladığı düzenlemelerden bir bölümünü ele aldığı bir dönemde bulunmaktadır. Yeni milli devletin binası için yalnız siyasal, askeri ve fikri güçlerin harekete getirilmesi yeterli olmayıp bununla birlikte çağdaş bir yönetimin geliştirilmesi de büyük bir önem taşır.

Ekonominin gelişmesi yalnız doğal koşullara, iklimin elverişliliğine ve ulaşım durumunun iyiliğine, toprağın ve denizin hazinelerine, tarla ve bitek toprakların verimliliğine bağlı olmayıp her şeyden önce yönetimde sorumluluk alan insanlara bağlıdır.

"Yeni Türkiye'de güçlü bir ekonomik hayatın gelişmesi için bütün koşullar vardır. İnsanları ekonomik etkinlikleri için eski düzende olduğundan daha iyi bir nitelikte yetiştirmek gerekmektedir. Bunun ne yolda yapılması gerektiğini bana verilmiş olan görevin sınırları içinde belirtmeye çalışacağım". Bu sözlerin ardından Kuhne şu önerileri yapmaktadır:

a) Meslek eğitimi işlerinin gereği gibi düzenlenip yürütülmesi için temel eğitim eksiksiz yaygınlaştırılması çok önemlidir. "Batı Avrupa uygarlığında olduğu gibi zorunlu eğitim sorununun çözümlenmesi için bir kuşağın yetişmesi gerekli süreden daha çok çalışmak zorunda olduğumuzu bilmeliyiz."

"Meslek eğitiminde en temelli yön, ilkokul öğretmenlerinin pratik yaşam koşullarını iyi kavramaları ve öğrencilerini doğru bir meslek anlayışı ile yetiştirmelidir."

b) "İlk ve orta okullar için ilerdeki gelişmeleri sağlamaya elverişli olan temelli bir sistem bulunmasına karşılık meslek ve uzmanlık okulları için böyle bir temel düzen kurulmamıştır."

"Çırak yetiştirmek üzere bir öğretim görme süresinin konulması Türkiye'de kolay kolay uygulanamaz. Çünkü bu konuda gerekli olan ustalar yoktur. El zanaatları örgütlü olmadığı gibi gelenek ve göreneklerin bağlayıcı gücüde yoktur. Fakat kamu kuruluşları, özellikle Devlet Demiryolları, ordu ve deniz güçleri gerekli uzman işçileri bir ölçüde olsun sağlamak üzere öğretme atölyelerini genişletebilirler."...Türkiye'nin bugünkü yapım programına göre yılda 700 kilometre demiryolu döşeyebileceği için yıllık 10.000 kalifiye işçiye ihtiyaç vardır." "Hiçbir kullanma olanağı bulunmayan alıştırma çalışmalarının çok azaltılarak buna karşılık alabildiğince geniş ölçüde üretici çalışmalara yer verilmesi el zannatları okullarının verimliliği bakımından çok önemlidir." "Mesleklerinde çalışan el zanaatkarları için kurslar açılması da önerilmeğe değer."

c) "El işlerini kontrol etmekle yetkili olan ve teknik planları ve resimleri yapmayı anlayan teknisyenler yetiştirmek için, pek az olanak vardır."

"Türkiye'de yalnız kalifiye işçi değil, belki büro ve işletme işlerinde orta teknik görevlere de eleman yetiştiren bir makina yapım okulu noksandır. Böyle bir okula hiç kuşkusuz gereksinme vardır."

"Özellikle önemli olan örme sanayi için meslek okulları görmedim. Süsleme sanatları eğitim için kuruluş olmamasıda düşündürücüdür."

"İstanbul'daki mühendis Yüksek Okulu şimdiye kadar yalnız bir fakülte olup... Bu yüksek okulun Batı Avrupa'daki örneğine göre bir yüksek teknik okuluna dönüştürülmesi için milyonlarca mark ve yabancı uzmanların sağlanması gerekir."

d) "Bir ticarethanede ticareti pratik olarak öğrenen ve ayrıca haftada sekiz saat esaslı bir ticaret eğitimi gören çıraklara özgü okullar hiç yoktur." "Ticaret okullarının gelişmesi herşeyden önce öğretmen sorununun doğru bir yönde çözümüne bağlıdır."

e) "Ev idaresi öğretimi için hiçbir ilgi ve özen gösterilmemiştir." "Genç kızların şimdiye kadar olduğundan

çok daha geniş ölçüde bir kazanç hayatına atılması beklenebilir. Herşeyden önce geleceğin ev kadınları ve anneler dahi başka bir öğretim istemektedirler."

f) "Meslek okulları işlerinin düzenlenmesi için en doğru yönetim biçimi bulmak büyük bir önem taşımaktadır. Şimdiye kadar bu yolda hiçbir plan yapılmamıştır."

"İlgili bakanlıkların kendi alanlarındaki uzmanlık okullarının gelişmesiyle çok yakından ilgilenmeleri gerekir." "Almanya'da ve öteki ülkelerde yapılan deneylere göre meslek okulları için merkezcilik yöntemini önermek doğru değildir. Sanat okulları, nitelikleri bakımından yerel ve ekonomik koşulları geniş ölçüde dikkate almalıdırlar. Bunun için okulların bulunduğu kentlerin etkili olarak, okulların giderlerine katılmaları uygun olur. Bundan dolayı genellikle illerin, meslek okulları işlerinin destekleyicisi olaması haklı bir istek olsa gerektir. Yapı okulu, makine yapım okulları, dokuma okulları ve adalet meslek okulları söz konusu olduğunda bunların doğrudan doğruya bakanlıklar tarafından yönetilmesi uygun olur. Bundan başka Milli Eğitim Bakanlığı'na yardım yapılması konusunda belli direktifler vermesi ve öğretmenlerin yetiştirilmesi ve meslek çevresi içinde görüşmeler yapması için gerekli yöntemlerin alınması yerinde olur. Böyle görüşmeler yapılmazsa meslek okulları işlerinde, ekonomik olanlar ve politikasının isteğine uygun hızlı bir gelişme sağlanamaz." demiştir.

Dr. Kuhne'den sonra meslek okulları durumunu incelemek üzere Belçikalı Profesör O. Buyse Türkiye'ye davet edilmiştir. Verdiği raporlar ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı Mecmuası'nda yayımlanmıştır..

Buyse, memleket içinde bir kaç ay süren bir inceleme gezisi yaptıktan sonra, yerel koşulları da dikkate alarak Ankara, Adana, Mersin, Aydın, İzmir, İstanbul gibi ekonomik bölgelerin özelliklerine göre raporlar yazmış ve o bölgelerde açılacak meslek okullarıyla, kursların programlarını da yapmıştır.

O. Buyse'in raporlarında pratik çözüm yolları da göstermektedir. Nitekim kendisi de bu görüşü şu şekilde ifade etmektedir: "Kurulması öngörülen okullar ve örgütler, çağdaş emeğin her aşamasında zorunlu olan bilgilerin tümünü öğretecek ve uygulama alanına koyacaktır. Memleketin merkez, kuzey, güney ve doğusunda açılacak teknik ve meslek okulları, sanayiin arkasında değil, önünde yürüyüp öncülük edebilecek usta ve uzmanlar yetiştirecektir. Bunlar İsmet Paşa'nın dedikleri gibi, "Türk milletinin emek ve üretim yeteneğini en yüksek kerteğe çıkarmaya olumlu bir biçimde hizmet edecektir."

Bu ideal işlerin uygulama alanına kolayca geçebileceğine inanan Prof. O. Buyse Ankara'da da bir (Gazi

Mustafa Kemal İş Üniversitesi) kurulmasına ön sırada yer vermiştir. Düşündüğü iş üniversitesi şu fakülteleri içeren büyük bir kuruluş olacaktır:

- 1-Taşçılık, Duvarcılık, Betonculuk
- 2-Ağaç işleri, Marangozluk, Çatıcılık, Mobilyacılık
- 3-Maden Sanayi, Demircilik, Tesviyecilik, Tornacılık, Dökümcülük, Kaynakçılık, Bina Çilingirliği
- 4-Evlerin sağlık işleri, Kurşun buruculuk, Tenekecilik, Gaz araçları

5-Elektrikçilik

6-Süsleme sanayii

Teknisyen yetiştirecek sınıflar; Bu sınıflarda şu bölümler içerecektir:

- 1-Bayındırlık ve yol yapımı
- 2-Elektrikçilik
- 3-Ziraat makinaları yapımı, makina ressamlığı ve kondöktörlüğü şubesi
- 4-Giyim kuşam (konfeksiyon uzmanları)
- 5-Süsleme sanayii
- 6-Öğretmenlik

Uzmanın Ankara'da açılmasını istediği ikinci kuruluş da Kız Enstitüsü idi. Onun Planlarına göre bu kuruluşda şöyle olacaktı:

- 1-Bıçki ve konfeksiyon

2-Çamaşır ve broderi

3-Şapkacılık ve tuvalet levazımı, yapma çiçekler

4-Ticaret ve lisan

Bu bölüm ilköğretim üzerine temellendirilmişti.

Ortaöğretimi izleyen iki senelik bir öğretim süresinde de şu meslekler öğretilecekti:

1-Kadın sanatları (konfeksiyon, çamaşır, şapkacılık vb)

2-Ticaret ve yazışma, ticaret bölümü, yazışma ve haberleşme bölümü

3-Kız meslek okullarına öğretmen yetiştirme

4-Sosyal yardım, çocuk bakımı, hayır kuruluşları, fabrikaların sağlık durumlarını denetleme

5-Ziyaretçi hastabakıcılar, evlerine hasta olan hasta bakıcılar

Buyse'nin ilginç önerilerinden biri de İzmir ovalarında kurulacak ve Ankara'daki iş üniversitesinin bir eşi olacak olan büyük kimya sanayii ve iplik dokuma okuluydu. Bu okulda:

1-Bütün yağlar ve bunlardan çıkan sabun, gliserin sanayii

2-Besin maddeleri sanayii, alkol, konserve vb. sanayii

3-Deri sanayii

4-İpek ve dokuma sanayii ile ilgili meslekler öğretilecektir.

Bu büyük projeler arasında Buyse'nin bir de gündüz, gece meslek dersleri kursları önerisi vardır.¹⁴

Meslek öğretim işlerine ilişkin yerli ve yabancı uzmanlar tarafından verilen raporların önemli olanlarını vermeye çalıştık. Ancak bu raporlardan ne ölçüde yararlanılabilir, bunları incelemekte fayda vardır. Bu konuda 1930 Sanayii Kongresinde Nadir Bey'in verdiği rapor önemlidir. Bu rapor meslek öğretimi için 1924 tarihinden 1930 tarihine kadar Devlet'çe 3.575.342 lira harcandıktan sonra bu alanda daha neler yapılacağını ve önceden neler yapılmış olduğunu gösterecek niteliktedir. Önemli yönleri:

"Sanat okullarımızda hala süregelen ve hükümetce temelden değiştirilmesi ve iyileştirilmesi düşünülen iki önemli kusur vardır ki bu okullardan yararlanmayı hemen sıfıra indirmiştir:

1-Bu okullara ancak fakir, iyi beslenmemiş çocuklar zeka ve yetenek bakımından çok geri çocuklar gönderilmiş ve orta halli, hali vakti yerinde işçi ve esnaf sınıfınca beğenilmemiş ve çocuk gönderilmemiştir. Bu yüzden sanat okulları ancak çok yoksul, kimsesiz ve zorunluk yüzünden okula gönderilen çocukları barındırabilmiş ve memlekete sağladığı yarar pek sınırlı olmuştur.

14. İş ve Meslek Eğitimi, s.97-104.

2-Sanat okullarının verimini ve memlekete yararını engelleyen diğer neden, hayatta yararlı pek az şey okutulması ve okutulan, öğretilen bilginin yanlış ve yetersiz metodlarla ve sanatı, sanat öğretmesini az bilen öğretmen ve ustalar tarafından okutulmasıdır.

Nadir Beyin raporunun son bölümünde meslek okullarında ne şekilde düzenleme yapılması gerektiği yönündedir. Bu arada 1930 yılına kadar bu işte yapılan hatalarda (mesela Avrupa'dan getirilen öğretmenler sorunu gibi) gösterilmiştir:

a) "İlk düşündüğümüz şey memleketimizde süregelen çok kusurlu, hatta yayılması zararlı sanat düzenini çağdaş hale getirmek için, bizde ustası olmayan sanatlara Avrupa veya Amerika'dan uzmanlar getirmektir. Uzman seçiminde çok titiz ve dikkatli davranarak bazan olduğu gibi işe yaramaz adamlar değil, onların en iyilerini getirmek amacımız olmalıdır." demiştir.

b) Diğer nokta, programları değiştirerek çocuklarımıza özel bir sanat göstermek, fakat onu batı memleketlerinde yürütülen en uygun biçimde vermektir. Örneğin marangozluk öğrenen bir öğrenciye ne olur ne olmaz belki gerekir diye bir de dizel motoru öğretmeye kalkışmayacağız.

c) Bir diğerk nokta, öğrenciye sanat öğretimi için gerekli olan eğitimi ve duyguyu vermek. İyi resim, iyi ölçü iyi işçilik gibi esaslara birde sanat doğruluğu, sanat aşkı ilave edilmelidir.

d) Öğrenci yetenekli ise her sınıftan ve hatta daha yukarı sınıftan seçerek, sanatın utanılacak, adi bir meslek değil, kişi ve memleket için çok yararlı ve onur verici, sosyal görünüş bakımından bir banka memurluğu, bir orta tüccarlık düzeyinde bir meslek olduğu inancını vermek ve bunun gerektirdiği kolaylık ve onur verici etkileri hazırlamaktır.

e) Okullarımızın donatımını, öğretim araçları gereksinimini karşılayacak ölçüye getirmek, eksik olan kitapları öğretim metodlarına uygun olarak hazırlamak, ele alınması gerekli işlerdendir.

f) Amerikalılar, bütün okullarında uygulanan spor, sağlık ve temizlik gibi konulara sanat okulları için büyük önem vermektedir. Bunu önemle uygulamaya çalışmamız gerekir.

g) Sanat okullarımızın iyi yetişmiş son sınıf çıkışlılarından önemli bir bölümünü okulun bir ticarethane düzeninde işleyecek atölyelerinde çalıştıracak hem iyi iş çıkarmak, hem de yetişecek öğrenciyi hayata sanat çalışmalarına ve ticaret fikirlerine alıştırmak amacına

yönelmiş olmalıyız.

h) Sanat okullarında halen ilerde öğretmen olabilmek için Avrupa'nın ünlü okullarına gönderilmiş 63 öğrenci vardır ki, bunların da döndüklerinde okullarımızın öğretici gücü çoğalmış ve yabancı uzmanlardan beklediğimiz yararlar önemli ölçüde artmış olacaktır.

i) Sanat okullarımızın öğrettiği sanatları çevrenin ve ihtiyacın önceliğine göre uygulamayı da düşünüyoruz.¹⁵

Nadir Bey 1930'daki Sanayi Kongresi'nde görüşlerini bu şekilde bir rapor halinde özetledikten sonra yine mesleki ve teknik eğitim konusundaki görüşler ve tartışmalar devam etmiştir. Özellikle yabancı uzmanların görüşleri olumsuz eleştirilere uğramıştır. Bu konuda da bazı görüşleri belirtmekte fayda vardır.

Mesleki ve teknik eğitim planlanırken, bireyin meslek öğreniminin dışında kalan ihtiyaçları düşünülmemiştir. Toplumdaki sosyal değerler, iş hayatındaki koşullar, iş içindeki ilerleme olanakları daha üst öğrenime geçme imkanları dikkate alınmamıştır. Mesleki ve teknik eğitim endüstriden ve genel eğitimden kopuk, özü kapalı bir sistem olarak kurulmuştur. Rıfat Şancı bu durumu belirtirken

¹⁵. İsmail Hakkı Tonguç, İş ve Meslek Eğitimi, s.107-108.

şunları söylemiştir: "Liderler sanat okullarını birer imalathane olarak görmüşlerdir. Olgunlaşma enstitüleri, döner sermaye hep bu amaçla oluşturulmuştur." demektedir.

Mesleki ve teknik eğitimi genel eğitimle birleştirme çabalarına mesleki ve teknik eğitimciler karşı çıkmışlardır. Necmettin Sirer bakan iken sanat okullarının liseye dayalı olmasını teklif etmiş, ancak öğrenci sayısının azalacağı korkusuyla bu teklif red edilmiştir.

Mesleki ve teknik eğitimciler, kuruluş yıllarında bu sistemi planlarken, mesleki ve teknik eğitim okullarında okutulan derslere yüksek öğrenime gidebilmek için bir değer vermek istememişlerdir. Bu konuda mesleki eğitimcilerde genel eğitimin düşünce kalıplarını aşamamışlardır. Yine kuruluş yıllarında mesleki ve teknik eğitimi bitiren gençlerin yetiştirildikleri alanın dışında görev yapmalarını önlemek için diplomalarına "yetiştirildikleri iş içinde çalıştıkları takdirde liseye denk olarak kabul edilirler, aksi halde liseye denk kabul edilmemelidir" damgasının vurulduğu da bilinmektedir.

Ülkenin ihtiyaç duyduğu teknik elemanları yetiştirirken sadece eğitim kesiminin tek başına çalışması yeterli değildir. Ekonomik, sosyal, kültürel ve yasal okullarda da gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Mesleki ve teknik eğitim planlanırken önlemler alınarak bireyler için cazip

alanlar yaratılacağı yerde, önünü kapatmak suretiyle zorlayıcı yollara sapılmıştır. Bu şekildeki bir yaklaşımda beraberinde pek çok sorunu getirmiştir.

Mesleki ve teknik eğitimin, endüstriden ayrı olarak gelişmesi ve endüstriye liderlik yapma felsefesini benimsemesi, endüstri ile mesleki ve teknik eğitim arasında arzulanan ilişkilerin kurulmasına engel olmuştur.

Mesleki ve teknik eğitim okullarının M.E.B.'na bağlanmasından sonra iş hayatı ile olan ilişkiler zayıflamıştır. Ferit Saner iyi kurulamayan ilişkilerini şu şekilde belirtmiştir:

"Mesleki ve teknik eğitim ile endüstri arasında iyi ilişkiler kurulamamıştır. Türkiye'deki mahalli farklara önem verilmemiştir... Universal bir eğitimin her yer için geçerli olacağı düşünülmüştür... Bu nedenle O. Buyse'nin raporunda belirtilen danışma kurulları fikri benimsenmemiştir."

Mesleki ve teknik eğitim okulları ile çıraklık sistemi bütün ülkelerde yanyana birbirini tamamlayan sistemler olarak yaşamaktadır. Ülkemizde mesleki ve teknik eğitimcilerin çıraklık sistemini benimsemediklerini de Saner şu sözleriyle ifade etmiştir: "Liderler çıraklığı kendi sistemlerine rakip gördüler ve benimsemediler." demiştir. Diğer bir uzman Akif Tuncel'inde görüşleri aynı

doğrultudadır. Tuncel; çırak, kalfa sistemine eğinilmediğini, bunların yerine pratik sanat okullarının düşünüldüğünü, fakat bunların endüstrideki statülerinin belli olamdığı için tutunamadıklarından bahsetmiştir.

Rıfat Şancı'da endüstriye dönük bir çalışma olmadığını belirterek konuşmasını sürdürmüş ve çok kötü bir havanın doğduğundan, çıraklığın ele alınmadığından, özel sektörün çok zayıf olduğundan bahisle, mesleki ve teknik eğitim devletçi bir yaklaşımla ele alındı diye görüşlerini açıklamıştır. 1930'larda hazırlanan tekamül planını yalnız devlet sektörünün temsilcilerinin hazırlamış olduğunu ve bununda eksik olduğunu belirtmiştir.

Mesleki ve teknik eğitim iş hayatı ile olan ilişkileri de sürdürmemiştir. Mesleki ve teknik eğitim Milli Eğitim Bakanlığı'nın dışında başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmadan önce meslek okullarının çevreleri ile iletişim içinde oldukları da bilinmektedir. Bu iletişimi şu örnekle açıklayabiliriz:

Orta ticaret okulları denetlemek amacıyla 1935 yılına kadar ağırlığını hissettiren Mahalli Denetleme Heyetleri vardı. Bu heyetler valinin başkanlığında, ticaret ve sanayi odalarından, borsalardan, bankacılar ve tüccarlardan seçilen bireylerden oluşurdu. Denetleme heyetlerinin bireysel veya toplu olarak diledikleri her anda okulu teftiş ve denetleme

yetkileri vardı. Sınavlarda uzmanlık alanlarına göre bulunurlar, öğretmenler gibi öğrencilere not verirler, öğrencilerin sınıf geçme veya kalmasına etkili olurlardı. Ayrıca okul hakkındaki görüşlerini valilik yolu ile Bakanlığa bildirirlerdi.¹⁶

Yerli ve yabancı uzmanların mesleki ve teknik eğitim konusunda yapılmasını tavsiye ettikleri görüşleri ve bu görüşlere yapılan olumlu ve olumsuz eleştiriler hiç kuşkusuz bu konuya verilen önemi ve değeri göstermesi açısından yararlıdır. Herkes görüşlerini rahat bir şekilde belirtmiş, en iyisini yapmaya çalışmıştır. Bu konudaki tartışmalar ve çalışmalar özellikle 1940'lerden sonraki çalışmaya temel teşkil etmiştir.

C-Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin Kuruluş Sistemi ve Gelişimi

1-Meslek Okullarının Milli Eğitim Sistemine Alınması

Cumhuriyet döneminde mesleki ve teknik eğitim 1927'ye kadar sistemli bir yapıdan yoksun kalmıştır. Okullar il bütçelerine bağlı olarak çeşitli seviye ve dallarda temsil edilmiştir. Bu okullardan sadece kız sanat okullarının yönetimi Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak

¹⁶. Hıfzı Doğan, Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim, s.73-76.

yürütülmüştür.

15 Temmuz - 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Ankara'da toplanan Birinci Heyet-i İlmiye ilkokulundan sonraki hayati öğretim programlarını tartışarak mesleki eğitim sorunlarına değinmiştir. 26 Aralık 1925 ve 8 Ocak 1926 tarihlerinde Ankara'da toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye meslek okullarının belirli merkezlerde toplanması ve takviye edilmesi gereğini vurgulamıştır.

Aynı yıllarda (1926) hazırlanan ve on yıllık bir gelişmeyi amaçlayan Maarif Teşkilatı Hakkında Layıha'da şu görüşlere yer verilmiştir:

- Okul ile hayat arasındaki Çın settinin kaldırılması
- Tarımsal çevrelerde çiftlik okulları kurulması
- Ders konularının çevreden alınması
- Okulların hayata bağlanması
- Memleketin hakiki bir hayat ve iş okuluna ihtiyaç bulunduğu
- Üretici Eğitime önem verilmesi gerektiği
- Okul hayatının çevrenin koşullarına göre düzenlenmesi
- Sanat okullarının memleketin şiddetle ihtiyaç duyduğu uzman işçileri yetiştirmesi
- Her bölgede o bölgenin ekonomik özelliğine göre sanat okullarının açılması
- Genel ve mesleki eğitimin birbirinden ayıramayacağı

Burada 1920'lerde eğitim sistemine genel ve mesleki eğitimi içerecek şekilde bir bütünlük içinde bakıldığı, okul ile çevre ilişkilerine önem verildiği ve bölgelerin eğitim ihtiyacı üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Bu görüşler bugün de eğitimi yönlendirecek temel ilkelerdir.

1927 yılına kadar il ve belediyelerin meslek okulu açmak yetkileri bulunduğundan okullar arasında bir birlik ve bütünlük olmamıştır. Öğretim düzeyleri, programları, yönetim biçimi, öğrencilerin nitelikleri ve programın süresi farklıdır. 1926 yılında aşağıda isimlerini vereceğimiz sanat okulları faaliyette bulunmuştur.

	İl	Okulun Adı	Düzeyi	Süresi
1	Aksaray	Erkek Sanat Mektebi	İlk	3
2	Ankara	" " "	İlk	4
3	Aydın	" " "	Orta	3
4	Bolu	" " "	İlk	3
5	Bursa	" " "	Orta	4
6	Diyarbakır	" " "	İlk	3
7	Gümüşhane	" " "	İlk	5
8	Edirne	" " "	İlk	3
9	İstanbul	" " "	Orta	4
10	İzmir	" " "	Orta	3
11	Kastamonu	" " "	İlk	5

12 Konya	"	"	"	Orta	4
13 Kütahya	Sanayi ve Ziraiye Yurdu	-	-	-	-
14 Sivas	Sanatlar Evi	İlk			4
15 Urfa	Erkek Sanat Okulu				3

1927 yılında İstanbul'da iki kız meslek okulu bulunmaktadır, Çapa ve Üsküdar'da bulunan bu iki okulun programları birbirinden farklıdır. 1927 yılında ülkemizde altı ticaret meslek okulunun bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlar Samsun İstiklal İlk Ticaret Mektebi, Trabzon Yüksek Ticaret Mektebi, İzmir Lisan ve Ticaret Mektebi, Ameli Ticaret Mektebi ve Adana Ameli Ticaret Mektebi'dir.

Diğer taraftan 1923-1928 yılları arasında meslek okullarının sayılarında ve öğrenci durumunda bir azalma olduğu görülür. 1923-1924 yılında mevcut olan 44 okuldan 1928-1929'da ancak 20 tanesinin faaliyetlerini sürdürebildiği ve öğrenci sayılarının 4019'dan 2371'e düştüğü görülmektedir.

	1923-1924	1928-1929
	-----	-----
Okul	44	20
Erkek Öğrenci	2347	1900
Kız "	592	421
Toplam	4019	2371
Öğretmen	258	298

1920'lerin başında başlayan ve çeşitli karar organlarında ele alınan eğitimi geliştirme çalışmaları, 1927 yılında meslek okullarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ile ilk sonuçlarını vermiştir. Bu suretle meslek eğitimini yönlendirme, geliştirme ve denetleme görevleri Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir.¹⁷

1927 yılında il ve belediye yönetimlerinde bulunan mesleki ve teknik okullar, 1052 sayılı ve 29.5.1927 tarihli kanunla masrafları yine il özel bütçelerince karşılanmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. 1927 yılında Kız Sanat Okullarına, "Kız Enstitüsü" adı verilmiş, 1927-1928 öğretim yılından itibaren "Akşam Kız Sanat Okulları" açılmaya başlanmıştır.¹⁸

1927'de kabul edilen 1052 sayılı yasa, meslek okulu programların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenmesini öngörmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarında ve öğretim süresinde birlik sağlamak amacı ile o tarihten başlayarak çalışmalarını sürdürmüştür.

Bakanlık mevcut meslek okullarının programlarını ve programlarının geliştirilmesine ilişkin illerin görüşlerini

17. Mesleki ve Teknik Eğitim, s.367-368.

18. Yahya Akyüz, Türk Eğitim tarihi, s.251.

istemiştir.

Ayrıca o güne kadar verilmiş olan uzman programlarından yararlanılmıştır. Bakanlık o tarihlerde faaliyet gösteren meslek okulu müdür, atölye şefi ve öğretmenlerinden oluşan bir komisyonu kurarak onların görüşlerini almıştır.

Çalışmalar sonucunda programalara ilişkin şu görüşlere yer verilmiştir: Mevcut sanat okullarında 3-4 yıllık öğretimin, öğrencileri bir meslek dalında istenilen nitelikte yetiştirmede; oniki yaşında okula giren ve gelişme çağında bulunan çocukların ağır işlere uyum sağlayamadıkları gerekçesi ile okulların ilk iki yılı hazırlayıcı sınıflar, son üç yılında teknik olmak üzere öğretim sürelerinin beş yıl olarak tesbit edilmesine karar verilmiştir. Ülkemizde tamamen uzmanlaşmış işyeri ve fabrikaların yeteri kadar bulunmaması sebebi ile, herhangi bir sanat dalından mezun olan bir gencin her yerde uzmanlığı ile ilgili iş bulmakta zorluklarla karşılaşacağı düşünüldüğünden, el becerilerinin geniş kapsamlı olarak öğretecek bir programın hazırlanması esas alınmıştır. Okullar arasında eğitim birliğinin sağlanması ve daha önce mevcut olan farkları giderici bir geçiş programı hazırlanmıştır. Böylece aynı düzeyde ve aynı bilgilerle diploma verecek okulların ilk mezunlarını verecekleri yıllar belirlenmiştir. Buna göre:

Ankara Sanat Mektebi	1929-1930
Aydın Sanat Mektebi	1931-1932
Bursa Sanat Mektebi	1929-1930
Diyarbakır Sanat Mektebi	1933-1934
Edirne Sanat Mektebi	1930-1931
Kastamonu Sanat Mektebi	1929-1930
Konya Sanat Mektebi	1931-1932
İstanbul Sanat Mektebi	1931-1932
İzmir Sanat Mektebi	1930-1931

Yıllarında mezun vermek suretiyle okullar arasında süre ve program bakımından denklik sağlandı.¹⁹

2- Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Meslek okulları için öğretmen yetiştirme, Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevleri arasına girdikten sonra bakanlığın öğretmen yetiştirmek üzere yurt dışına öğrenci göndermeye başladığı ve yurt dışından uzman öğretmenler getirme yoluna gittiği anlaşılmaktadır.

1927 yılında kabul edilip ve 29 Mayıs 1927'de yürürlüğe giren 1052 sayılı yönetmelik hükümlerine göre, Milli Eğitim Bakanlığı'nın meslek okulları için, öğretmen yetiştirmek üzere Avrupa'ya öğrenci gönderdiği ve meslek okulu açacağı

19. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.368-369.

belirtilmiştir. Gönderilecek öğrencilerde aranılan nitelikler ve hangi alanlarda öğretmen yetiştirilmek istendiği hakkında bir fikir vermek üzere Talim ve Terbiye Kurulu'nun 27.6.1928 gün ve 37 sayılı kararı şöyledir:

"Memleketimizin iktisaden muhtaç bulunduğu küçük sanayi tanzim ve islah etmek maksadıyla teşkil olunacak meslek mektep ve kurslarına muallim yetiştirmek üzere 12 kız, 12 erkek talebenin aşağıda gösterilen şartlara göre Avrupa'ya seçme imtihanı ile gönderilmeleri kararlaştırıldı". Öğrenim için gönderilecek kollarda her mesleğe girecek öğrencinin sayısı ve hangi okul mezunları arasında seçileceği şu şekilde düzenlenmiştir.

Öğrencilerde aranılan nitelikler Hangi alanda yetiştirilecek

Kızlar:

Kız sanat okulu veya

Öğretmen okulu mezunlarından 2 Moda (Şapkacılık)

" " " 2 Çamaşır

" " " 2 Broderi (Nakış)

" " " 2 Terzilik

Kız Öğretmen okulu mezunlarından 4 Ev yönetimi

12

Erkekler:

Ortaokul mezunlarından

2 Otel sanayi

"	"	2 Kürkçülük (biri debbağ diğeri terzilik)
"	"	1 Şarapçılık
"	"	1 Ekmek ve pastacılık
"	"	2 Terzicilik
Sanat okulu mezunlarından		2 Fırça ve süpürgecilik
"	"	1 Kuyumculuk
Tarım okulu mezunlarından		2 Süt sanayi
"	"	2 Konservecilik (biri balıkçılık)
Güzel sanatlar okulu mezun veya öğrencilerinden		2 Ev sanayi tezyiniye (nakkaşlık)
"	"	2 Seramik
"	"	1 Mücellitlik (Hattat mektebinden de olabilir)

Milli Eğitim Bakanlığı 1927 ve 1938 yılları arasında çeşitli Avrupa ülkelerine öğretmen yetiştirmek üzere, öğrenci göndermeye devam etmiştir. Bu tarihler arasında 133 öğrencinin yurt dışına gönderildiği anlaşılmaktadır. Gönderilen öğrencilerin alanlara göre dağılımı şöyledir.²⁰

20. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.369-370.

Ticaret	26
Ağaç işleri	6
Fıçıcılık	1
Demircilik	8
Bina Doğrama	6
Dökümcülük	5
Tesviyecilik	7
Motorculuk	2
Çilingircilik	2
Elektrikçilik	9
Çinicilik	2
Teknik Resim	2
Sihhi Tesisat	1
Çocuk Bakımı	2
Kadın işleri resmi	3
Biçki dikiş	9
Moda Çiçek	6
Ekmekçilik-pastacılık	1
Çamaşır	4
Nakış	4
Ev yönetimi-yemek pişirme	6
Sütçülük	1
Kaynakçılık	1
Erkek Terziliği	4
Betonculuk-Duvarcılık	2
Modelcilik	1
Kürkçülük	1

Yapı	5
Makine	6

133

Mesleki okullardaki öğretmen ihtiyacını karşılamak ve hizmet içi eğitim yoluyla okullardaki öğretmenleri yetiştirmek ve meslek eğitiminin yönlendirilmesine katkıda bulunmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinden uzmanlar getirilmiştir. 1927-1938 yılları arasında çeşitli ülkelerden 65 uzman yurdumuza getirilmiştir.

Dış ülkelerden getirilen uzmanların mesleklere göre dağılımı şöyledir:

Alan	Sayı
----	----
Moda	6
Biçki-Dikiş	4
Ev yönetimi-yemek	3
Mesleki Resim	2
Yabancı Dil	1
Sıhhi Tesisat	2
Erkek Terziliği	1
Güzel Sanatlar	3
Ticaret	1
Ağaç işleri	10

Demircilik	5
Tesviyecilik	7
Elektrikçilik	2
Dökümcülük	2
Yapı	10
Mimarlık	2
Yöneticilik	4

Toplam 65

Gerek Avrupa'ya gönderilerek yetiştirilen öğretmenler ve gerekse dış ülkelerden getirilen uzmanlar mesleki kuruluş yıllarında temel çekirdeğini oluşturmuştur. Ancak bu yöntemin ülkenin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu saptanarak, meslek okullarına öğretmen yetiştirecek okulların açılmasına gidilmiştir. 1934-1935 öğretim yılında, kız meslek okullarına öğretmen yetiştirmek üzere Ankara'da Kız Meslek Öğretmen Okulu açılmıştır. Endüstri mesleklerini öğreten erkek sanat okullarına öğretmen yetiştirmek üzere 1937-1938 yılında Ankara'da Erkek Meslek Öğretmen Okulu faaliyete geçmiştir.

Diğer taraftan 1936 yılına kadar meslek okullarında çalışacak öğretmenlerde aranacak yeterlikleri belirleyen ve öğretmenlerin özlük haklarını karuyan bir yasa yoktu. Ayrıca devlet memuru statüsünden maaş alan meslek okulu öğretmenlerinin sayısı çok azdı. Öğretmenlerin dörtte

üçünden fazlası ücretle çalışmaktadır.

Öğretmenlerin çoğunluğunun ücretle çalıştırılmaları ve genel eğitimdeki öğretmenler gibi özlük haklarının güvence altına alınmaması bir çok değerli öğretmenin öğretmenlikten ayrılmalarına sebep olmuştur.

Meslek okullarının gelişmesini sağlamak, bu okullarda çalışacak öğretmenlerin yeterliklerini ve özlük haklarını güven altına almak amacı ile, 8 Haziran 1936 tarih ve 3007 numaralı "Kültür Bakanlığına Bağlı Erkek Okulların Öğretmenleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ücretten maaşa geçmelerini, düzenli olarak terfi etmelerini ve geleceklerinden endişe etmeksizin görevlerine güvenli bağlanmalarını temin etmiş ve kanunda yazılı yeterliklere sahip olmayanların mesleğe girmeleri önlenmiştir.

Kanunun 1. maddesine göre öğretmenlerden aranacak yeterlikler şu şekilde saptanmıştır:

a) Orta ticaret okulları ile ticaret liselerinde meslek öğretmenliğine atanmak için, yüksek derecede bir ticaret okulu diploması almış olmak;

b) Kız enstitülerinde meslek dersleri öğretmeni olmak için bu meslek derslerinin uzmanlarını yetiştiren yüksek bir okuldan veya Kız Meslek Öğretmen Okulu ihtisas sınıfından

veya yabancı memleketlerde bu derecede veya daha üstün sayılan bir derecede öğrenim veren bir okuldan diploma almış olmak;

c) Kız enstitülerinde atelye öğretmenliklerine atanmak için Kız Meslek Öğretmen Okulu ihtisas sınıfından veya yabancı memleketlerde bu derecede veya daha üstün sayılan bir derecede öğrenim veren bir okuldan diploma almış olmak;

d) Erkek Sanat Okullarında meslek dersleri öğretmeni olmak için, yüksek derecede bir teknik okuldan veya teknik kurulundan veya o derecedeki bir okuldan diploma almış olmak;

e) Erkek Sanat Okullarında atelye öğretmenliğine atanmak için bir erkek sanat okulunu bitirdikten sonra bir teknikum veya bu derecede sayılan bir meslek okulundan veya Erkek Meslek Öğretmen Okulundan diploma almış olmak;

1927'den önce Milli Eğitim Bakanlığı'nın meslek okullarında görev yapan öğretmenlerle hiçbir ilişkisi yoktur. 1927'den sonra Bakanlık öğretmen yetiştirme sorununu ciddi olarak ele almış Avrupa'ya göndererek yetiştirdiği öğretmenlerle ve dış ülkelere getirdiği uzmanlarla meslek okullarındaki öğretmenliğe bir kalite getirmiş ve öğretmenleri çağdaşlaştırmıştır. 1930'larda öğretmen okulları kurularak ve öğretmenlerin özlük hakları yasal

güvenceye alınarak bu alanda çok önemli ilerlemeler
kaydedilmiştir.²¹

²¹. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.371-373.

BÖLÜM II

MESLEKİ EĞİTİMİN ÖRGÜTLENMESİ

Meslek okullarında ortak bazı eğitim standartları geliştirmek amacı ile 9 Haziran 1927 yılında 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. Bu kanun ile illere bazı sorumluluklar yüklenmekte ve o güne kadar açılmış ve o günden sonra açılacak olan meslek okullarının eğitim programaları, malzeme ve ders araçlarını geliştirme, öğretmen ve memur kadrolarını öğretmen ve ustaların mesleki yeterliklerini saptama ve müdür ile öğretmenleri atama yetkisini Milli Eğitim Bakanlığı'na vermiştir. 1052 sayılı kanuna göre meslek okulları Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütüne bağlanmış; meslek okullarının işleri, Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

Öte yandan 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı illerde bulunan meslek okullarının durumu ile ilgilenmeye başlamış, ancak merkez örgütü bu amaçla düzenlenmemiştir. Meslek okullarına ilişkin işlerin Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'nce yürütülmesi kararlaştırılmıştır. 1933 yılında kabul edilen 2287 numaralı kanunla M.E.B. merkez örgütü yeniden düzenlenirken, meslek okullarının işlerini yürütmek üzere Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Böylece mesleki ve teknik okulların gelişmesini sağlamak, bu

okulları yönlendirmek ve gerekli kararları almak üzere ilk defa M.E.B. içinde genel müdürlük kurulmuştur.

Mesleki ve teknik eğitimle ilgili diğer gelişmelere paralel olarak 29 Eylül 1941 yılında 4113 numaralı Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkındaki 2287 numaralı ek kanunla, Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede M.E.B. içinde iki müsteşarlık oluşturulmuştur. Genel Eğitim Müsteşarlığı ve Mesleki Teknik Öğretim Müsteşarlığı. Bu yasaya göre M.E. hizmetleri iki ana grupta toplanmıştır. Bir kısım hizmetlerin Genel Eğitim Müsteşarlığı ve bir kısım hizmetlerinde Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

Genel Eğitim müsteşarlığına bağlı daireler:

Talim ve Terbiye Dairesi

Teftiş Kurulu

Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

İlköğretim Genel Müdürlüğü

Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü

Hukuk Müşavirliği

Özel Okullar Müdürlüğü

Beden Terbiyesi ve İzcilik Müdürlüğü

Yayın Müdürlüğü

Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü

Okul Müzesi Müdürlüğü

Özlük İşleri Müdürlüğü

Özel Kalem Müdürlüğü

Seferberlik Müdürlüğü

Levazım Müdürlüğü

Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığına Bağlı Daireler

Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı

Mesleki ve Teknik Öğretim Teftiş Heyeti

Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü

Ticaret Öğretim Müdürlüğü

Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü

Mesleki ve Teknik Öğretim Yapı İşleri Müdürlüğü

Mesleki ve Teknik Öğretim Teknik Büro Müdürlüğü

Mesleki ve Teknik Öğretim Muamelat Müdürlüğü

Mesleki ve Teknik eğitim merkez örgütü kurulurken Bakanlık örgütüne ek olarak yeni bir bakanlık gibi Talim Terbiye Dairesi dışında, her şeyi ile ayrı bir örgüt geliştirilmiştir. Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı'na bağlı dairelerin görevleri incelendiğinde bu durum açık olarak görülmektedir. Teftiş işlerinden muamelat işlerine kadar her şeyi ile ayrı bir örgüt geliştirilmiştir. Daha sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde

bazı değişiklikler yapılmışsa da temel olarak bu örgüt yapısı bugüne kadar korunmuştur.¹

A - Parasal Kaynak Sağlama

Meslek okulları belediyeler, özel idareler, vakıflar ve benzeri yöresel kurunların sağladıkları paralarla desteklenmiştir. Mali durumu iyi olan iller meslek okullarının ihtiyaçlarını karşılıyabiliyorlardı, fakat buna karşı geliri az illerdeki meslek okulları parasal yönden güç durumda idiler. Birçok okulda öğretmenlerin maaşları ve yatılı öğrencilerin yemek masrafları dahi karşılanamıyordu. Bu nedenle meslek okullarına Devlet bütçesinden yardım yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla 1 Haziran 1929 yılında 1491 sayılı "İdaresi Hususiyelere Ait Maarif Hissesinden Sanat Mekteplerine Tefrik Edilecek Mebaliğ'e Dair Kanun" kabul edilmiştir. Bu kanun, hem ihtiyaç halinde bulunan illere yardım edilmesine, hem de bütün illerdeki mesleki ve teknik eğitim kurumlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur.²

Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilen fakat giderleri il özel bütçelerinden karşılanan meslek ve teknik okullar,

1. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.374-375 (M. Ali Koçer, Türk Milli Eğitim Teşkilatı, I, A.Ü. Eğitim Fak. Yay. No:103, Ankara 1981, s.205-240).

2. Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.375-376.

illerin farklı olan gelirleri yüzünden eğitim ve öğretimlerinde bir paralellik sağlanamamıştır. Bu nedenle okullar arasındaki eğitim düzeyinde eşitlik sağlamak amacıyla, 1876 sayılı ve 22.7.1931 tarihli kanun çıkartılmıştır. Bu kanunla, ilk olarak, öğretim alanı dokuz bölgeye ayrılmış ve her bölge merkezinde, giderleri bölgeye giren illerce karşılanmak üzere erkek öğrenciler için birer "Bölge Sanat Okulu" kurulmuştur. Bölge sanat okullarında gelişmesinde denge sağlanamadığından, 2765 sayılı ve 7.3.1935 tarihli kanunla bölge sanat okulları binaları, bütün eşya, araç ve gereçleriyle birlikte M.E.B.'na devredilmiştir.

Kız ve erkek sanat okulları ile ticaret liseleri de, 2287 sayılı kanunla, 22.6.1933 tarihinde kurulan "Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü"ne (yönetim, program, bütçe, döner sermaye idaresi gibi her türlü sorumluluğu ile) bağlanmıştır.

1934 yılında, Bakanlığın önerisi ile Milli Savunma, Ticaret, Tarım, Bayındırlık, Genel Kurmay, Milli Eğitim Bakanlıkları görevlileri ile üniversite öğretim üyelerinden kurulan bir komisyon, "Mesleki Öğretim Planı" hazırlanmıştır. Bu planda, gelecekteki endüstri gelişimi gözönüne alınarak hangi meslek okullarının büyütülmesi ve nerelerde açılması gerektiği, bu okulların yapımına esas olabilecek projeler, tesisat, yapı ve bir yıllık yönetim

giderleri saptanmıştır.

1927 yılından beri 1087, 1174, 1867 ve 2920 sayılı kanun hükümlerine göre, Milli Eğitim Bakanlığı'na yönetilmekte olan sanat okulları döner sermayeleri, 3423 sayılı ve 3.6.1938 tarihli kanunla birleştirilmiş ve yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim okullarından mezun olanları, özel kuruluşlara yöneltmek, onlara işletme bilgileri vererek mesleki yönden gelişmelerini sağlamak, iş ve işçi ilişkileri, kar ve zarar, seri üretim gibi ekonomik hayatın iş yönünü de yaşayarak öğrenmelerine imkan hazırlamak amacıyla okulların bünyesinde "Döner Sermayeli Sipariş ve Tekamül Atölyeleri" açılmıştır.

1936 yılından itibaren Kız Teknik Öğretim Gezici Kadın Kursları, Erkek Teknik Öğretim İlçe Kursları ve Gezici Köy Erkek Kursları, düzenlenmiş, bunlar çeşitli bölgelerde belli sürelerde öğretim vermişlerdir. 1940'lara doğru, ülkenin ekonomi ve sanayi kalkınmasında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Böylece mesleki ve teknik eğitimi geliştirerek mümkün olmuştur. Ülkenin ekonomik hayatı, bilgili elamana ihtiyaç gösterecek düzeye gelmeden, sanat okulları mezunlarını bir işe yerleştirmek mümkün değildir.³

1867 sayılı kanuna göre dokuz bölge okulunun ve illerin

3. Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.253-254.

hangi okulları destekleyeceği listede gösterilmiştir:

I.Ankara Bölge Sanat Okulu VI.Diyarbakır Bölge Sanat Okulu

1.Ankara	1.Diyarbakır
2.Çankırı	2.Ağrı
3.Eskişehir	3.Elazığ
4.Kayseri	4.Mardin
5.Kırşehir	5.Muş
6.Yozgat	6.Urfa

II.Aydın Bölge Sanat Okulu

1.Aydın	7.Siirt
2.Burdur	8.Van
3.Denizli	9.Malatya
4.İsparta	10.Tunceli
5.Manisa	11.Hakkari
6.Muğla	12.Bingöl
7.İçel	13.Bitlis

VII.Edirne Bölge Sanat Okulu

III.Bursa Bölge Sanat Okulu

1.Bursa	1.Edirne
2.Bilecik	2.Balıkesir
3.Bolu	3.Samsun
4.Çanakkale	4.Trabzon
5.Kırklareli	5.Rize

VIII.Kastamonu Bölge Sanat Okulu

6.Tekirdağ	1.Kastamonu
7.Zonguldak	2.Amasya

IV.İstanbul Bölge Sanat Okulu

1.İstanbul	3.Çorum
	4.Sinop

2.Erzincan	5.Tokat
3.Erzurum	IX.Konya Bölge Sanat Okulu
4.Giresun	1.Konya
5.Gümüşhane	2.Gaziantep
6.Kars	3.Maraş
7.Ordu	4.Niğde
V.İzmir Bölge Sanat Okulu	5.Sivas
1.İzmir	6.Seyhan
2.Antalya	7.Afyon
3.Çoruh	
4.Kocaeli	
5.Kütahya	

B - Sanayi İçinde Eğitim Düzenleme Çalışmaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında iş hayatı ile ilgili olarak çıkarılan çeşitli yasalarla işyerlerinde yapılacak mesleki eğitime ilişkin hükümler yer almıştır.

8 Mayıs 1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanununda çıraklık sözleşmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Kanunun 330. maddesinde çırağın eğitimine ilişkin olarak "çıraklık sözleşmesinde, usta çırağa sanatı olanca dikkat ve itina ile öğretmeye mecburdur. Usta çırağın mecburi derslere devamını izlemekle ve mesleğine ait mesleğine ait okul ve kurslara gitmesi ve çıraklık imtihanlarına katılması için gerekli olan zamanlarda izin vermekle yükümlüdür"

denilmektedir.

Sümerbank'ın 3 Haziran 1933 tarih ve 2262 sayılı kuruluş yasasında mesleki eğitimle ilgili bazı hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Kanunun 2. maddesinin (d) fıkrasında "memlekete ve kendi fabrikalarına lüzumlu olan usta ve işçileri yetiştirmek üzere okullar açmak ve sanayi mühendis ve uzmanlarını yetiştirmek için yurt içindeki yüksek okullarda öğrenci okutmak veya bu amaçla iktisat Bakanlığı'nca açılacak okullara yardım etmek ve yabancı ülkelere öğrenci ve stajyer göndermek" şeklinde eğitime ilişkin görevleri açık olarak yazıldığı görülmektedir.

Örgün mesleki eğitim çalışmaları yanında, yaygın eğitim yolu ile de becerili insangücü yetiştirmenin önemi zamanın liderleri tarafından anlaşıldığından bu amaca dönük yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yaygın mesleki eğitim çalışmalarını düzenlemek amacı ile 17.6.1938 tarih ve 3457 sayılı "Sanayi Müesseselerinde ve Maden Ocaklarında Meslek Kursları Açılmasına dair kanun" yürürlüğe konmuştur. Bu yasaya göre 100 işçi çalıştıran her iş yeri mesleki eğitim yapmak zorundadır.

Bugün dahi işyerlerinde yapılan eğitimi düzenleyen yasa budur.⁴

4. Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.379.

C - Mesleki ve Teknik Eğitim Ana Planının Hazırlanması

Cumhuriyetin kurulmasından sonra mesleki ve teknik eğitime ilişkin çeşitli uzmanlarla, diğer ülkelerdeki mesleki ve teknik eğitim uygulamalarını içeren raporlar, yaklaşık on yıllık uygulamalardan elde edilen sonuçlar, Devletin ekonomik politikası ve buna dayalı olarak kurulan iktisadi devlet teşekkülleri ile özel kesimin ihtiyaçları dikkate alınarak bir senteze gidilmesi ve bir ana plan hazırlanması uygun bulunmuştur.

Mesleki ve teknik eğitimin, ülkenin endüstriyel ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde bir ana plan içinde ele alınması kararlaştırıldıktan sonra, 1934 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın önerisi ve Başkanlığın onayı ile Bayındırlık, Tarım, Ekonomi, Milli Savunma Bakanlıkları ve Genel Kurmay Başkanlığı temsilciliklerinden oluşan bir komisyon kurulmuştur. Rapor 1934 yılında hazırlanmış iki yıllık bir çalışmadan sonra düzenlenerek 1936 yılında "Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı'nı hazırlamıştır. Bu planda:

1-Küçük esnaf ve sanatkarların veya fabrikalarda çalışan çıraklarla, gelecekte ihtiyaç olacak elemanları yetiştirmek üzere çırak okullar,

2-Bir meslek okuluna devam etmeden usta yanında çıraklıkla işe başlayıp ustalık kademesine yükselenlerin mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgileri vermek üzere akşam sanat okullarının,

3-İlkel yöntemeleri uygulayan bazı yerel sanatlarda çalışanlara mesleki bilgiler kazandırmak ve bu sanatların gelişmesine yardım etmek amacı ile gezici kursların,

4-Mevcut ve ileride kurulacak fabrikaların ihtiyacı olan becerili işçileri ve bayındırlık işlerinin çeşitli alanlarında çalışacak elemanları yetiştirmek için daha çok sayıda orta meslek ve sanat okullarının,

5-Fabrikalarda ve bayındırlık işlerinde mühendis ile usta arasındaki kademede çalıştırılacak teknisyenleri yetiştirmek üzere tekniker okullarının,

6-Memleketin ihtiyacı olduğu alanlarda inşaat, makina, elektrik, kimya, maden mühendisi yetiştirmek üzere Yüksek Teknik Okulu'nun açılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu planda ülkenin endüstriyel gelişmesine paralel olarak nerelerde yeni okulların açılacağı, hangi meslek okullarının genişletileceği, her okulun ana planı ve bir yıllık bütçesi belirtilmiştir. Bu plan, ülkemizde mesleki ve teknik eğitime yön vermesi bakımından çok değerli bir

belgedir.⁵

5. Aynı eser,s.380.;Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi,s.252-253.; İlhan Başgöz, Howard E. Wilson, Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim ve Atatürk, Dost Yayınları, 1968, s.208.

BÖLÜM III

MESLEKİ VE TEKNİK OKULLAR

Türkiye'de oldukça yaygın bir mesleki ve teknik eğitim örgütü mevcut olup, ülke ihtiyaçlarına göre giderek gelişmekte ve genişlemektedir. Mesleki ve teknik eğitim okulları, yarı kalifiye işçiden başlayarak, yukarı kademelere doğru her türlü mesleki formasyonu sağlamak üzere eleman yetiştirmektedir.

Mesleki ve teknik okulların hemen hemen tamamı devlete aittir. Bunların büyük bir kısmı doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bulunmaktadır. Çok az bir kısmı ise diğer bakanlıklar, resmi ve bazı büyük endüstri kurumları tarafından yönetilmektedir. Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre bu okullar hangi kurum tarafından açılırsa açılsın, programları, eğitimle ilgili faaliyetleri bakımından Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altındadır.

Cumhuriyet'in ilk döneminde mesleki ve teknik eğitimi, örgün ve yaygın olmak üzere iki grupta toplayabiliriz:

1-Örgün Mesleki ve Teknik Eğitim,

-Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde olan okullar;

a)Endüstri Meslek Liseleri ve Teknik Liseler,

b)Kız Meslek Liseleri, Kız Teknik Liseleri ve Kız Sanat

Orta okulları,

c)Ticaret, Turizm ve Sekreterlik alanlarındaki Meslek Liseleri,

d)Din Eğitimi veren İmam-Hatip Liseleri ve Ortaokullar,

e)Öğretmen Liseleri,

-Tarım-Orman ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı olanlar;

a)Ziraat Teknik ve Ziraat Meslek Liseleri,

b)Ev Ekonomisi Teknik ve Ev Ekonomisi Meslek Liseleri,

c)Hayvan Sağlığı Memurları Meslek Liseleri,

d)Laborant Meslek Lisesi,

e)Orman Muhafaza Memuru Eğitim Merkezi,

-Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olanlar;

a)Sağlık Meslek Liseleri

-Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olanlar;

a)Askeri Liseler

b)Astsubay Hazırlama Okulları

İçişleri Bakanlığı'na bağlı, Polis Koleji, Maliye Bakanlığı'na bağlı Maliye Okulu, Başbakanlığa bağlı Tapu ve Kadastro Meslek Liseleri ve Meteoroloji Teknik Lisesi, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Devlet Demiryolları Meslek Lisesi; örgün mesleki ve teknik öğretim kurumlarını oluşturmaktadır.

2-Yaygın Mesleki ve Teknik Eğitim,

Bu alanda başta, Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere

diğer bakanlıklar, Kamu kuruluşları, bankalar, mesleki kuruluşlar ve gönüllü kuruluşlar vb. tarafından yaygın mesleki ve teknik eğitim hizmetleri, kurslar ve diğer yollarla yapılmaktadır.¹ Aşağıda yaygın mesleki ve teknik hizmetlerin 30'lu yıllar sonundaki dökümü verilecektir.

A- Bölge Sanat Okulları

1 - Ankara Bölge Sanat Okulu

Ankara Bölge Sanat Okulu 1905 yılında kurulmuştur. Okul kuruluş tarihinde 1940'lara kadar çeşitli aşamalardan geçmiştir. 1) Kuruluşundan hususi idareye geçtiği tarihe kadar (1905-1913), 2) Hususi idareye geçtiği tarihten Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandığı tarihe ve bu tarihten bölge sanat okulu haline geçişi.(1913-1935), 3) Maarif bütçesinden idare edilmesine başlandığı devir (93'ten itibaren).

Birinci devrede okulun devamlı olan bir bütçesi yoktur. Genellikle, özel, resmi ve mahalli yardımlar ile varlığını devam ettirmiştir. Bu devrede iki sınıftan ibarettir. Bu dönemde Türkçe, Hesap, Hendesî, Din dersleri, Durus-u Eşya okutulmakta ve terzilik, marangozluk ve kunduracılık öğretilmiştir.

¹. Yayha Akyüz, Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1982'ye kadar) Ankara, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fak.Yay.,1982, s.239-240.

İkinci devre, 1913 tarihinden itibaren okul, Ankara vilayet okulu haline gelmiştir.

Bunun üzerinde yapısında, ders programlarında değişiklikler yapılmış ve devrenin sonuna doğru, 1922-1926 seneleri arasında, eğitim süresi dört yıla çıkarılarak aşağıdaki dersler öğretilmiştir.

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf	Dördüncü Sınıf
-----	-----	-----	-----
Kur'anı Kerim	Kur'anı Kerim	Kur'anı Kerim	Hesap
Din dersleri	Din dersleri	Din dersleri	Hendese
Türkçe	Türkçe	Hesap	Fransızca
Tarih	Tarih	Hendese	Resim
Coğrafya	Coğrafya	Fransızca	Makine
Hesap	Hesap	Makine	Malzeme
Hendese	Hendese	Malzeme	
Güzelyazı	Fen	Resim	

Yine bu devrede okulun sanat şubeleri, marangozluk, demircilik, dökümcülük, tesviyecilik, terzilik ve kunduracılıktan ibaret kalmış, eksik makine ve aletlerle çalışılmıştır.

1926-1927 ders yılında programlarda değişiklik yapılmıştır. Çeşitli sınıflarda şu dersler okutulmuştur.

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf	Dördüncü Sınıf
-----	-----	-----	-----
Hesap	Hesap	Hesap	Cebir
Hendese	Hendese	Hendese	Elektrik
Resim	Resim	Resim ve	Hikmet
Türkçe	Türkçe	Mürtesemat	Kimya
Fransızca	Fransızca	Fransızca	Makine
Tarih	Tarih	Hikmet	Teknoloji
Coğrafya	Coğrafya	Kimya	Fransızca
Din bilgisi	Din bilgisi	Makine	Resmi sınaî
Tabiat tetkiki	Tabiat tetkiki	Teknoloji	Hesap-Hendese
		Tahrir ve	Usuli defteri
		kitabevi	(Muhasebe)

Yine bu devrede 1052 numaralı kanunun yayınlanması nedeni ile sanat okullarının kadrolarının ve eğitim programlarının düzenlenmesi işinin vekilliğe verilmesi üzerine, okulun yapısında bazı değişikliklere gidilmiş ve beş sınıfa çıkartılmıştır.

Okul 1929 yılından 1931 yılına kadar, birara doğrudan doğruya vekillikce idare edilmiştir.

Sanat okullarını birer bölge okulu haline getiren 1867 numaralı kanunun yayınlanmasından (1 Ağustos 1931) itibaren okulun mali idaresi Ankara bölgesine dahil vilayetlerce

gönderilen katılma payları ile temin edilmiş ve bu durum 2765 numaralı kanunun yürürlüğe konulduğu 1 Haziran 1935 tarihine kadar devam etmiştir.

Üçüncü devre; 2765 numaralı kanun, 1 Haziran 1935'ten itibaren bütün sanat okullarının vekillik bütçesinden idare edilmesine olanak sağlanmıştır.

1867 numaralı kanun gereğince vilayetlerin yıllara ait katılma payları tablolarında gösterilmiştir. Tablo (1),(2),(3) ve (4)'te

Ankara Bölge San'at Okulu

1931 - 1932

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Ankara	23.322	23.322	-
Giresun	3.415	3.415	-
Tokat	8.125	8.125	-
Sivas	10.592	10.592	-
Erzincan	4.736	4.736	-
Gümüşhane	6.363	6.363	-
Muş	3.499	3.499	-
Bayazıt (Ağrı)	3.859	3.859	-
Van	1.993	1.993	-

Urfa	751	751	-
Amasya	1.021	1.021	-
Vekillik bütçesinden yapılan yardım	51.545	51.545	-

Yekun	119.221	119.221	-

1932 - 1933

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Ankara	31.096	31.096	-
Giresun	3.343,56	2.818	525,56
Tokat	12.189	12.174	15
Sivas	15.778,44	15.778,44	-
Erzincan	6.314,66	6.314,66	-
Gümüşhane	9.544,50	9.544,50	-
Muş	5.248	4.748	500
Bayazıt(Ağrı)	5.788	5788	-
Van	2.989	2989	-
Urfa	1.126	1.126	-
Amasya	1.531,50	1.531,50	-
Vekillik bütçesinden yapılan yardım	9.500	9.500	-

Yekün	104.448,66	103.408,10	1.040,56

1933-1934			Tablo(2)
Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Ankara	27.912	27.912	-
Giresun	2.156	-	2.156
Tokat	12.182	12.182	-
Sivas	18.067	7.034,48	11.032,52
Erzincan	4.736	4.736	-
Gümüşhane	9.544,50	1.000	8.544,50
Muş	5.248	5.248	-
Bayazıt(Ağrı)	5.788	5.788	-
Van	2.989	2.168,50	820,5
Urfa	1.126	1.126	-
Amasya	1.225	1.225	-
Ordu	725	-	725
Vekillik bütçesinden			
yapılan yardım	10.028,15	10.028,15	-

Yekün	101.726,65	77.948,13	23.778,52

1934-1935			
Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Ankara	37.678	37.678	-

Amasya	4.536	4.536	-
Antalya	10.939	10.939	-
Gümüşhane	4.086	4.086	-
Muş	3.965	3.965	-
Sivas	12.973	12.973	-
Tokat	9.794	9.794	-
Trabzon	8.583	8.583	-

Yekün	92.554	92.554	-

Okul kuruluşundan itibaren çeşitli zamanlarda "Mektebi Sanayi" ve "Sanayi Mektebi" adı ile anılmış, 1923 yılından sonra Ankara Sanat Mektebi adını almıştır.

1931 tarihinden itibaren "Ankara Mıntıka Sanat Mektebi" ve 2562 numaralı kanunla sanat okullarının tamamen Bakanlığa bağlanması üzerine, 1935 yılından itibaren de, "Ankara Bölge San'at Okulu" adını almıştır.

Okulda beş san'at şubesi vardır. Bunlar:

- 1-Tesviyecilik (Aynı zamanda torna ve frezecilik)
- 2-Soğuk ve sıcak demircilik (Aynı zamanda kaynakçılık)
- 3-Marangozluk
- 4-Elektrikçilik ve galvanoplastik
- 5-Boyacılık

Okulun atelyeleri, makina bakımından her yıl biraz daha

zenginleşmiştir. Atelyeler ve mevcut makinalar Cumhuriyet devrinde alınmıştır. Bazı atelyelerde mevcut en mühim makinalar aşağıda gösterilmiştir:

a) Tesviye atelyesi:

2 adet freze makinası;
1 " amudi freze makinası
9 " torna tezgahı
3 " matkap tezgahı
2 " pres makinası
1 " zımpara tezgahı
1 " freze bileme tezgahı
1 " hassas rovolver tezgahı
4 " hassas torna tezgahı
Bir çok mengene ve küçük el aletleri

b) Elektrik atelyesi:

Zengin ölçü aletleri serisi, galvanoplasti için polisaj tertibatı, bakır, nikel, altın, gümüş, kadminyum ve prinç kaplamalar için icap eden malzeme ve aletler ve cereyan müvellitleri.

c) Soğuk ve sıcak demir atelyesi:

1 adet havagazı ile çalışan, elektrik motorlu su verme fırını
1 adet boru kenet bastırma tezgahı

1 adet kenet ve boru silindir makinası

1 adet iki metrelik makas

1 adet boru bükme makinası

1 adet testere tezgahı

1 adet zimba ve makas

1 adet hava çekici

1 adet matkap tezgahı

1 adet zımpara taşı

4 çift ispirto bu demirci ocağı

1 adet elektrik motörü

2 adet müteaddit büyüklükte asatilen cihazı

Müteaddid örsler, düz delikli pileytlar ve çember mahrutu vb

d) Marangoz atelyesi:

2 adet şerit testeresi

2 adet daire testeresi

1 adet kabalık rende makinası

1 adet planya makinası

1 adet torna tezgahı

1 adet zıvana kesme makinası

1 adet büyük kayışlı zımpara makinası

2 adet zincirli ve ufki delik makinası

1 adet freze makinası

1 adet rakkas daire testeresi

1 adet uçlu büyük boyda kaplama makinası

1 adet buharlı kurutma fırını

56 adet marangoz tezgahı

İdare ve Öğretim kadrosu; Okulun kadrosu sabit değildir.

Ankara Sanat Okulu, Cumhuriyet Devrinde yabancı uzmanlar ve Avrupa'da sanat okulu öğretmenleri olmak üzere tahsil ettirilmiş ve memleket içinde mümkün olduğu kadar iyi yetişmiş öğretmenlerle takviye edilmiştir.

1929 tarihinden 1940'lara kadar kullanılan yabancı uzmanlar ve ihtisas şubelerini şöyle sıralamak mümkündür.

1-Marangoz atelyesi şefi	Markuş	Macar
2-Marangoz atelyesi resim öğretmeni	Seketi	Macar
3-Marangoz atelyesi şefi ve resim öğretmeni	Hibler	Alman
4-Marangoz atelyesi şefi ve resim öğretmeni	Probst	Alman
5-Soğuk ve sıcak demir atelyesi şefi	F.Bauer	Alman

6-Marangoz atelyesi şefi

Runge

Alman

7-Galvanoplasti atelyesi

şefi

Karl Chalupa

Alman

Öğrencilerin durumu ise 1935'ten sonra öğrenci adedinde büyük artış olmuştur. Bu ilginin nedeni mezunların iyi şartlarda iş bulabilmeleridir. 1938-1939 ders yılında öğrenci adedi 313'ü bulmuştur.

Ayrıca öğrenciler çeşitli etkinlikleri gerçekleştirmektedirler. Bunlardan bazıları, spor, okuma, kütüphane ve temizlik intizam ve ekonomi ve yardım kolları gibi.

Okulun kütüphanesi Türkçe ve yabancı dilden olmak üzere mecmua, kitaplardan oluşmuştur. Öğretmen ve öğrenciler faydalanmaktadır.

Öğretmen ve öğrenciler için faydalı görülen umumi ve teknik eserlerle, mecmualar düzenli bir şekilde tedarik edilmektedir. Kütüphanede Türkçe ve yabancı dilden olmak üzere 4000 cildi geçen eser ve mecmua bulunmaktadır.

Okulun 8000 lira sermayeli bir sipariş atelyesi vardır. Atelyelere okulun programlarına uygun olmak üzere siparişler

alınmaktadır.²

- Ankara Akşam San'at Okulu

Bu okul, Ankara Bölge San'at Okulu'na bağlı olarak idare edilmektedir. Okul 1930-31 ders yılından itibaren faaliyettedir. 1933-34 yılında eğitime ara verilmiş ancak ertesi yıl tekrar başlamıştır.

Bu okul dışarıda atelye ve fabrikalarda çalışan marangozlara ağaç işleri resmi, tesviyeci, demirci, elektrikçilere kendi sanatları ile ilgili olarak dersler vermektedir. Ayrıca öğretmeni yoktur. Bölge Sanat Okulu kadrosunda olan bir kısım öğretmenler aynı zamanda bu okulda görev yapmaktadırlar. Öğrenci sayısı 246'dır.³

- Erkek Ertik Öğretmen Okulu

Bölge Sanat Okulları için gerekli olan meslek ve atelye dersleri öğretmenlerini yetiştirmekte olan bu okul, 1937-1938 ders yılı başında açılmıştır.

Öğretim süresi üç yıldır. Bu dönemde ağaç işleri, soğuk-sıcak demircilikle tesviyeciliği içine alan iki şubesi

². Maarif Vekilliği Dergisi, sayı: 22-23, Nisan 1940, s. 1-2.

³. Maarif Vekilliği Dergisi, s.12.

vardır. 1938-1939 ders yılında her iki sınıftaki öğrenci mevcudu 44'tür.

Okulun kendime ait bir binası yoktur. Bu nedenle Ankara Bölge San'at Okuluna bağlı bir binada öğretim vermektedir. Bu nedenle ayrı bir idare ve öğretmen kadrosu da yoktur. Bölge San'at Okulu memur ve öğretmenlerinden bir kısmı bu okulda da çalışmıştır.⁴

- Aydın Bölge San'at Okulu

Aydın Bölge San'at Okulu, 1924 yılında kurulmuştur. Yunan işgali sonucu Aydın ve civarının genellikle yanmış olmasından ortaya çıkan durum, memleketin yeniden imarı ve dolayısıyla bu bölgede bir san'at okulu açılması fikrini vermiştir. Aydın, Eğitim Müdürlüğü 1923 yılında bu fikri gerçekleştirmek üzere çalışmalara başlamış ve 1924 yılında "Aydın Sanayi İdadisi" adı ile okulu açmıştır.

Okulun teşkilat ve program itibarı ile geçirmiş olduğu safhaları belirtmekte fayda vardır.

İlk okulu bitirmiş olan yoksul çocuklardan toplanan 40 kişi ile "Aydın Sanayi İdadisi" adı altında 1924-1925 ders yılında ilk sınıfı ve takip eden yıllarda diğer iki sınıfı

4. Maarif Vekilliği Dergisi, s.14.

oluşturmuştur.

Bu devredeki sınıfların mesleki ve genel dersleri şöyle olmuştur:

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
-----	-----	-----
Türkçe	Türkçe-Ticaret	Türkçe ve Ticaret B.
Fransızca	Fransızca	Fransızca
Vatandaşlık Bilgisi	İktisat Bilgisi	İktisat Bilgisi
Din Dersleri	Tarih	Fizik
Tarih	Coğrafya	Kimya
Coğrafya	Fizik	Hesap
Ulumu Tabiiye	Kimya	Cebir
Hesap	Hesap	Hendese
Hendese	Hendese	Makina
Resmi Hendese	Sınai Elektrik	Sınai Elektrik
ve Sınai	Sınai Bilgisi	Sınai Bilgisi
	Resmi Hendese	Resmi Hendese
	ve Sınai	ve Sınai

Yine bu devrede sanat dersi olarak;

1-Demircilik

2-Tesviyecilik

3-Marangozluk

4-Tenekecilik, gösterilmiştir.

1926-1927 ders yılında yazılı sanat derslerinden başka

birinci ve ikinci sınıflarda, motorculuk ve tornacılıkta gösterilmiştir.

Öğrenim müddetinin beş yıla çıkarılması üzerine programlarda değişiklik yapılmış, Fransızca dersi yerine Almanca konulmuş ve bütün sanat okullarında aynı program uygulanmaya başlamıştır.

Sanat okulları içinde en yenisidir. Cumhuriyet devrinin bir mahsulü olan Aydın Bölge San'at Okulu çeşitli tarihlerde yayımlanan 1052, 1491, 1867 ve 2765 numaralı kanunların icaplarına göre diğer okulların geçmiş olduğu aşamalardan geçmiştir.

Okul, 1867 numaralı kanun gereğince bölge okulu halinde idare edildiği yıllar süresince, vilayetlerin katılım paylarını düzenli yapmamaları yüzünden sıkıntı çekmiştir.

1932-1934 dönemleri arası vilayetlerin katılımları:

Vilayet adı	iştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
Seyhan (1)	6.703,75	5.603,75	1.100
Aydın	9.756	9.756	-
Denizli	14.998	14.998	-
Burdur	7.491	7.491	-

Isparta	9.555	9.519,08	35,92
Afyon	17.106	17.106	-
Maraş	9.555	-	8.350
GaziAntep	14.393,75	6.129,44	8.264,31
Kars	9.361,50	1.588,50	7.773
Çoruh	2.322,43	2.014,50	307,93
Erzurum	195,39	-	195,39

Yekün	100.232,82	74.206,27	26.026,55

1933-1934

Vilayetin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Seyhan (1)	3.678	3.678	-
Aydın	14.634	14.634	-
Denizli	14.000	13.000	1.000
Burdur	5.491	5.491	-
Isparta	4.000	3.983	17
Malatya	1.897,50	-	1.897,50
Afyon	5.702	5.702	-
Maraş	6.350	-	6.350
Gaziantep	9.700	-	9.700
Kars	9.361,50	-	9.361,50
Çoruh	3.785	3.270,50	514,50
Valilik bütçesinden			
yapılan yardım	8.000	8.000	-

Yekün	86.599	57.758,50	28.840,50
-------	--------	-----------	-----------

Kadrodan bahsetmek gerekirse, Cumhuriyetten sonra okulun öğretmen kadrosu Avrupa eğitim görmüş gençlerle ülke içinde yetişmiş ve mesleğinde muvaffak olmuş kuvvetli elemanlarla mümkün olduğu kadar takviye edilerek öğrencilerin daha iyi yetiştirilmesine çalışılmıştır.

Kadro sabit değildir, her ders yılı başında ihtiyaçlara göre düzenlenmiştir.

Okulun 1940'lara kadar aldığı adlar:

- a) Aydın Sanayi İdadisi (1924-1925 ders yılından 1926-1927 yılı sonuna kadar)
- b) Aydın San'atlar Mektebi (1927-1928 ders yılı başından 1931 tarihine kadar)
- c) Aydın Mıntika San'at Mektebi (1 Ağustos 1931 tarihinden 1 Haziran 1935 tarihine kadar)
- d) Aydın Bölge San'at Okulu (1 Haziran 1935 tarihinden itibaren)

1938-1939 ders yılında okulda 208 yatılı ve 23 yatisız olmak üzere toplam 231 öğrenci öğrenim görmüştür.⁵

5. Maarif Vekilliği Dergisi, s.15-25.

Okulun kütüphanesine gelince, Türkiye ve farklı yabancı dilden yazılmış genel ve mesleki kitaplardan Fransızca, Almanca teknik mecmualar olmak üzere zengin bir kütüphanesi olmuştur. Öğretmen ve öğrenciler bu kütüphaneden faydalanmıştır.

Okulun ayrıca 5.000 lira sermayeli bir sipariş atelyesi de bulunmaktadır.⁶

- Bursa Bölge San'at Okulu

Okul, 1864 yılında "Islahhane" adı ile, kimsesiz çocukları korumak ve onlara san'at öğretmek amacı ile açılmıştır.

İlk açılışında 24 kadar öğrencisi olan okulda, günde iki saat nazari ders gösteriliyor geri kalan zamanda da terzilik ve külahçılık öğretilmiştir.

Okulun ilk dönemlerinde kayıt için kesin şartlar yoktu. Ne okul nede sağlık durumuna bakılıyordu. Kabul edilmek için, ana veya babadan birini kaybetmiş olmak yeterli idi.

Kuruluşundan 1884 yılına kadar okulun kadrosu:

Adet	Görev	Maaş(Krş)
------	-------	-----------

⁶. Maarif Vekilliği Dergisi, s.26.

----	-----	-----
1	Müdür	300
1	Öğretmen	100
1	Katip	250
1	Ahçı	150
3	Usta	(Bunlardan biri Türk, biri Ermeni, biri Rum)
1	Jandarma neferi	

Okulun 1884 yılına kadar geçen dönemde herhangi bir gelişme olmamış, gün geçtikçe öğrenci sayısı azalmış ve bir ara sayıları 10'a kadar düşmüştür.

Bu karşısında kalan 10 çocuk Memleket hastanesinde bir odaya yerleştirilmiş okul kapatılmıştır. İki sene sonra tekrar açılarak faaliyete geçmiştir. Kunduracılık, terzilik kollarına, marangozluk koluda ilave edilmiştir.

1910 tarihine kadar okulda sanat öğretiminden başka alfabeden başlayarak ilkokul derecesinde eğitim verilmiştir.

Okulun Çeşitli Tarihlerdeki Mali İdaresi:

1-Okulun ilk kuruluşunda mali idaresine vilayet matbaası gelir Vefik Paşa tarafından Uludağ'dan getirilen ve ipekhanelere yıllık belli bir para karşılığında satılan Vefik Paşa Suyu geliri,

2-1898 yılında oluşturulan okul bandosu geliri,

3-1898 yılından sonra hayvan vergisi ve Ayvalık Limanı gelirinden bir kısmı okula ayrılmıştır.

4-27 Mart 1913 tarihinden itibaren hususi idare bütcesinden,

5-1867 numaralı kanun gereğince 1 Ağustos 1991 tarihinden itibaren bölge okulu halinde bölgeye dahil edilen vilayetlerden alınan iştirak hissesi,

6-2765 sayılı kanun gereğince 1 Haziran 1935 tarihinden itibaren Maarif Vekilliği bütçesinden idaresine başlanmıştır.

Bu okulun bölge okulu olmasından sonra, vilayetlerin katılım payları yıllara göre çizelgelerle gösterilmiştir:

1931-1932

Vilayetlerin adı	iştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Bursa	21.830	18.580	3.250
Eskişehir	8.629	8.629	-
Kütahya	13.662	13.662	-
Bolu	8.623	8.623	-
Bilecik	6.691	6.691	-
Giresun	947	947	-
Vekillik bütçesinden			
yapılan yardım	12.600	12.600	-

Yekün	78.600	72.241	6.259
-------	--------	--------	-------

1932-1933ü

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
Bursa	25.430	17.694,38	7.735,62
Eskişehir	12.944	12.944	-
Kütahya	20.493	20.493	-
Bolu	12.934,50	12.934,50	-
Bilecik	10.036,50	10.036,50	-
Ordu	9.327	1.500	7.827
Giresun	1.421	1.421	-
Yekün	92.586	77.022,38	15.562,62

1933-1934

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
Bursa	18.538	18.538	-
Eskişehir	12.944	12.944	-
Kütahya	10.250	10.250	-
Bolu	8.253	8.253	-
Bilecik	4.155,96	4.155,96	-
Ordu	9.327	6.000	3.372

Giresun	1.421	1.421	
Yekün	64.888,96	61.561,96	3.872

1934-1935

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
Bursa	19.910	19.910	-
Bayazıt	3.773	3.773	-
Bilecik	6.068	6.068	-
Bolu	8.932	8.932	-
Eskişehir	8.442	8.442	-
Kütahya	11.041	11.041	-
Ordu	8.641	8.293	348
Yekün	66.807	66.459	348

Bütçe mukayesi çizelgesi

Hangi yıla ait olduğu	Maaş ve ücret	Masraf	Yekün
	Lira	Lira	Lira
1920 yılı bütçesi	2.334	33.386	35.720
1924 "	17.262	20.788	38.050
1925 "	15.672	25.700	41.372
1926 "	18.135	35.160	53.295
1927 "	19.899	38.479	58.372

1928	"	18.351	28.800	47.151
1929	"	22.929	41.113	66.042
1930	"	23.069	46.964	70.033
1931	"	22.109	43.707	65.816
1932	"	24.781	47.064	71.845
1933	"	27.924	39.571	67.495
1934	"	28.272	38.535	66.807
1935	"	21.248	38.584	59.832
1936	"	23.626	36.756	60.382
1937	"	20.280,08	50.436,90	76.716,98

Okulun aldığı çeşitli isimleri:

- 1-Bursa İslahanesi
- 2-Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi
- 3-Bursa Sanayi Mektebi
- 4-Bursa Sanâtlar Mektebi
- 5-Bursa Mıntıka Sanat Mektebi
- 6-Bursa Bölge Sanat Okulu

1935'lerden sonra öğrenci sayısında artma olmuştur. 1938-1939 ders yılında okulun, 154 yatılı, 380 yatisız olmak üzere toplam 534 öğrencisi vardır.

Öğretmenler; okulun eğitim ve öğretim işi diğer sanat okulları gibi Maarif Vekilliğine devredildikten sonra gelişmeler olmuş, öğretmen kadrosu takviye edilmiş ve kadroya Avrupa'da eğitim görmüş gençlerin ve memleket içinde

iyi yetişmiş kimselerin alınmasına dikkat edilmiştir.

Okulda diğer okullarda olduğu gibi öğrenci kolları vardır. Aynı zamanda öğrencilerin faydalandığı yerli ve yabancı dilde eserlerin bulunduğu birde kütüphanesi vardır.⁷

- Bursa Akşam Erkek San'at Okulu

Bursa Bölge Sanat Okuluna ilave olarak idare edilen ve aynı binada 1930-1931 ders yılından itibaren faaliyette bulunan Akşam Erkek Sanat Okulu, atelye ve fabrikalarda çalışan işçilere akşamları eğitim vermekte ve bilgilerini takviye etmelerine yardım amacını taşımaktadır.

Okulun marangoz, elektrik ve tesviye şubeleri vardır. Kadrosunda 3 öğretmen bulunmaktadır.⁸

- Diyarbakır Bölge San'at Okulu

1870 yılında kimsesiz çocukları barındırmak ve onlara sanat öğretmek amacı ile kurulmuştur.

Okul 1883 yılında kapanmış, 1899 yılında tekrar açılmıştır.

7. Maarif Vekilliği Dergisi, s.27-33.

8. Maarif Vekilliği Dergisi, s.48.

1908'den 1931 yılına kadar sanat ile ilgili bir faaliyet gösterememiş, bu devrede kimsesiz ve fakir çocukları barındıran, kısmen onlara ilkokul eğitimi veren bir kurum olmuş bunun yanında çorapçılık, fanilacılık gibi bazı el işlerini öğreten bir kurum olmaktan ileri gidememiştir.

Okulun mali idaresinin çeşitli safhaları:

- 1) 1870'den 1912 yılına kadar (kapalı kaldığı 56 yıl hariç) mahalli idarece yapılan yardımlarla
- 2) 1912'den 1931 yılına kadar hususi idare bütçesinden
- 3) 1931'den 1935 yılına kadar bölge okulu halinde muhtelif vilayetlerce verilen katılım payları ile
- 4) 1935'den itibaren Maarif Vekilliği bütçesinden Karşılanmıştır.

Okulun öğrenci sayısı önceki dönemlere göre 1930'lardan sonra artmıştır. Ancak diğer sanat okullarına nazaran öğrenci sayısı azdır.

Okulun öğretmen kadrosunun mesleklerinde iyi yetişmiş kimselerden olmasına dikkat edilmiştir. Kadro sabit değildir. ihtiyaca göre her ders yılı başında düzenlenmiştir.⁹

⁹. Maarif Vekilliği Dergisi, s.49-57.

- Edirne Bölge San'at Okulu

Okul, 1877 Osmanlı-Rum Savaşında kimsesiz kalmış çocukları himaye ederek sefaletten kurtarmak amacı ile 1878 yılında Islahane ve Melcei Eytam adı ile açılmıştır. İlk açılışında 300 çocuk toplanmıştır.

Önceden ziraat ve sanat şubelerine ayrılan okul, 1882 yılında bir sanat okulu haline getirilmiştir. 1895 yılında Sanayi Mektebi adını almıştır.

Okul gerçek manada okul hüviyetine 1927 yılında 1052 sayılı kanun ile Maarif Vekilliği'ne devredildikten sonra kavuşmuştur. 1867 numaralı kanun ile bölge okulu haline getirilmiştir.

1931 yılından 1935 yılına kadar vilayetlerin katılım payları çizelgelerde gösterilmiştir.

1931-1932			
Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
Edirne	10.627	10.627	-
Balıkesir	20.372	20.372	-
Çanakkale	9.705	9.705	-

Kırklareli	5.904	5.904	-
Tekirdağ	7.284	7.284	-
Zonguldak	5.679	5.679	-
Vekillik bütçesinden yapılan yardım	13.000	13.000	-

Yekün	72.571	72.571	-

1932-1933

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Edirne	15.941	15.941	-
Balıkesir	30.558	28.186	2.372
Çanakkale	14.557	14.557	-
Kırklareli	8.856	8.856	-
Tekirdağ	10.926	8.363	2.563
Zonguldak	8.516	8.519	-

Yekün	89.357	84.422	4.935

1933-1934

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Edirne	15.941	-	15.946
Balıkesir	30.200	16.064,60	14.135,40

Çanakkale	14.557	14.557	-
Kırklareli	8.856	8.856	-
Tekirdağ	10.926	3.489	7.437
Zonguldak	8.520	8.520	-

Yekün	89.000	51.486,60	37.513,40

1934-1935

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

Edirne	13.669	769	12.900
Balıkesir	20.030	20.030	-
Kırklareli	5.978	5.978	-
Tekirdağ	8.039	3.679	4.360
Zonguldak	15.985	15.986	-

Yekün	63.704	46.441	17.260

Okulun çeşitli yıllardaki mali idaresi şöyledir:

- 1- 1878'den 1913 yılına kadar mahalli yardımlardan
- 2- 1912'den 1931 yılına kadar Hususi idare Bütçesinden
- 3- 1931'den 1935 yılına kadar Bölge Okulu halinde muhtelif vilayetlerden
- 4- 1935'den itibaren Maarif Vekilliği bütçesinden.

1927-1939 yılına kadar olan genel istatistiği:

Atelyelerin bir müteahhide verilerek araba imalathanesi şekline konduğu 1926'da, okulda sanat şubeleri kalmamış ve 1927'de Maarif Vekilliği işe el koyduğu tarihten itibaren ilkokul mezunlarından öğrenci alınmaya başlanmıştır.

- İstanbul Bölge San'at Okulu

Türk sanayiinin himaye ve önlemek, o vakit Osmanlı devlet teşkilatında sanayii ıslah ve himaye edecek bir makam bulunamamasından, bu işle meşgul olmak üzere 1866 tarihinde Islahı Sanayi Komisyonu adı ile bir komisyon oluşturulmuştur.

Komisyonun çalışma konularından biri de İstanbul'da bir sanat okulu açmaktı.

Bu sırada Mithat Paşa Şurayı Devlet Reisi olarak görev yapıyordu. Okulun tesisi işi tecrübesinden dolayı kendisine verilmiştir. 26 Eylül 1867 tarihinde okul törenle açılmıştır.

İstanbul Sanat Okulu'nun uzun bir hayatı vardır. Bu uzun müddet içinde birçok sebeblerin etkisiyle teşkilatının, programlarının değişmiş olması doğaldır.

Okulun hayatı Cumhuriyet devrini de içine almak üzere 8

devreye ayırmak mümkündür.

- I -İlk nizamname devresi: 1867'den 1882'ye kadar
- II -İslahı Sanayi Komisyonu'nun lağvından ve Mithat Paşa'dan sonraki devre: 1882'den 1894 senesine kadar
- III -Okulun ıslahına memur ecnebi mütehassıslar devresi: 1894'den 1909 senesine kadar
- IV -Meşrutiyetle tatbik olunan nizamname devresi: 1909'dan 1916 senesine kadar
- V -Sanat okullarının ıslahına memur Macar mütehassısları zamanındaki nizamname devresi:1916'dan 1918 senesine kadar
- VI -Mülga Ticaret ve Ziraat Nezareti Sanayi Umum Müdiriyeti'nce hazırlanan birinci nizamname devresi: 1918'den 1921 senesine kadar.
- VII -Mülga Ticaret ve Ziraat Nezareti Sanayi Umum Müdiriyeti'nce hazırlanan ikinci nizamname devresi: 26 Mayıs 1927 tarihine kadar.
- VIII-1052 numaralı kanunun yayınlanmasından 2765 numaralı kanunun yürürlüğe konduğu 1935 yılına kadar olan ve bu tarihten sonraki devredir.

26.V.1927 tarih ve 1052 numaralı kanun gereğince okulun mali idaresi yine vilayette kalmak üzere, tedrisat, öğretmen ve ustalarının kadrolarının tertip ve tanzim işlerinin Maarif Vekilliğine devri ile başlar.

Bu devrede vekillik tüm sanat okullarında uygulanmak üzere bir talimatname hazırlamıştır. Bu talimatname önceki sistemi yürürlükten kaldırmamakla beraber, daha verimli bir eğitim yapılması için, bilhassa mahalli idare, belediye, ticaret ve sanayi odası, esnaf teşkilatı, fabrika, atelye ve bankaları okul ile yakından ilgilenmek için bu kurumların üyelerinden oluşmak üzere bir komisyon teşkil etmekte idi. Ancak bu komisyonlar amaca uygun olacak bir şekilde faaliyete geçirmek mümkün olmamıştır.

Bu talimatnameye göre komisyonun başlıca görevleri:

- 1- Okulun sanat ihtiyaçları bakımından en faydalı bir surette çalışmasını temin için teklifler yapmak
- 2- Bütçe projesi hazırlamak
- 3- Okulun gelişimi için tedbirler düşünmek, mezunları işe yerleştirmek
- 4- Her yıl yapılan sınavlar için bir jüri heyeti oluşturmak
- 5- Her yıl sonunda okul müdürlüğünce bir senelik faaliyet raporu hazırlayarak bu husustaki kararını vekilliğe bildirmek

Yine bu talimatname, tatil aylarında birinci sınıf hariç, diğerlerinin bir ay dinlenmelerini takip ile, fabrika ve atelyelerde staja tabi tutulmalarını ve son sınıf öğrencilerinin mezun olabilmeleri için üç aydan az olmamak koşulu ile böyle bir staja tabi tutulmaları usulünü

getirmiştir.

Yeni talimatname, diğer talimatnamelere göre daha iyi olmasına rağmen, ülkenin gelişen şartlarına cevap vermemiştir. Okulda, yeni bir talimatname düzenleninceye kadar bu talimatnamenin uygulanabilecek maddeleriyle 1930 tarihli lise ve orta okullar talimatnamesinin bu okullara uygun olan maddeleri, diğer san'at okullarında da olduğu gibi uygulanmıştır.

1867 kanunun yayınlanması ile okul 1 Ağustos 1931 tarihinden itibaren İstanbul Vilayetine bağlı bir sanat olmaktan çıkmış ve bölge okulu haline gelmiştir.

Bu süre içerisinde program ve talimatnamelerde ve okulun teşkilatında değişiklik yapılmamış, vekillik eğitim ve öğretimi imkanları ölçüsünde mükemmelleştirmeye çalışmıştır. Ancak gereken verim alınamamış ve İstanbul San'at Okulu'da 2765 numaralı kanun gereğince 1 Haziran 1935 tarihinden itibaren Maarif Vekilliği bütçesinden idare edilmeye başlanmıştır.

Denilebilir ki, okulun ancak bu devreden sonra gaye ve hedefleri kesin hatlarla tesbit edilerek istikrara kavuşmuştur. Cumhuriyet devrine gelinceye kadar faydalı olacağı ve hangi vasıflarda öğrenci yetiştireceği belli olmamıştır. Ancak Cumhuriyet devrinde, diğer sanat

okullarında olduğu gibi, İstanbul Bölge San'at Okulu'nda yetiştirilecek öğrencinin vasıfları, programın ortak karakteri içinde tesbit edilmiştir.

Okulun amaçları şu şekilde özetlenebilir:

"Vucutça ve ruhça sağlıklı, kafası iyi işleyen, seçtiği san'at dalında teori ve pratik cesaret ve emniyetle çalışan, mesleki bilgisi kadar genel kültürü olan, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı Devletçi, Laik, İnkılapçı, kalifiye işçi yetiştirmektir..."

Okulun çeşitli san'at şubeleri,

- 1- Tesviyecilik, (aynı zamanda frezecilik, tornacılık)
- 2- Elektrikçilik, (aynı zamanda galvanoplasti)
- 3- Soğuk ve sıcak demircilik (aynı zamanda kaynakçılık)
- 4- Dökümcülük
- 5- Modelcilik
- 6- Sıhhi tesisatçılık
- 7- Marangozluk
- 8- Mensucatçılık

Okulun Geçirdiği Mali Safhalar:

İstanbul San'at Okulu mali idare itibariyle birçok safhalar geçirmiştir. İlk döneminde mali idare şöyledir.

1) Maliyece zaman zaman yapılan yardımlar ve ayrıca senelik bin kese akçe (Bir kese beş liradır).

2) "Harik ianesinden" bir defada verilen (1250) altın lira

3) "Köprü müruriyesinden" verilen bir kısım

4) Karaköy hanının yıllık kira bedeli (Eski borsa hanı)

5) "Yeniçeri kıyafethanesinin" varidatı

6) Babıalide Ebussuut caddesinde Babıaliye bitişik dükkanlar,

7) Okulda üretilen malların satışından elde edilen para

Bu gelirlerin yıllık toplamı 7500 altın turmuştur.

1923 yılına kadar Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin "Sanayi Müdüriyeti Umumiyesine" bağlı bir kurum haline getirilmiştir.

1923 yılında İstanbul vilayetine, bir vilayet okulu halinde devredilmiştir.

Vilayet okulu bir bölge okulu haline koyan 1867 numaralı kanunun neşri tarihine 1 Ağustos 1931'e kadar kendi gelirinden ayırdığı tahsisat ile idare etmiştir.

1935'ten sonra, 2765 numaralı kanun gereğince Vekillik bütçesinden idare edilmeğe başlanmıştır.

İstanbul Bölge San'at Okulu; bölgeye dahil vilayetlerin iştirak hisseleri ile idare edildiği yıllarda, bu vilayetler düzenli bir şekilde ödeme yapmış olduklarından diğer sanat okullarının karşılaştıkları güçlüklerle karşılaşmamıştır. 1867 numaralı kanunun uygulamasını hafif bir şekilde geçirmiştir.

Vilayetlerin çeşitli yıllardaki katılım hisseleri tablolarında gösterilmiştir:

1931-1932			
Vilayetlerin adı	iştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

İstanbul	70.032	70.032	-
Zonguldak	8.356	8.356	-
Kocaeli	13.731	13.731	-
Samsun	15.874	7.937	7.937
Ordu	1.814	1.814	-
Vekillik bütçesinden			
yapılan yardım	4.000	4.000	-

Yekün	113.807	105.870	7.937

1932-1933			
Vilayetlerin adı	iştirak hissesi	Ödenen	Borç

	Lira	Lira	Lira
İstanbul	60.702	60.702	-
Zonguldak	12.532	12.532	-
Kocaeli	20.598	20.598	-
Samsun	10.810	10.810	-
Ordu	2.720	2.720	-
Yekün	107.362	107.362	-

1933-1934			
Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
İstanbul	67.033	67.033	-
Zonguldak	12.533	12.532	-
Kocaeli	20.598	20.598	-
Samsun	10.810	10.810	-
Ordu	2.721	2.721	-
Yekün	113.694	113.694	-

1934-1935			
Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira
İstanbul	75.244	75.244	-

Kocaeli	13.512	13.512	-
Maraş	5.436	5.436	-

Yekün	94.192	94.192	-
-------	--------	--------	---

1909 yılından 1937 yılına kadar okulun muhtelif yıllardaki bütçesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Senesi	Verilen tahsisat	Sarfedilen tahsisat	
1325(1909)	9.989	9.989	Ticaret ve ziraat nezareti tarafından
1326(1910)	10.594	10.174	" "
1327(1911)	11.615	10.436	" "
1328(1912)	10.625	9.447	" "
1329(1913)	10.625	9.671	" "
1330(1914)	10.496	9.861	" "
1331(1915)	10.604	10.074	" "
1332(1916)	16.596	14.321	" "
1333(1917)	27.166	25.063	" "
1334(1918)	32.379	29.588	" "
1335(1919)	54.861	49.702	" "
1336(1920)	65.779	59.834	" "
1337(1921)	72.847	62.441	" "
1338(1922)	58.130	52.992	" "
1339(1923)	63.000	60.099	Vilayet hususi idaresinde

1340(1924)	112.485	80.324	"	"	"
1341(1925)	114.208	90.257	"	"	"
1926	149.141	123.679	"	"	"

Bütün bu bilgiler okulun kuruluşundan 1940'lara kadar gelirinin ne suretle temin edildiği özet olarak şöylece açıklanabilir:

- 1- 1868-1909(1284-1325) senesine kadar 41 sene kendi gelirinden,
- 2- 1909(1325)-1925(1339) senesine kadar 14 sene umumi muvanezeden,
- 3- 1923(1339)-1931 senesine kadar 8 sene, hususi idare bütçesinden,
- 4- 1931-1935 senesine kadar 4 sene bölge okulu halinde bağlı vilayetlerden idare edilmiş ve 1935 tarihinden itibaren Maarif Vekilliği bütçesinden.

Okulun Çeşitli Zamanlarda Bağlı Olduğu Makamlar

- 1- Şurayı Devlet Riyasetine,
- 2- Nafia Nezaretine,
- 3- Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaretine,
- 4- Nafia Nezaretine (Sanayi Müdüriyetine)
- 5- Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaretine (Sanayi Müdüriyeti Umumiyesine),
- 6- Ticaret ve Ziraat Nezaretine,
- 7- Büyük Millet Meclisi Hükümeti zamanında, İktisat Vekaletine (Sanayi Müdüriyeti Umumiyesi),

8- İstanbul Vilayetine,

9- (1052) numaralı kanun gereğince, mali yönü İstanbul vilayeti idarei hususiyesine, ilmi ve idari yönü de Maarif Vekaletine,

10-(2765) numaralı kanun gereğince Maarif Vekilliğine (Önce Yüksek ve Mesleki Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne, sonra Mesleki ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğüne)

Okulun Aldığı Çeşitli Adlar

- 1- Mektebi Sanayi ve Ulumu Aliye
- 2- Mektebi Sanayii Osmani
- 3- İstanbul Sanayi Mektebi
- 4- İstanbul San'atlar Mektebi
- 5- İstanbul Mıntika San'at Mektebi
- 6- İstanbul Bölge San'at Okulu.

Kadro:

İstanbul Bölge San'at Okulu Cumhuriyet devrinde bol miktarda yabancı uzmanlarla ve Avrupa'da eğitim görmüş öğretmenlerle takviye edilmiştir. Yabancı uzmanların alımı ve öğretmen heyetinin Avrupa'da eğitim görmüş, memleket dahilinde iyi eğitim görmüş gençlerden oluşturulmasına büyük özen gösterilmiştir.

1929 tarihinden itibaren okulda görevlendirilen yabancı uzmanların isim ve şubelerini şöyle sıralayabiliriz:

Teknik Müdür			_____ Lökler _____	Belçika
Sihhi tesisat atelye şefi			_____ Muani _____	"
Marangoz atelyesi şefi			_____ Hibler _____	Almanya
(Avusturya)				
"	"	"	_____ Markoş _____	Macaristan
Döküm	"	"	_____ Karlos _____	Almanya
(Avusturya)				
"	"	"	_____ Yahman _____	Macaristan
Demir	"	"	_____ Yalata _____	Almanya
(Avusturya)				
"	"	"	_____ Pret _____	Belçika
Elektrik	"	"	_____ Hilyt _____	Macaristan

Okulun öğretmen, memur, hizmetli kadrosu sabit değildir. Kadro her ders yılı başında ihtiyaca göre vekillikçe tesbit edilmektedir.

- Akşam Erkek San'at Okulu

İstanbul San'at Okulu talim ve tedris heyeti tarafından idare edilen okula bağlı bulunan bir de Akşam Erkek San'at Okulu vardır. Öğretmen süresi üç sene olan bu okul mesleki bir öğrenim görmeden yetişmiş işçilere mehsustur. Marangozluk ve tesviyecilik şubeleri vardır. Okula devam edenlere resim, teknoloji dersleri verilmekte ve atelyede uygulamalı eğitim verilmektedir.

Atelye derslerinde, yeni ve teknik bilgiler uygulamalı olarak öğretilmiştir.

Üç sene sonunda yapılan mezuniyet sınavında başarılı olanlara diplomaları verilmiştir.¹⁰

- İzmir Bölge San'at Okulu

Okulun kuruluş ve açılışı: İzmir Bölge San'at Okulu kimsesiz çocukları bakımsızlıktan kurtararak san'at öğretmek, onları memlekete faydalı birer eleman haline koymak amacı ile "Islahane" adı ile kurulmuştur.

1868 yılında açılan okul, 150 öğrenci ile eğitime başlamıştır.

25 Ekim 1930 tarihinde okula su basması sebebi ile okul çok büyük bir zarar görmüştür. O zamanki fiyatlar ile zarar 100.000 lirayı geçmiştir.

Okulda kalan kimsesiz öğrenci ve öğretmenlerin gayretleri ile temizleme ve onarım işleri bir buçuk ay içinde bitirilmiştir.

10. Maarif Vekilliği Dergisi, s.

1931 mali yılı bütçesinin kabulünden sonra okulun tamir işi başlamıştır. Aralıklarla 1935 yılına kadar devam etmiştir.

Daha önce İzmir Kız Enstitüsüne bağlı ve bir kurs halinde idare edilmekte olan örme mobilya ve fantazi sepetçilik kursuda 1936-1937 ders yılında, ağaçişleri atelyesinin bir şubesi halinde, okula ilave edilmiştir.

Büyük savaş yıllarında okulun demir ve döküm atelyeleri yeni baştan inşa edilmiş, modern makinelerle ve elektrik donanımı yapılmıştır. Alsancak'ta Rangin-Demas imalathanesinin makinaları okula verildiğinden atelyeler mümkün mertebe modern bir hale sokulmuş, Almanya'dan dökümü Fredrik ve demirci Müller adında iki uzman getirilmiş ve bu sayede öğretmen kadrosu edilmiştir.

Savaş yıllarından itibaren okul dağılmaya başlamış. Yunanlılar tarafından işgal edilerek makina ve tezgahları birer birer başka yerlere verilmiş, terzilik ve marangozluk şubeleri zorluklarla faaliyetine devam etmiş, fakat diğer bölümlerin öğrencileri dağılmış ve okul bu dönemlerde yalnız kimsesiz çocuklara bir yurt görevi yapmıştır.

İzmir'in kurtuluşu üzerine okul tekrar onarılmış, makinalarla takviye edilmiş, toplanan 150 öğrenciden 75'i yaşlarının 7-12 arasında olmasından o zamanki Darüleytama

gönderilmiş geri kalan 75 öğrenci bilgilerine göre üç sınıfa ayrılarak aşağıdaki program ile eğitime başlamıştır:

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
-----	-----	-----
Fransızca	Fransızca	Fransızca
Resim	Resim	Resim
Hesap	Cebir	Makina
Hendese	Makina	Buhar Makinaları
Teknoloji	Teknoloji	Teknoloji
San'at	Elektrik	Elektrik
	Hikmet (Fizik)	Hikmet (Fizik)
	Kimya	Kimya
	San'at	San'at

1923 yılında daha önceki teorik derslerde bir değişiklik yapılmaksızın, bazı san'at şubeleri kaldırılmış ve hatta da 12 saat teorik ve 34 saat uygulamalı derslere başlanmıştır.

Bu tarihten itibaren okulun san'at şubeleri şunlardır.

- 1- Tesviyecilik
- 2- Tornacılık
- 3- Demircilik
- 4- Dökümcülük
- 5- Modelcilik
- 6- Tenekecilik
- 7- Elektrikçilik

8- Marangozluk

9- Oymacılık

10-Ağaç tornacılık

Yine bu yılda öğrenci kadrosu 100'ü parasız yatılı, 100'ü senelik ücret 90 lira olmak üzere paralı yatılı, 50'si yatısız olarak 250'ye çıkarılmıştır.

1925-1926 ders yılında ders programları aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Umumi dersler	1'inci sınıf	2'inci sınıf	3'üncü sınıf
Hesap	3	-	-
Hendese	3	3	-
Fransızca	3	3	3
Türkçe	3	3	3
Cebir	-	2	1
Müsellesat	-	-	2
Coğrafya	2	1	-
Teknoloji	2	2	2
Hikmet	-	2	2
Kimya	-	2	-
Makina ve tatbikatı	-	2	2
Elektrik	-	2	2
Resim	6	6	6
San'at	25	22	25

Yekün

47

50

50

1927 yılında sınıf teşkilatı ikisi hazırlık 3'ü teknik olmak üzere değiştirilerek aşağıdaki programın uygulanmasına başlanmıştır.

Hazırlık I	Hazırlık II	Teknik I	Teknik II	Teknik III
Türkçe	Teknoloji	Hesap-Cebir	Fransızca	Fransızca
Hesap	Resim	Hendese	Türkçe	Türkçe
Hendese	Hesap	Fransızca	Cebir	Cebir
Resim	Hendese	Türkçe	Coğrafya	Müsellesat
San'at	Malumatı	Coğrafya	Teknoloji	Teknoloji
	Fenniye	Teknoloji	Hikmet	Hikmet (Fizik)
	Türkçe	Resim	(Fizik)	Kimya
	San'at	San'at	Kimya	Makina
			Makina	Buhar makineler
			Elektrik	Elektrik
			Resim	Resim
			San'at	San'at

1927 yılında 1052 sayılı kanunla, müessese eğitim programı ve kadro itibarı ile Maarif Vekilliğine geçtikten sonra okulun ıslahı yolundaki çalışmalar artmış ve çeşitli atelyeler için beş Belçikalı uzman getirilmiştir. Uzmanların adları ile sanat şubeleri aşağıda gösterilmiştir:

1-Kastel

Demirci

350 lira aylıkla

2-Delir	Sihhi tesisatçı	"
3-Richer	Elektrikçi	300 "
4-Ransi	Marangoz	"
5-Lambillet	Tesviyeci	"

Uzmanlar kendilerine ayrılan atelyelerde işe başlamıştır. Bunlardan Kastel, teknik müdür vekilliğine tayin olmuştur. Birkaç ay sonra ise teknik müdürlüğe Roitler adında bir Fransız tayin edilmiştir. Bir yıl kullandıktan sonra gerek uzmanlar gerekse teknik müdür sözleşmeleri uzatılmadığından ülkelerine dönmüşlerdir.

1928-1929 ders yılına eski programla girilmiş iken, ikinci ders devresinde Vekillikçe yeni bir program hazırlandığından uygulanmasına geçilmiştir.

Yeni programa göre ders düzenlemesi şu şekilde yapılmıştır:

Hazırlık I	Hazırlık II	Teknik I	Teknik II	Teknik III
-----	-----	-----	-----	-----
Hesap	Hesap	Hesap	Hesap	Hesap-cebir
Hendese	Hendese	Hendese	Cebir,Hendese	Fransızca
Türkçe	Türkçe	Fransızca	Fransızca	Makina
Resim	Malûmatı-	Türkçe	Türkçe	Resim
	Fenniye	Resim	Resim	San'at
	Resim	San'at	San'at	
	Teknoloji			

Bu programa göre teorik dersler basitleştirilmiş ve uygulamalı derslere daha çok ağırlık verilmiştir.

1929-1930 ders yılı başında bu program da değiştirildiğinden yeni programın uygulamasına geçilmiştir.

Öğretmen Kadrosu:

İzmir San'at Okulu kuruluş tarihinden itibaren, mümkün olduğu kadar kadroya özen göstermiş bazı yıllar hariç hemen hemen her yıl çeşitli yabancı uzmanlar görevlendirilmiştir.

Okulda görev yapmış yabancı uzmanlar:

Adı	Uzmanlığı	Tabiyeti	Yılı
---	-----	-----	----
1-Victor Kaleyo	Bando	Avusturya	1898
2-Gros	Sepetçilik	"	1906
3-Friedrich	Dökümcülük	Almanya	1914-1918
4-Müller	Demircilik	Almanya	1914-1918
5-Kastel	"	Belçika	1928
6-Delir	Sıhhi Tesisat	"	1928
7-Richir	Elektrik	"	1928
8-Ransi	Marangozluk	"	1928
9-Lambillet	Tesviyeci	"	1928
10-Roilet	Teknik Müdür	Fransa	1928-1929
11-Şayendinger	Marangozluk	Avusturya	1930-1931

12-Beran	Tesviyeci	"	1930-1931
13-H.Hilbler	Marangozluk	"	1932-1939

Okulda görev yapan öğretmen kadrosu mesleki eğitimlerini Avrupa'da yapmış veya memlekette mümkün olduğu kadar iyi yetişmiş ve mesleğinde uzmanlaşmış kimselerden seçilmiştir.

Okulun öğretmen, memur ve hizmetli kadrosu sabit olmamış ihtiyaca göre her ders yılı başında Vekillikçe tesbit edilmiştir.¹¹

Okulun Geçirdiği Mali Safhalar

Okul, kuruluş tarihi olan 1868 yılından 1913 yılına kadar muhtelif şekillerdeki mahalli yardımlarla idare edilmiştir.

1912 yılından 1931 yılına kadar İzmir Vilayeti Hususi idare bütçesinden idare edilmiştir.

1867 numaralı kanunun san'at okullarını bölge okulu haline getirmesi üzerine 1931 tarihinden itibaren de bölgeye dahil vilayetlerce verilen iştirak hisseleriyle idare olunmuş ve bütün sanat okullarının 2765 numaralı kanun

¹¹. Maarif Vekilliği Dergisi, s.265-274.

gereğince 1 Haziran 1935 tarihinden itibaren Vekillik bütçesinden idare edilmeğe başlanmıştır.

İzmir Bölge San'at Okulu vilayetlerin iştirak hisseleriyle idare edildiği dört yıl süresince, vilayetlerin hisselerini zamanında ve tam olarak ödeyemedikleri için güç durumda kalmıştır.

1867 numaralı kanunun yayınlanmasından sonra vilayetlerin katılım payları ve yıllar tablolarında gösterilmiştir.

1931-1932			
Vilayetlerin adı	iştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

İzmir	30.438	40.438	-
Muğla	9.480	40.438	-
Antalya	9.270	9.270	-
Çoruh	5.439	5.439	-
Seyhan	9.615	9.615	-
Manisa	15.495	15.495	-
Trabzon	8.568	8.568	-
İçel	10.144	10.144	-
Giresun	5.416	5.416	-
Vekillik bütçesinden			
yapılan yardım	39.000	39.000	-

Yekün	142.865	142.865	-
-------	---------	---------	---

1932-1933

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
	Lira	Lira	Lira

İzmir	30.077	30.077	-
Muğla	14.220	12.065	2.155
Antalya	13.905	13.905	-
Erzurum	448	-	448
Çoruh	7.820	2.468,25	5.351,75
Seyhan	14.422	14.422	-
Manisa	23.242,50	23.242,50	-
Trabzon	12.852	12.852	-
İçel	13.304	13.304	-
Giresun	8.124	8.124	-

Yekün	138.304,50	130.459,75	7.844,75
-------	------------	------------	----------

1933-1934

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
------------------	-----------------	--------	------

İzmir	30.077	30.077	-
Muğla	12.798	8.425	4.373
Antalya	11.124	11.124	-
Çoruh	4.837	3.050	1.787

Seyhan	14.422	14.422	-
Manisa	23.242,50	23.242,50	-
Trabzon	12.852	12.852	-
içel	13.304	13.304	-
Giresun	8.124	8.124	-

Yekün	130.780,51	124.620,50	6.160

1934-1935 yıllarında da İzmir, Çanakkale, içel, Malatya, Manisa, Muğla illeri toplam 89.803 liralık iştirak hisseleriyle katılmışlar ve tamamını ödemişlerdir.

Öğrenci Sayısının Artması:

Öğrenci sayısı Cumhuriyet devrinde, önemli derecede artmıştır. Çeşitli yıllardaki öğretmen, öğrenci, mezun sayısı ile okulun mali durumuna ait ilişik istatistik, bu artışı göstermektedir.

İzmir Bölge San'at Okulunda diğer san'at okullarında olduğu gibi hem öğleden önce hem öğleden sonra teorik ve uygulama eğitimi yapılmak suretiyle atelye ve dershanelerden günün bütün saatlerinde yararlanılmıştır, böylece öğrenci sayısı da artmıştır.

1938-1939 yılında, 102 parasız yatılı, 26 paralı yatılı

ve 327 yatısız olmak üzere toplam 455 öğrenci bulunmuştur.¹²

Kütüphane:

Okulun, bir kısmı Türkçe, diğer kısmı çeşitli yabancı dillerden olmak üzere bir kütüphanesi vardır. Kütüphanede ayrıca Fransızca ve Almanca teknik mecmualar bulunmakta ve okulun abone olduğu bu mecmualar düzenli olarak takip edilmiştir.

Öğrenci Kolları:

1933 yılından itibaren öğrenciler tarafından kurulan ve idare edilen çeşitli kollar vardır.

- 1- Talebe haysiyet divanı
- 2- Temizlik ve intizam kolu
- 3- Temsil kolu
- 4- Müzik kolu
- 5- Resim kolu
- 6- İzci kolu
- 7- Tayyare yardım kolu
- 8- İktisat ve tasarruf kolu
- 9- Fakir çocuklara yardım kolu
- 10-Kızılay gençlik derneği

12. Maarif Vekilliği Dergisi, s.275-277.

Atatürk'ten Hatıralar

İzmir Bölge San'at Okulu Atatürk'ün çeşitli yıllarda ziyaretlerine sahne olmuştur.

Büyük Kurtarıcı Batı Anadolu'da yaptıkları inceleme gezileri sırasında 1923, 1924, 1925 yıllarında olmak üzere okulu üç defa ziyaret etmiş ve her seferinde okulun hatıra defterine san'at okullarının memleketin sanayi kalkınmasındaki rolünü işaret eden ve her biri bu konuda en esaslı birer direktif olan görüşlerini yazmış, başta Maarif Vekilliği olmak üzere öğrenci ve öğretmenleri her defasında daha çok çalışmaya teşvik etmiştir. Bazı örnekleri,

13 Şubat 1923 Tarihli İlk Ziyaretleri:

"İzmir San'atlar Mektebi" yeniden kurulmasının üzerinden henüz iki ay geçmiş olmasına rağmen ümit ve güven veren bir durum gösteriyor. Müdür ve öğretmenleri yeni "Türkiye Devleti"ni ve Türkiye Büyük Millet Meclisini ve hükümetini bütün manası ile tanımıştır. Bu çok memnuniyet vericidir. İşte böyle eğitim başarılı ve verimli olur.

İçinde öğrencinin halini ve çalışmasını görmekten son derece mutlu olduğum, İzmir San'at Mektebi 31 sene zarfında 100 sanatkar yetiştirmiş, kafi değildir. Her sene 100 talebe yetiştirseydi 3000 sanatkara sahip olacaktık. Yeni Türkiye

Devleti "İzmir San'at Mektebi"nden bu nisbetle sanatkar ister, çok dikkat çok gayret gerekir... Ulaşmak zorunda olduğumuz seviyeye, bugünkü kadar, uzak kalışımızın önemli sebeblerinden biri San'ata ve sanatkara layık olduğu derece önem verilmemiş olmasıdır. Bunda kabahatin, her şeyde olduğu gibi, sultanlarda, şahsi saltanatlarda olduğu daima hatırlanmalıdır.

16 Ocak 1924,

"On bir ay önce okulu ziyaret etmiştim. O zamanki gördüklerim ile bugün gördüklerim arasında önemli, olumlu farklar vardır. Çalışmalar ümit veriyor. Türkiye Cumhuriyeti bu san'at okullarının tam olarak gelişmesine çok muhtaçtır.

Mensuplarının daima bu hakikatı, bu ciddi ihtiyaca bilhassa dikkat etmelerini bu vesile de hatırlatırım.

14 Ekim 1925,

"Bu defaki ziyaretimde daha çok memnun oldum. Her sene biraz daha ilerleme var. Daha çok lazım".¹³

G. Mustafa Kemal

13. Maarif Vekilliği Dergisi, s.277-280.

12 - KASTAMONU BÖLGE SAN'AT OKULU

Okulun kuruluşu,

Birinci Kuruluş, Kastamonu Bölge San'at Okulu 25 Temmuz 1869 tarihinde "Islahane" adı altında kurulmuştur.

1882 tarihine kadar ıslahane "Islahane Komisyonu" adı ile bir reis, bir katipten ve ıslahane müdürü, matbaa müdürü vilayet idare meclis azasından bir kaç kişiden oluşan bir komisyon tarafından idare edilmiştir.

1882 yılında ıslahane lağvedilmiştir.

İkinci Kuruluş, Okulun yedi sene kadar kapalı kaldıktan sonra 1890 senesi ortalarına doğru "Mektebi Sanayi" adı altında yeniden açıldığı, 45 numaralı ve 13 Ocak 1893 tarihli bir tezkere ile 15 Haziran 1898 tarihli diğer teskereden anlaşılmakta ise de eski evraklar arasındaki öğrenci ve muhasebe kayıtlarından, okulun ancak 1890 yılı içinde faaliyete geçtiği görülmüştür. Açıldığı sene belediye meclisi tarafından idare edilmiştir.

1911 yılında "Mülga Ticaret ve Ziraat Nezaretinin" okul ile ilgilendiği ve para yardımıyla bulunduğu anlaşılmaktadır.

Okul Meşrutiyetin ilanı ile birlikte ikinci defa kapatılmıştır. Kapatılmasının ikinci sebebi binanın ihtiyaca cevap vermemesidir. 1 Eylül 1912 tarihinden itibaren kaldırılmasına karar verildiğinden, öğrencilerin ellerine birer durumlarını gösterir belge verilmiş ve dağıtılmıştır. Öğrenciler öülga Ticaret ve Ziraat Nezaretine başvurmuşlar, ancak Nezarette okulun kapatılmasını önleyememişlerdir.

Üçüncü Kuruluş, Okul yeni binanın yapılmış olmasına rağmen, kapatılmasından ancak beş sene sonra 1916 Nisan'ında üçüncü defa açılmıştır. 24 Mart 1912 tarihinden itibaren resmi vilayet okulu haline getirilmiştir. Milli Mücadele yıllarında bir ara 1912 yılı Eylül'ünden, Kasım ayına kadar hastane olarak kullanılmıştır. Daha sonra tekrar eğitime devam edilmiştir.¹⁴

Program:

Kuruluşundan, 1916 yılına kadar okuldaki program sık sık değiştirilmiştir. 1916 yılında demircilik ve marangozluk şubelerinden başka, terzilik, kunduracılık, piyanoculuk ve taşçılık şubeleri kurulmuştur. 1919 tarihli ve 3 numaralı bir yazıda "... Balkan ve Belçika memleketlerinin programları incelenerek ve uygun düzenlemeler yapılarak peragojik bir tarzda teorik ve uygulamalı bir program

14. Maarif Vekilliği Dergisi, s.281-284.

düzenlenmiştir."

1919 yılında piyanoculuk şubesi kaldırılarak yerine araba imalatçılığı, dülgerlik şubesi ihdas edilmiş ise de şube faaliyete geçirilmemiş ve Mart 1921 yılında kaldırılmıştır. Aynı sene içinde Milli Müdafaa Vekalatince "demir ve marangoz" atelyelerinin aletlerinin Ankara'ya gönderilmesi istendiğinden, demircilik ve marangozluk atelyeleri kapatılmış, öğrencileri ise okulda diğer derslere devam etmiştir.

1925 Martında terzilik ve kunduracılık şubelerinin kaldırıldığı ve öğrencilerinin dört senelik bir eğitimden sonra bir sene de okulda staj görmelerinin kararlaştırıldığı, kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Bu devrede öğleye kadar üç saat teorik ders yapılmakta ve ortaokul müfredat programının uygulanmakta olduğu okul müdürlüğünce o zaman Eğitim müdürlüğünce o zaman Eğitim müdürlüğüne yazılan bir yazıda görülmektedir. Bu dönemdeki ders programı:

Birinci Sınıfta: Din dersleri, Türkçe, Hesap, Hendese, Tarih, Coğrafya, Musuki, Resim, Elishleri.

İkinci Sınıfta: Din dersleri, Türkçe, Hesap, Hendese, Tarih, Coğrafya, Hikmet(fizik), Kimya, Resim, Elishleri.

Üçüncü Sınıfta: Din dersleri, Türkçe, Cebir, Hendese, Tarih,

Coğrafya, Hikmet(fizik), Kimya, Resim, Elişleri.
 Dördüncü Sınıfta: Din dersleri, Türkçe, Cebir,
 Hikmet(fizik), Nebatat, (kimya medeniyet), Fransızca,
 Hıfzıssıha.

Aynı yazıda şu bilgilerde yer almıştır.

"Okul ötedenberi olumlu bir talimata tabi olmamış, bazı senelerde bazı sanatlar kaldırılmış ve tekrar konulmuş, yine kaldırılmış, sürekli bir istikrarsızlık olmuş, okul idaresi şaşkınlık içerisinde kalmıştır. Hatta bu yüzden sanathaneler programı takip edememiştir. İmalathaneler ancak sipariş ile meşgul olmuştur".

"Esasen ustaların cahil olması da öğrencilerin terbiye ve eğitiminde gelişmelere engel olmuştur."

Yine okul idaresi tarafından, Ticaret Nezaretinin bir telgrafnamesine cevaben yazılan bir yazıda,

"... Okulda fen adamlarına ihtiyaç bulunduğunu ve uygulama öğretmenlerinin çıkarılması lüzumu ve cehalet yüzünden öğrencilere beklenilenin verilemediği bildirilmektedir."

Anlaşıyor ki yıllarca, okul bir keşmekeş içinde çalışmış teşkilat ve programları istikrar bulmamıştır.

Kastamonu Bölge San'at Okulu, 26 Mayıs 1927 tarih ve 1052 sayılı kanun gereğince, sanat okullarının eğitim programları ve öğretmen kadrolarının tesbit ve düzenlenmesi işi Maarif Vekilliği'ne devredildikten sonra dır ki istikrar bulabilmiş ve bu tarihten itibaren diğer san'at okullarıyla birlikte aynı değişiklik ve gelişme safhalarından geçmiştir.

Mali Durumu:

Kastamonu Bölge San'at Okulu, vilayetin mali bütçesine dahil edilmiş resmi bir okul haline gelinceye kadar geçen seneler zarfında imalathanelerinin, geliri, yardımlar ve vergilerle yaşamıştır. Okul, İdarei Umumiyei Vilayet Kanununun yayınlanmasından önce mahalli yardımlarla idare edilmiş vemülga Ticaret ve Ziraat Nezaretinin san'at okulları ile ilgilenmeye başladığı sıralarda bu nezaretinin bazı mahalli yardımlarını da almıştır.

Okulun, yukarıda bahsedilen kanunun yayınlanmasından sonra vilayet bütçesiyle idaresi 1867 numaralı kanunun yayın tarihine kadar (1 Ağustos 1931) devam etmiştir. Bu tarihten sonra 1867, 2567 numaralı kanunlar gereğince diğer san'at okullarının geçirdiği mali safhaları aynen geçirmiş olan okul daha sonra Maarif Vekilliği bütçesinden idare edilmeye başlamıştır.

1867 numaralı kanun ile idare edildiği devrede bazı vilayetlerin katılım paylarını kısmen veya tamamen ödememelerinden dolayı müessese hayli sıkıntılı dönemler geçirmiş, kapanma tehlikesi ile karşılaşmıştır.

Bölgeye dahil vilayetlerin Katılım paylarını gösterir tablolar:

1931-1932

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
Kastamonu	12.408	12.408	-
Erzurum	9.750	4.875	4.875
Sinop	6.330	6.330	-
Çankırı	6.466	6.466	-
Amasya	3.638	3.638	-
Çorum	9.189	9.189	-
Vekalet bütçesinden yapılan yardım	13.000	13.000	-
Yekün	60.781	55.906	4.875

1932-1933

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
Kastamonu	15.112	15.112	-
Sinop	7.970	7.970	-

Çankırı	8.199	8.199	-
Amasya	5.427	4.414	1.013
Çorum	13.783	4.000	9.783

Yekün	50.491	39.695	10.796
-------	--------	--------	--------

1933-1934

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
------------------	-----------------	--------	------

Kastamonu	15.112	15.112	-
Sinop	7.970	7.970	-
Çankırı	8.199	6.900	-
Amasya	4.342	4.342	-
Çorum	13.783	1.500	12.283

Yekün	49.406	35.824	13.582
-------	--------	--------	--------

1934-1935

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
------------------	-----------------	--------	------

Kastamonu	14.116	13.666	450
Çankırı	6.728	6.728	-
Çorum	8.989	8.989	-
Erzincan	2.566	2.566	-
Giresun	7.625	7.625	-
Niğde	8.756	8.756	-
Sinop	6.345	6.345	-

Yekün	55.125	54.675	450
-------	--------	--------	-----

Öğretmenler: Bilhassa Cumhuriyet devrinde okulun öğretmen kadrolarının, mesleki eğitimlerini Avrupa'da yapmış veya memlekette mümkün olduğu kadar yetişmiş olmasına bilhassa önem verilmiştir.

Okulun Çeşitli Dönemlerde Aldığı Adlar:

- 1- Islahane (ilk açılışında)
- 2- Mektebi sanayi (ikinci açılışında)
- 3- Sanayi Mektebi (üçüncü açılışında)
- 4- San'atlar Mektebi
- 5- Mıntika San'at Mektebi
- 6- Bölge San'at Okulu

Kütüphane: Okulun öğretmen ve öğrencilerine mahsus olmak üzere Türkçe genel ve mesleki kitaplarla mecmualardan, Almanca ve Fransızca mesleki kitaplardan mürekkep olmak üzere bir kütüphanesi vardır. Gerekli olan kitap ve mecmualar okulca düzenli olarak takip ve temin edilerek öğretmen ve öğrencilerin faydalanmaları sağlanmıştır.¹⁵

13 - KONYA BÖLGE SAN'AT OKULU

15. Maarif Vekilliği Dergisi, s.285-311.

Okulun Kuruluşu: Okul kimsesiz ve fakir çocukları himaye etmek maksadıyla ve vilayet halkından temin edilen yardımlarla 1901 Eylül'ünde "Hamidiye Sanayi Mektebi" adı ile kurulmuştur.

1907 yılına kadar okul valinin başkanlığı altında belediye başkanı kültür direktörü, mafia başmühendisi ve memleketin o zamanki ileri gelenlerinden ve tüccarlarından iki kişiden oluşan bir komisyon tarafından idare edilmiştir. İlk kuruluşunda 17 olan öğrenci sayısı 1907 yılına kadar 60'a çıkarılmıştır.

1910 yılında gelirin azalması ve okulun mali idaresinin zor duruma düşmesi üzerine, o zamanki vilayet meclisi okulun kapatılmasına karar vermiş ise de, o sırada değişen valinin yerine tayin edilen Arifi Paşa adındaki yeni vali, vilayet idare meclisinin bu konudaki verdiği kararın altına "devri istibdatla açılan bir mektep meşrutiyet devrinde kapatılamaz, mektep kapatmak iş değildir" diye yazarak kararı bozmuş ve gelirin temini yolunda faaliyete geçerek müesseseyi idame ettirmiştir.

26 Mart 1913 tarihinde okul resmi bir müessese haline getirilmiştir. 1918 yılında tesbit edilemeyen bir nedenden dolayı bir süre kapatılmış, ancak 1919 Eylül'ünde açılabilmiştir. Okul açılınca tekrar toplanarak eğitime

başlamıştır.*

Okulun Teşkilat İtibarı ile Geçirdiği Aşamalar

Okulun ilk teşkilatı kurulduğu yıldan 1912 yılına kadar üç sınıftan ibaret olmuştur. Öğrenci günde iki saat dershanelerde teorik ders okur ve 6 saatte atelyelerde uygulamalı şekilde ders yapmıştır.

Kuruluşun 1912 yılına kadar okulda teorik ders olarak:

- 1- Kur'an'ı Kerim
- 2- Ulumu diniye
- 3- Hüsnühat
- 4- İmla-kıraat
- 5- Tarih
- 6- Coğrafya
- 7- Hesap
- 8- Hendese

dersleri gösterilmiş ve okul:

- 1- Demircilik
- 2- Tesviyecilik
- 3- Marangozluk

san'at şubelerini ihtiva etmiştir.

1915 yılında bu san'at şubelerine:

1- Kunduracılık

2- Terzilik

3- Çorapçılık

4- Fanilacılık

şubeleri de ilave edilmiştir. Sonradan bu şubelere 1922 yılında arabacılık (araba yapıcılığı) şubesi ilave edilmiş ise de 1923 yılında bu şube ve 1915 yılında ilave edilen şubelerde kaldırılmıştır.

1912 yılında 1926 yılına kadar kuldaki program:

Sınıf 1 Saat	Sınıf 2 Saat	Sınıf 3 Saat	Sınıf 4 Saat
Kur'an	2 Kur'an	2 Türkçe	2 Türkçe
Ulumi diniye	2 Ulumi diniye	2 Hesap	2 Kitabet
Hesap	2 Türkçe	2 Hendese	2 Cebir
Tarih	1 Fransızca	2 Tarih	1 Tarih
Coğrafya	1 Hesap	2 Coğrafya	1 Coğrafya
Malumatı	1 Tarih	1 Malumatı	1 Malumatı
fenniye	Malumatı	1 medeniye	medeniye
Resim	6 fenniye	Resim	6 Musiki
Mızıka	1 Resim	6 Musiki	2 Mukavemet
Türkçe	2 Coğrafya	1 Kikmet	1 Mihanik
Hüsnühat	1 Mızıka	1 Kimya	1 Fransızca
Fransızca	2 Hüsnühat	1 Malzeme	1 Resim
		Fransızca	2
		Hendesei	

resmiye 1

Bu devrede okulun san'at şubeleri yine marangozluk, tesviyecilik ve demircilikten ibaret kalmıştır.

1924 yılında okulu bir sınıf daha ilave edilerek öğrenim süresi beş seneye çıkarılmıştır. İlk üç sınıfta hem uygulamalı hem teorik eğitim yapılmış, son sınıf uygulamalı eğitime ayrılmıştır.

1926-1927 ders yılından itibaren 1928-1929 ders yılı başına kadar iki yıl devam etmek üzere okul tekrar dört yıla indirilmiş ve programlar hem 1926-1927 hem de 1927-1928 senesinde değiştirilmiştir.

Bu değişiklikleri şu şekilde gösterebiliriz:

Yıllar Sınıflar Dersler

1. Sınıf Türkçe, Hesap, Hendese, Malumatı fenniye, Malumatı medeniye, Fransızca, Resim
- 1926-27 2. Sınıf Türkçe, Hesap, Hendese, Cebir, Hikmet, Kimya, Malumatı medeniye, Hıfzıssıha, Fransızca, Resim
3. Sınıf Türkçe, Cebir, Hendese, Mihanik, Kimya, Elektrik, Malumatı medeniye, Fransızca, Resmi Sınai.
4. Sınıf Türkçe, Malumatı Medeniye, Hesap, Usulü defteri, Cebir, Hendese, Müsellesat, Hikmet, Kimya, Mihanik, İştial motörleri, Fransızca, Resmi sınai.

Yıllar Sınıflar Dersler

1. Sınıf Türkçe, Malumatı medeniye, Hesap,
Hendese, Resim

2. Sınıf Türkçe, Hesap, Hendese, Cebir, Hikmet,
Kimya, Malumatı medeniye, Hıfzıssıha, Fransızca, Resim

1927-28 3. Sınıf Türkçe, Cebir, Hendese, Kimya, Mihanik,
Elektrik, Malumatı medeniye, Fransızca, Resim

4. Sınıf Türkçe, Hesap, Hendese, Cebir,
Müselesat, Usulü Defteri Mihanik, Elektrik, Malumatı
medeniye, Hikmet, Kimya, Hıfzıssıha, Makina ve İştikal
motörleri, Fransızca, Resim

1928-1929 ders yılı başında sınıf teşkilatı tekrar beşe
çıkarılmıştır ve program şu şekilde değiştirilmiştir:

Yıllar Sınıflar Dersler

1. Sınıf Türkçe, Musahabat, Hesap, Hendese,
Resmi-Hattı

2. Sınıf Türkçe, Musahabat, Hesap, Cebir,
Hendese, Malumatı fenniye, Teknoloji, Resmi Hattı

1928-29 3. Sınıf Türkçe, Musahabat, Hesap, hendese,
Fizik, Teknoloji, Fransızca

4. Sınıf Türkçe, Musahabat, Hesap, Hendese,
Fizik, Mihanik, Mukavemetiescam, Teknoloji, Fransızca

5. Sınıf Türkçe, Musahabat, Hesap, Hendese, Cebir, Mihanik, Mukavemetiescam, Hikmet, Kimya, Hıfzıssıha, Elektrik, Teknoloji, Fransızca, Resim

1 Ağustos 1931 tarihinden itibaren bir bölge okulu haline getirilmiş ve bölgeye dahil vilayetlerin iştirak hisseleri ile idare edilmeye başlamıştır.

Okulun bu şekildeki idaresi zamanında bölgeye dahil vilayetlerle iştirak hisseleri ve miktarlar tablolarında gösterilmiştir.

1931-1932				
Vilayetlerin adı	iştirak Hissesi	Ödenen	Borç	
Bayazıt	406	406	-	
Konya	26.199	-	26.199	
Niğde	6.832	6.832	-	
Kayseri	9.697	9.697	-	
Kırşehir	4.947	4.947	-	
Aksaray	5.132	5.132	-	
Malatya	11.217	11.217	-	
Elazığ	6.844	6.844	-	
Yozgat	7.829	7.798,78	30,22	
Kara	673	673	-	
Vekillik bütçesinden				
yapılan yardım	22.000	22.000	-	

Yekün	106.776	75.546,78	26.229,22
-------	---------	-----------	-----------

1932-1933

Vilayetlerin adı	İştirak hissesi	Ödenen	Borç
Bayazıt	609	609	-
Konya	39.123	-	39.123
Niğde	11.324	6.376	4.948
Ankara	935,50	935,50	-
Kayseri	12.200	12.200	-
Kırşehir	7.420	7.420	-
Aksaray	5.686,50	5.686,50	-
Malatya	16.825,50	5.466,91	11.358,59
Elaziz	9.944	7.972	1.972
Yozgat	11.743	11.743	-
Kars	1.009,50	1.009,50	-
Yekün	116.820	59.418,41	57.401,59

1933-1934

Vilayetlerin Adı	İştirak Hissesi	Ödenen	Borç
Bayazıt	609	609	-
Konya	15.599	15.264	335
Niğde	13.839	2.000	11.839
Kayseri	12.000	-	12.000

Kırşehir	7.420	3.410	4.010
Malatya	16.825,50	3.000	13.825,50
Elaziz	6.000	3.500	2.500
Yozgat	11.743	11.743	-
Kars	1.009,50	375	634,50

Yekün	85.045	39.901	45.144

1934-1935

Vilayetlerin Adı	İştirak Hissesi	Ödenen	Borç

Konya	22.090	22.090	-
Çoruh	6.313	6.313	-
Elaziz	8.117	8.117	-
Kayseri	11.209	11.209	-
Kırşehir	5.322	5.322	-
Yozgat	9.588	9.588	-

Yekün	62.639	62.639	-

Okulun bu şekilde idare edildiği dönemlerde vilayetlerin iştirak hisselerini zamanında veya hiç ödememeleri yüzünden okul oldukça sıkıntılı dönemler geçirmiştir.

2765 sayılı kanun gereğince diğer san'at okulları ile birlikte 1 Haziran 1935 tarihinden itibaren Maarif Vekilliği

bütçesinden idare edilmeye başlamıştır

Bu suretle Konya Bölge San'at Okulu:
1901'den 1913 yılına kadar, mahalli hususi varidat ve yardımlarla 1913'den 1931 yılına kadar, hususi idare bütçesinden, 1931'den 1935 yılına kadar bölge okulu halinde muhtelif vilayetlerce gönderilen iştirak hisseleriyle, 1935 yılından itibaren de Maarif Vekilliği bütçesinden idare edilmiştir.

Öğretmenler: 1052 numaralı kanundan sonra öğretmen kadrosunun takviyesine bilhassa özen gösterilmiş, Avrupa'da eğitim görmüş gençler ve memlekette mümkün olduğu kadar iyi yetişerek mesleklerinde muvaffak olmuş kimseler, kadroya alınarak okul randımanının yükseltilmesi sağlanmıştır.¹⁷

14 - SİVAS BÖLGE SAN'AT OKULU

Okulun Kuruluşu: Oldukça eski bir geçmişe sahip olan Sivas Bölge San'at Okulu da 1927 yılına gelinceye kadar diğer san'at okullarının geçirdiği bütün safhaları yaşamıştır.

İdari, tedrisi, mali bütün hususları önceden tamamen bulundukları vilayetlere bağlı olan san'at okulları 26 Mayıs

17. Maarif Vekilliği Dergisi, s.361-367.

1927 tarih ve 1052 sayılı kanun gereğince program, tedrisat, kadro ve öğretmenlerin mesleki vazifelerini tesbit bakımından Maarif Vekilliğine devredildiği sırada Sivas vilayeti, müessesesinin adını "San'atlar Yurdu"na çevirmiş ve bu suretle okulu 1052 sayılı kanun hükümleri haricinde bırakarak idareye devam etmiştir. Okul daha sonra "San'atlar Evi" ismini almıştır.

Gerek bu kanunun gerek san'at okullarının ıslahı için neşredilen çeşitli kanunlardan sonra san'at okulları devamlı gelişerek daha verimli bir hale gelirken, vilayetin idaresinde kalan müessese, bilhassa uzmanöğretmen ve idareci bulamamak, gelişigüzel öğrenci almak, malzeme, makina gibi san'at okulunun verimli olmasında en başta gelen ihtiyaçları temin edememek gibi sebeplerle eski ıslahane ruh ve havasından kurtulamamıştır.

Nihayet vilayette, müessesenin bu halde devamında hiçbir fayda sağlamadıktan başka hususi idare bütçesinde daimi bir yük olarak kaldığını görünce 10.1.1939 tarihli bir tezkere ile müesseseyi Maarif Vekilliği'ne devretmeyi teklif etmiş ve Vekillikte halı, demir, tesviye ve döküm atelyeleriyle Nafiaya ait yol silindirlerinin tamirine tahsis edilmiş olan atelye ile müessesenin yanındaki eski hastane binası, 2765 sayılı kanunun ikinci maddesindeki şartlar dahilinde bırakılmak ve bir san'at okulu için elverişli olmayan esas binada ilaveler ve düzeltmeler

yapılmak, yeniden atelye binaları inşa ettirilmek üzere, hususi idarede dört yıl müddetle atelye binaları inşaa ettirilmek üzere, hususi idarece dört yıl müddetle Maarif Vekilliği emrine 15.000 lira verilmek sureti ile müesseseyi devren almaya karar vermiştir. Bu şartlar Sivas vilayeti umumi meclisinin 24.3.1939 tarihli toplantısında ittifakla kabul ve kararlaştırıldığı vilayetçe bildirildiğinden müessese de bir bölge san'at okulu haline getirilmek üzere Maarif Vekilliği emrine geçmiştir.

Teskilat, Programı:

a) San'at Şubeleri: San'at evi vilayetçe idare edildiği sıralarda çok noksan tesisat ve şartlar altında tesviye, demir, döküm ve marangozluk sanat şubeleri ile halıcılığı ihtiva etmiştir. Döküm şubesi gelişimi için gerekli olan bina ve tesisat şartlarının mevcut olmamasından ve halıcılıkta demir ağaç ve elektrik şubeleri ile yakından ilgili san'atlara dayanan o dönemdeki bölge san'at okullarının gayeleri dışında kaldığından vilayet tarafından uygun şekilde ve başka bir binada idare edilmek üzere Vekillikçe kaldırılmıştır.

Demiryolları hatlarının gelişmesi üzerine zagon inşaa ve tamir atelyesi ve civarında şeker fabrikası, demir madenleri işletilmekte bulunmasından dolayı Sivas, bir endüstri merkezi olmağa namzettir. Bu şekilde gelişmeye

başlaması Sivas'ta büyük bir san'at okulu kurulmasını zaruri kılmıştır. Meselki ve teknik eğitimin gelişen programlarında bu sebeplerle Sivas'a yer vermiş olan Vekillik, okulun üç kısma ayrılan san'at şubelerini daha sonra arttırmış, makina ve motor şubeleri de açmıştır.

b) Program: Sivas Bölge San'at Okulu'nun "San'atler Evi" olarak idare edilirken gelişigüzel uygulanmakta olan program, gerek teorik gerekse uygulamalı dersler bakımından bölge san'at okullarının müfredat programları seviyesinden çok düşük kalmıştır. Bu nedenle bütün sınıfları kaldırılmış ve 1939-1940 ders yılında birinci sınıf oluşturularak bölge san'at okulları müfredat programının tatbikine başlanmıştır.

Öğretmen ve Öğrencilerin Durumu: Sivas Bölge San'at Okulu'nun kuruluşunda, San'atlar Evi halinde idare edildiği zaman vilayetçe tayin edilmiş olan öğretmenlerden hiçbiri 3007 sayılı kanun şartlarını taşımadıklarından kadroya alınmamış ve hepsi de Vekillikçe Avrupa'da eğitimi sağlamış san'at ve dersleri öğretmenlerinden olmak üzere yeni bir kadro ile eğitime başlanmıştır.

San'atlar Evi müfredat programının çok düşük bir seviyede olmasından çeşitli sınıflarda bulunan öğrencileri yeni programda aynı sınıflara almak mümkün olmadığı için bunlardan parasız yatılı öğrenci, takip edebilecekleri sınıflar tespit edilmek üzere, sınava tabi tutulmuş

Kastamonu ve Diyarbakır bölge San'at okullarına yine parasız yatılı olarak dağıtılmışlardır. Yatılı öğrencilerden isteyenlerle, bölge san'at okullarına alınacak parasız yatılı öğrenci için her yıl vilayet merkezlerinde açılan müsabaka sınavlarına kabul edilmiş ve bunlardan kazananlar yine san'at okullarına dağıtılmışlardır.¹⁸

B- Endüstri Alanında Meslek Okulları

Bu okullar, endüstrinin çeşitli sahalarında kalifiye işçi ve eleman yetiştirmek için açılan okullardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren açılan ve Cumhuriyet döneminde de açılmasına devam eden bu okulların bazıları, Milli Eğitim Bakanlığı'nın dışındakı Bakanlıklar tarafından açılmış, daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiş bazıları da doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılmıştır.

Bunlardan bazılarını sırasıyla görmekte fayda vardır.

Endüstri Meslek Lisesi: Ülkenin endüstri ihtiyaçlarına uygun, modern endüstrinin ileri tekniğine kolayca uyabilecek yetenekli kalifiye işçi ve teknisyen yetiştirmek amacıyla kurulan okullardır. 1860'da Endüstri alanında, "Islahane"

18. Maarif Vekilliği Dergisi, s.370-371.

adı altında ilk defa Niş'te bir okul açılmıştır. 1912'lerde adları "Mektebi Sanayi" olmuştur. 1931 yılından itibaren "Mıntika San'at Mektebi", 1935 yılında da her yönüyle Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış adı "Bölge San'at Okulu" olarak değişmiştir.¹⁹

Kız Teknik Öğretim Okulları: (Ev kadınlığı ve kadın sanatları sahalarında öğrenim veren müesseseler) Kız Enstitüleri: Kızlarımızın iyi bir ev kadını olarak yetişmelerini ve kadın sanatlarını öğrenmelerini temin edecek okulların açılması ve planlı bir şekilde gelişmesi Cumhuriyet devrinde mümkün olabilmıştır.

İmparatorluk devri eğitim sistemi içinde kızlarımızın mesleki eğitimi çeşitli sebeplerden dolayı esaslı bir devlet meselesi olarak ele alınmamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında birkaç tane kız sanayi mektebi açılmış ise de, bunlar gayeleri bakımından kızlarımız bugünkü anlayışa göre bir anne olarak yetiştirmek ve icap ettiği zaman hayatlarını kazanabilecek kadar sanat öğretecek şartları taşımamıştır. Memleketimizde ilk kız sanayi okulu, 1865 yılında o zaman milli sınırlarımız içinde bulunan Rusçuk'ta açılmıştır. Tuna valisi Mithat Paşa Balkanlarda bulunan Türk ordusunun giyim eşyası ihtiyacını temin etmek için Rusçuk'ta bir dokuma fabrikası kurmuş ve bu fabrikada çalışmak üzere öksüz

19. Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.251.

çocukları toplayarak ilk kız ıslahanesini kurmuştur.

İstanbul ve civarında bulunan askeri birliklerin çamaşır ve elbiselerini dikmek ve sargı bezi hazırlamak maksadıyla (Tophanei Amire) tarafından 1869 yılında Yedikule'de ikinci bir kız sanayi mektebinin açıldığı görülmür. Gerek Rusçuk gerekse Yedikule'deki kız sanayi mekteplerinin öğretim programları bilinmemektedir. Bu okullarda öğrencilere okuma yazma öğretmekten ziyade, pratik alanda bilgi verildiği anlaşılmaktadır.

Kızlarımıza hem okuma yazma öğretmek ve hem de kaba işlerden ziyade onların kişisel ihtiyaçlarını karşılayacak sanatları göstermek amacı ile Maarif Nezareti tarafından bir program hazırlanarak biri Üsküdar'da 1878, öteki Aksaray'da 1879, üçüncüsü de Cağaloğlu'nda 1879 olmak üzere üç okul açılmıştır. 1886 yılında Yedikule Kız Sanayi Mektebi kaldırılarak öğrencileri Aksaray ve Cağaloğlu'na nakledilmiştir. Cağaloğlunda ayrıca yatılılık teşkilatı da vardır.

Bu okullar için 1884 yılında 23 maddelik bir nizamname hazırlanmış, dahili ve hususi idareleri de Ticaret ve Sanayi Mezaretine verilmiştir.

Nizamnameye göre kız çocuklarına el hünerleri ile birlikte genel bilgiler verilmesi amacı ile açılmış olduğu

anlaşılan bu kurumların, 1. sınıflarında öğrencilere alfabeden başlamak üzere Türkçe, Tarih, Coğrafya, Kur'an'ı Kerim, Dinbilgisi, Matematik v.s. gibi teorik dersler öğretilmekte ve biçki, el örmesi, nakış, kasnak işleri, resim, çiçek, kaneva işleri üzerinde pratik bilgiler verilmekte idi. 1900 senesinde tanzim edilmiş bulunan öğretim programlarına göre, bu okullarda öğrencilere, kız rüştiyelerinde okunan derslerden fazla olarak el işleri ve yemek pişirilmesinin öğretildiği görölmüştür.

Meşrutiyet devrinde, programlardan el ile yapılan halı ve bez dokumacılığı işleri de çıkarılmıştır. Cumhuriyet devrine gelinceye kadar bu okulların programları ve teşkilatı üzerinde sık sık değışiklikler yapılmış ise de, yine hakiki birer meslek öğrenimi veren müesseseler haline getirilmemişlerdir.

1928 yılında öğretim programları ve öğretim süreleri birbirinden farklı olarak faaliyet gösteren biri Üsküdar'da, diğeri Çapa'da olmak üzere iki okul bulunmaktadır.

Bu okullara devam eden çocukların aile hayatında becerikli, tertipli, bilgili birer ev kadını olarak yetişmelerini sağlayabilmek için, öğretim programlarının ıslah edilmesi gerekmiştir. Maarif Vekaletince bir taraftan yeni öğretim programlarının hazırlanması, diğeri taraftan bu nevi okulların muhtelif şehirlerimizde faaliyete geçirilmesi

için çalışmalara başlanmıştır.

İlki iş olarak mevcut okulun öğretim süreleri ilkokul üzerine beş yıla çıkarılarak yeniden tanzim edilen öğretim programlarının uygulanmasına başlanmıştır. Ayrıca ortaokul mezunlarından devam etmek isteyen çocuklar için öğretim süresi iki yıl olan özel şubeler ihdas edilmiştir.

1928-1929 öğretim yılından itibaren "Kız Enstitüsü" adını almış bulunan bu kuruluşlar, halen uygulanmakta olan öğretim programlarına göre öğrenim çağındaki genç kızlara ortaokullar derecesinde genel bilgiler vermekle beraber, onları ileri bir toplum seviyesinin gerektirdiği becerikli, marifetli, bilgili bir anne ve ev kadını olarak hazırlamak, gerektiği zaman kadın sanatlarında çalışarak hayatlarını kazanabilmelerine imkan vermek gayesini gütmüştür.

Nüfusu az olan merkezlerdeki ilkokul mezunu kızların, orta derecede genel kültürle birlikte kız enstitülerinin ilk üç sınıfına paralel bir meslek kültürü alabilmelerini sağlamak amacı ile, 1949-1950 öğretim yılından itibaren "Kız Orta Sanat Okulları" açılmaya başlanmıştır.²⁰

Kız Enstitülerinin Muhtelif Yıllardaki Sayıları:

²⁰. Mesleki ve Teknik Eğitim, s.

Öğretim Yılı	Kız Enstitüsü Sayısı
-----	-----
1927-1928	2
1928-1929	3
1929-1930	4
1932-1933	5
1936-1937	7
1937-1938	10
1938-1939	11

Kız enstitülerinin sayısı, her yıl yeni okullar açılmak sureti ile artmıştır.

Kız Enstitülerinin Bulunduğu İller ve Kuruluş Dönemleri:

Adana Kız Enstitüsü	1936-1937
Ankara İsmet Paşa K.E.	1928-1929
Bursa Necati Bey K.E.	1929-1930
Elazığ Kız Enstitüsü	1937-1938
Edirne Kız Enstitüsü	1938-1939
İstanbul Kadıköy Kız Enstitüsü	1936-1937
İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü	1932-1933
Manisa Kız Enstitüsü	1937-1938

Teknik Lise: Osmanlı döneminde, fen memuru ihtiyacını karşılamak amacıyla 1911'de "Kondüktör Mektebi" adıyla açılmış, 22.8.1911 tarihinden itibaren, okula beş yıllık

idadi mezunları alınmış ve Fransa'daki "Ecol de Conducteur"ün programı uygulanmıştır.

1922 yılında okulun adı, Nafia Fen Mektebi olarak değişmiştir. 1925'de öğrencilerini yatılı olarak kabul etmiş ve öğretim süresi ikibuçuk yıla çıkarılmış, bir ders yılı ikiye bölünerek Mart ve Temmuz aylarında iki defa mezun vermeye başlamıştır. 1930'da üç yıla çıkarılmıştır. 1937 yılında bu okulda, mühendislik bölümü açılmış ikinci sınıftan istekli öğrenciler bu bölüme alınmıştır. 1941 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

Zonguldak Maden Teknisyenler ve Başçavuş Okulu: 1922 yılında Zonguldak'da 63 nolu kömür ocağında bir "Maden Başçavuş Mektebi" açılmış ve kısa bir süre sonra kapanmıştır. Maden ocaklarında işçilerin güvenli ve verimli çalışmalarını sağlamak için madenciliği meslek edinecek elemanları yetiştirmek, amacıyla 1937'de ikinci defa bir Maden Başçavuş Okulu açılmıştır. Maden ocak ve işletmesinde çalışan mühendislerle yardımcı, teorik ve pratik bilgileri bulunan teknisyenleri yetiştirmek amacıyla da 1941 yılında, bir de Maden Teknisyenleri Okulu açılmıştır.

Denizcilik ve Su Ürünleri Meslek Lisesi: Balıkçılık ve deniz ürünlerinin daha iyi değerlendirilmesi için bilgili elemanlar yetiştirmek amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1929'da Marmara adasında, Balıkçılık Mektebi ve

Enstitüsü adı altında açılmıştır.

1931 yılında bu okul, Ticaret Bakanlığına devredilerek adı Balıkçılık Dairesi, olmuş 1936 yılında kapatılmıştır.

Terzilik Meslek Lisesi: İyi yetişmiş bilgili makastar ve terzileri yetiştirmek amacıyla 1929 yılında, İstanbul Erkek San'at Enstitüsü'nde bir terzilik bölümü açılmıştır. Bu bölüm 1930-1931 öğretim yılında bağımsız bir okul haline getirilmiş, 1933 yılında kürkçülük kolu da açılmış ancak bu kol 1935 yılında kapatılmıştır.

Yapı Meslek Lisesi: Modern Cumhuriyetin mimarisi için gerekli kalifiye usta ve işçileri yetiştirmek amacıyla, Erkek San'at Okulları açılmıştır. Açılışında dört yıl süreli olan bu okullar 1939-1940 öğretim yılında beş yıla çıkarılmıştır.²¹

C - Tarım Alanında Meslek Okulları

Tarihi Gelişimi: Yurdumuzda tarım alanında öğretim ilk defa 1846 yılında İstanbul-Yeşilköy Ayamama Çiftliğinde açılan bir okul ile başlamıştır. Bunu 1881 yılında, Edirne'de açılan ikinci Ziraat Mektebi izlemiştir. Ancak her iki okulun eğitim süreleri çeşitli nedenlerle uzun

21. Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.251-265.

sürmemiştir. 1891 yılında Halkalı'da açılan okul, Yüksek Ziraat Mektebi adı altında öğretime 1928 yılına kadar devam etmiş ve aynı yıl kapatılmıştır.

Bu olumsuzluklara rağmen sistemli ve planlı bir tarım öğretimi, Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir.

1928 yılında yürürlüğe giren "Ziraat Öğretiminin Islahı Kanunu" ile tarım öğretimine yeni bir yön verilerek, 1930 yılında Bursa, İstanbul-Halkalı, Adana, İzmir-Bornova olmak üzere dört adet Bölge Ziraat Okulu açılmıştır.

1928 yılında kapatılan Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi yerine, 1930 yılında, Ankara'da bir Yüksek Ziraat Mektebi açılarak bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü düzeyine getirilmiştir.

Hayvan Sağlığı Memurları Meslek Lisesi: Tarım ve Orman Bakanlığı, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü'nce bağlı bir okuldur. 14 Haziran 1937 tarihli ve 3203 sayılı "Ziraat Vekaleti Vazife ve Teşkilat Kanunu'nun, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkilerini belirleyen 9. maddesinde bu kuruluşa, "Hayvan Sağlığı Memur Mektepleri"ni açmak ve bu ünvanla memur yetiştirmekte görev olarak verilmiştir.²²

22. Osman Ergin, Türk Maarif Tarihi, c.V, s.1765-1766.

D - Ticaret ve Turizm Okulları

Tarihi Gelişimi: İlk Ticaret okulu, Galatasaray Lisesi'nin ticaret kısmı istisna edilirse 1883 senesinde İstanbul'da açılmıştır. 1924 yılında İktisat Vekaleti tarafından ülkenin çeşitli yerlerinde ticaret okulları açılmış ve 1927-1928 ders yılından itibaren bu okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.²³

Lozan Antlaşmasını takip eden dönemde ülkemizde iktisadi faaliyetler yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak belli başlı ihracat ve ithalat merkezlerimizde ticari kurumların ihtiyaç duydukları elemanları yetiştirmek için yeni okullar açılmıştır, bunlardan:

1922 yılında Samsun'da özel teşebbüsle kurulan (İstiklal Numune Mektebi) 1924 yılında (İstiklal İlk Ticaret Mektebi) adını almıştır. 1925-1926 öğretim yılındada bir sınıf ilave edilerek altı sınıflı bir okul haline getirilmiştir. Vilayetçe idare edilen bu okul 1926-1927 öğretim yılında Bakanlığa devredilmiştir.

Daha önce açılmış bulunan İstanbul (Yüksek Ticaret

23. Osman Ergin, Türkiye Maarif Tarihi, c.V, s.1766.

Mektebi) iki devrelidir. Kuruluşun yüksek dereceli olan ikinci devresi (Umumu Aliye ve Ticariye) okulu lise derecesinde olan birinci devreside (Yüksek Ticaret Mektebi) adını almıştır.

Trabzon Ticaret Okulu: 1924 yılında iktisat Vekati tarafından açılmıştır. (Yüksek Ticaret Mektebi) adı verilen bu okul, Orta Ticaret Okulu seviyesinde olmuştur. 1925 yılında Ticaret Vekaleti tarafından kapatılarak (Ameli Tecim) okulu haline getirilmiştir.

İzmir Ticaret Okulu da, 1924 yılında üç sınıflı seviyesinde Lisan ve Ticaret Mektebi olarak açılmıştır. İl idaresi tarafından yönetilen bu okul, 1926 yılında Ticaret Bakanlığı'na devredilmiştir. 1924-1925 öğretim yılında iktisat Vekaleti (Ticaret Bakanlığı) tarafından biri Ankara, diğeri Adana'da olmak üzere ilkokullar üzerine dayalı iki yıllık Ameli Ticaret Mektebi açılmıştır.²⁴

Karma eğitim yapan ticaret okulları, ticaret liseleri ve orta ticaret okulları olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

Orta ticaret okullarının amacı ticarethaneler, bankalar, ekonomik kuruluşlar için gerekli olan küçük memurları, müstakil ticaret acentelerini ve küçük ticaret

²⁴. Yahya Akyüz, s.289-290.

yerlerinin muhasebesini bizzat tutmak için elemanlar yetiştirmektedir.²⁵

1927 yılında ticaret okulları, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak dört yıl süreli Orta Ticaret Mektebi olarak yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca genel liseler için ticaret eğitimi veren bölümler kurulmuştur. 1938 yılında Ticaret Liseleri açılmıştır.

Ankara Ticaret Okulu: İktisat Vekaleti tarafından iki yıl süreli (Ameli Ticaret Mektebi) adı ile 1924 yılında açılmıştır. 1925-1926 öğretim yılında bir hazırlık sınıfı ilavesi ile öğretim süresi üç yıl olmuştur.

Adana Ticaret Okulu: 1924 yılında İktisat Vekaleti tarafından (Ameli Ticaret Mektebi) adıyla kurulmuştur. Öğrenim süresi iki yıl olmuştur.

Ticaret okullarında sabahları teorik ders yapılmış ve öğleden sonra öğrenciler ticarethane ve diğer ticari işletmelerde çalışma yapmışlardır.²⁶

25. Osman Ergin, s.1767-1768.

26. Reşat Özalp-Mehmet Irmak, Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Eğitim, Ankara 1961, M.E. Basımevi, s.11-13.

E - Maliye Alanında Meslek Okulları

1908'de Meşrutiyet'in ilanından sonra her alanda olduğu gibi, Maliye işleri de ele alınmış, bu işlere bir düzen vermek üzere "Islahat'ı Maliye Komisyonu Alisi" kurulmuştur.

Bu komisyon, maliye ile ilgili bazı kanunlar hazırlayıp, Osmanlı Meclisi Mebusanı'na sunmuş ve bu yeni mali kanunların uygulanabilmesi için de yeni bir memur sınıfı yetiştirilmesine gerek duyulmuştur.

Maliye Okulu: Cumhuriyetin ilanından sonra, maliye işlerini yeniden düzene koymak, yeni maliye memurları yetiştirmek amacıyla, 1924 yılında Ankara'da Maliye Mektebi kurulmuştur. Okula maliye memurlarından öğrenci alınarak, öğrenim süresi dokuz ay olmak üzere öğretime başlanmıştır.

16 Eylül 1925 tarihli ve 2473 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile, okulun adı Maliye Tatbikat Mektebi'ni Alisi olarak değiştirilmiştir. Ancak, okul kurs düzeyinde bir öğretim programı uyguladığından, bu okulun yüksek okul olamayacağı, 22 Eylül 1926 tarihli ve 2320.959 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın yazısı ile bildirildiği ve bu tarihten adı Maliye Meslek Mektebi olmuştur.²⁷

27. Yahya Akyüz, s.295-296.

F - Kız San'at Okulları:

Cumhuriyetin ilk yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından idare edilen birisi Üsküdar'da diğeri Çapa'da olmak üzere öğrenim programları birbirinden farklı iki okul faaliyet göstermiştir.

Bu okulların dışında Bursa'da kız çocuklarına ziraat san'atlarından böcekçilik, sebzecilik, reçel, şurup, sütçülük, kadın san'atlarından dokumacılık, dikiş, v.s. öğretmek amacı ile açılmış özel bir (Kız Hayat Mektebi), Kayseri'de de ve Konya'da Ticaret Mektebi, İzmir'de Sepetçilik, Çiçekçilik Mektebi, İstanbul'da Kız ve Erkek Hayatt Mektepleri, Mersin'de Ticaret Mektebi, Erzurum'da Kız Sanayi Mektebi ile bazı vilayetlerde Ziraat Vekaleti tarafından idare edilen ziraat ve makinistlik mektepleri vardır.

Bu devrede Türkiye'ye gelmiş olan uzmanların verdikleri raporlara dayanarak Bakanlıkça bazı meslek okulları ve kursları açılması için faaliyete geçilmiştir. Bunun sonucu olarak bazı vilayetlerde Akşam Ticaret ve Meslek Kursları açılmıştır.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti İmparatorluk'tan el zanaatları seviyesini pek aşamamış bir sanayi hayatı teslim almıştır. Ülkenin sanayi hayatı günden güne daha ağır bir çöküntüye gitmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin, İmparatorluk ekonomisindeki çöküntünün son devresinde kurulması gerçek bir şansızlık olmuştur. Eldeki sanat okullar; öğretim ve eğitim metodları ve çevre ilişkileri ne olursa olsun, sonunda el sanatları öğreten kurumlardır.

Cumhuriyetin modern bir sanayi kurma isteği ve ordunun teknik personel ihtiyacı eldeki sanat okullarında bir bünye değişikliğini gerektirmiştir. Bu bünye değişikliğinde makina ve avadanlıkların yanında eğitim ve öğretim usullerinin de modern tekniğe uydurulması gerekli görülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı, teknik öğretim ile ilgili çalışmasına yol çizebilmek için 1930'lara kadar John Dewey, O. Buyse, Kuhne gibi yabancı uzmanları ülkemize davet etmiş ve görüşlerini almıştır.

Bakanlık teknik öğretim için planlar ve çalışma hazırlıkları yaparken, san'at okulları illerin fakir bütçesi ile yetinmek zorunka kalmış; bu çalışmalardan yeterince yararlanamamıştır. Bakanlık mali ve idari bakımdan san'at okulları üzerinde hiçbir denetime sahip olmadığı için

hazırlıklarını onlara aktarmak ve gerçekleştirmek mümkün olamamıştır. Bu ikiliği önlemek için, Milli Eğitim Bakanlığı 1927 yılında kabul edilen bir kanunla, 'san'at okullarının' ders, eğitim ve öğretim bakımından idaresini kendi üzerine almıştır. Okulların bütçeleri yine il bütçelerinden ödenmiş; ancak öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığı'nca tayin edilmiş, eğitim ve öğretim programları da bakanlıkça hazırlanmıştır. Böylece Milli Eğitim Bakanlığı san'at okullarında ilk reformu yapmak olanağını elde etmiştir.

San'at okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak için bir yandan dışarıya -Avrupa ve Amerika'ya- öğrenci göndermiş bir yandan da buralardan uzmanlar çağırarak kendilerine san'at okullarında görev vermiştir. 1939 yılına kadar, öğretmenlik öğrenimi için dışarıya 135 öğrenci gönderilmiş, bunlardan ancak 85 tanesi Türkiye'ye dönmüştür. Aynı yıllarda dışarıdan gelen öğretmen sayısı 65'tir.

San'at okullarının modern makina ve avadanlıklarla donatılması daha zor olmuştur. Bunlardan hemen hemen hepsinin dışarıdan getirilmesi için memleketin kıt döviz kaynaklarının kullanılması gerekmiştir. Bunların bedellerinin illerin bütçelerinden ödenmesi hemen hemen imkansız olmuştur. Yerel yönetimler okullarının masraflarını karşılamak, öğretmenlerinin maaşını verebilmek olanağından yoksun kalmışlardır. Zaman zaman mali olanak sağlamak için atölyelerini eğitimle ilgisi olmayan işler için kiraya

vermek zorunda kalan san'at okulları dahi görülmüştür. Nitekim Edirne San'at Okulu, 1926 yılında, atölyelerini bir araba yapıcısına kiraya vermiştir.

Bakanlığın 1935'lere kadar ana uğraşı, her ay öğretmenlerinin maaşlarını veremeyen san'at okullarına kredi aramak, borç bulmak için didinmekten ileri gidememiştir. San'at okullarına "Bölge San'at Okulu" adı verilerek, birkaç ilin bütçesinden yardım almaları sağlanmıştır. Ama okula sahip olmayan iller komşu ilin okuluna bu paraları hiçbir zaman bütünüyle ödememişlerdir. Borçları o kadar yığılmıştır ki, çıkarılan bir kanunla bu borçların affedilmesinden başka çare kalmamıştır.

1935 yılı teknik öğretimde bir dönüm noktası olmuştur. O yıl Milli Eğitim Bakanlığı san'at okullarının masraflarını kendi bütçesinden karşılamaya başlamıştır.

1935 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, san'at okullarına bir döner sermaye sağlayarak atölye çalışmasını yeniden canlandırmıştır. Böylece san'at okulları çevredeki özel kişilere ve devlet dairelerine iş yapmaya başlamışlar kazançları ile okul masraflarının bir kısmını karşılamak olanağını bulmuştur.¹

¹. İ. Başgöz, H. Wilson, Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim ve Atatürk, Dost Yay., Ankara, 1968, s.206-209.

Mesleki ve teknik eğitim okullarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasından sonra iş hayatı ile olan ilişkiler zayıflamıştır. Dönemin eğitimcilerinden Ferit Saner bu konuya şu şekilde yaklaşmıştır: "Mesleki ve teknik eğitim ile endüstri arasında iyi ilişkiler kurulamamıştır, Türkiye'de mahalli farklara önem verilmemiştir... Universal bir eğitimin her yer için geçerli olacağı düşünüldü..."

Mesleki ve teknik eğitim okulları ile çıraklık sistemi ülkelerde yanyana birbirini tamamlayan sistemler olarak yaşamaktadır. Ülkemizdeki mesleki ve teknik eğitimcilerin çıraklık sistemini benimsemediklerini eğitimcilerden Akif Tuncel şu şekilde ifade etmiştir: "Çıraklık, kalfa sistemine eğinilmedi, pratik san'at okulları düşünüldü, fakat bunların endüstrideki statüleri belli olmadığı için okullar tutunamadılar". Dönemin eğitimcilerinden Rifat Şancı'da endüstriye yönelik bir çalışma olmadığını belirterek konuşmasını şöyle sürdürmüştür: "çok kötü bir hava doğdu, çıraklık ele alınmadı, özel sektör çok zayıftı, mesleki ve teknik eğitim devletçi bir yaklaşımla ele alındı. 1930'larda hazırlanan tekamül planını yalnız devlet sektörü temsilcileri hazırladılar".²

Mesleki ve teknik eğitim ile genel eğitim arasında bir

2. Hıfzı Doğan, Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim, A.Ü. Eğitim Fak. Yay. No.64, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1977, s.70-75.

ilişki kurulamamıştır. Lise ve meslek okulu birbirini rakip kurumlar olarak görmüşlerdir.

Mesleki ve teknik eğitim okullarını bitiren gençlerin yüksek öğretime gitme yolları kapalı tutulmuştur. Yüksek öğretime gitme yolu genellikle liseden geçmiştir. İş hayatındaki fırsatlarda liseden çıkışlılara göre düzenlenmiştir. Mesleki ve Teknik eğitim okullarına bile imalathane gözü ile bakılmıştır. Bu okullarda mezun olanlar küçük görülmüştür.

Başbakanın emri ile 1935 yılında kurulan bir komisyon teknik eğitim alanında bir rapor hazırlamakla görevlendirilmiştir. Ziraat, Sanayi, Nafia, Eğitim bakanlarının, Genel Kurmay Başkanlığı'nın temsilcileriyle kurulan bir komisyona, Milli Eğitim Bakanlığı Teknik Öğretim Genel Müdürü Rüştü Uzel başkanlık etmiştir. Hazırlanan etraflı raporun aslında Rüştü Uzel'in çalışmasının ürünü olduğu söylenebilir.³

Rapor 1936 yılında tamamlanmış ve o zamana kadar hazırlanan raporların en değerlisi olmuştur.

Rapor ülkenin sanayi gücünü, gelecekteki ihtiyaçlarını,

3. Rüştü Uzel, Türk eğitimine hizmetleri geçen değerli kişilerden biridir. 1940'tan sonraki teknik eğitimin planlanması ve teknik eğitimdeki gelişme onun gayretleri ile olmuştur.

özel sektörü de hesaba katarak incelemiştir. Her okulun hangi san'at kollarını içine alacağı, öğretim üyelerinin sayısı ve nasıl temin edileceği, okulun idaresi için gerekli masrafların tutarı ve bunların nasıl sağlanacağı, her okul için yapılan yatırımın kaç yılda ve ekonomideki hangi artışlarla geri alınacağı titizlikle ve ayrıntıları ile saptanmıştır.

Dünyanın her yanında olduğu gibi Türkiye'de de san'at okulları ülkede ciddi bir sanayi hareketinin özlemini çekmiştir. 1940'lara doğru, devlet eliyle Türkiye'de küçümsenemeyecek bir sanayi kurulduktan sonra, mesleki eğitim hızla gelişmeye başlamıştır.

"Türkiye'de kızların meslek eğitimi, erkeklerinkinden daha farklı bir gelişme göstermiştir. Cumhuriyetin kadına verdiği değere paralel olarak kız öğrencilerin sayısı artmıştır. Teknik eğitime devam eden erkek öğrencilerin yüzdesi 1924'le 1935 arasında devamlı şekilde düşerken, aynı yıllarda mesleki eğitim gören kız öğrencilerin nüfusa oranı 1924'te %0.28, 1930'da %0.35, 1936'da %0.37 olmak üzere devamlı şekilde bir artış göstermiştir.⁴

1927 yılında, erkek san'at okullarında girişilen reformla birlikte kız san'at okullarında da ilk

⁴. İ. Başgöz, E. H. Wilson, Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim ve Atatürk, s.209-210.

değişiklikler yapılmıştır. O tarihte ikisi de İstanbul'da bulunan iki kız san'at okulu bulunmaktadır.

Bu okullar tıpkı erkek san'at gibi, ilk okul üzerine beş yıl eğitim veren "San'at Enstitüleri" haline getirilmiştir. Her yıl bir iki okul açılarak 1938 yılında, Türkiye'nin her yanına yayılmış olan kız san'at okullarının sayısı 14'ü bulmuştur. Bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için 1935 yılında Ankara'da Kız San'at Öğretmen Okulu açılmıştır. San'at okullarının öğretmenleri buradan yetişmeye başlamıştır.

Kız san'at okulları için hazırlanan programlar bir yandan meslek eğitimi vermek, bir yandan da kızları daha bilgili ev kadını olarak hazırlamak esası üzerine kurulmuştur. Diğer ortaöğretim kurumlarındaki kültür dersleri de biraz hafifletilerek, buralarda okutulmuştur. Kız san'at okulları öğrencilerinin men'seleri bakımından erkek san'at okullarından tamamen farklı olmuştur. Kız san'at okullarındaki eğitim, genel hatları ile ortalama Türk ailesi için lüks bir eğitim niteliğindedir. Bu okulların programlarına göre yemek, giyinmek ancak Türkiye'de üst orta gelirli ailelerin harcı olmuştur. Köy kadınlarının san'at eğitimi ancak 1940'lardan sonra Köy Enstitüleri kanalı ile gerçekleşmiştir.

Bu eleştirilere rağmen cumhuriyetin ilk yıllarında

mesleki ve teknik eğitim alanında kaydedilen gelişmeler daha sonraki dönemler için rehber niteliğindedir. Zor olan planlama ve bu planları uygulamaya koyma işi bu dönemde gerçekleştirilmiştir. 1940'lara kadar yapılan çalışmalarda büyük bir özen ve dikkat gösterilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim alanında 1940'lardan sonra görülen başarılar cumhuriyetin ilk dönemlerinin üstün çabalarının doğal bir sonucudur.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Yahya, Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1982'ye Kadar), A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. Ankara 1982.
- Akyüz, Yahya, Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri, Doğan Basımevi, Ankara 1978.
- Alkan, Cevat, Eğitim Felsefesi, Uludağ Üniversitesi Yay., Bursa, 1983.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c.I-II-III.
- Ayas, Nevzat, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi - Kuruluş ve Tarihçeler, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1948.
- Başgöz, İ. Wilson, H.E., Türkiye Cumhuriyetinde Milli Eğitim ve Atatürk, Dost Yay. Ankara 1968.
- Doğan, Hıfzı, Teknoloji Eğitimi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. No:128.
- Cicioğlu, Hasan, Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim, D.T.C.F. Yayını, Ankara 1982.
- Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, M.E.Basımevi, İstanbul, 1983.
- Doğan, Hıfzı, Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim, Eğitim Bilimleri Fak. Yay. No:64, A.Ü. Basımevi, Ankara 1977.
- Doğan, Hıfzı, "Mesleki ve Teknik Eğitim" Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, M.E.B. Basımevi, İstanbul, 1983.
- Ergin, Osman, Türkiye Maarif Tarihi, 5 Cilt, 2. baskı, İstanbul, Eser Matbaası, 1977.

Ergün, Mustafa, Atatürk Devri Türk Eğitimi, D.T.C.F. Yay., Ankara, 1982.

Inan, Rauf, "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, M.E.B. Basımevi, İstanbul, 1983.

Karamuk, Ziya, Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, M.E.B. Basımevi, İstanbul, 1973.

Kieslinger, Adolf, Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişmesi için Tavsiyeler, Ankara Sanayi Odası Yay. No:3, Ankara, 1969.

Koçer, H. Ali, Türk Milli Eğitim Teşkilatı I, Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. No:103, Ankara, 1981.

Maarif 10. Yıl Sergisi, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.

Maarif Vekilliği Dergisi, s.22-23, Nisan 1940.; 1 Mart 1926, s.6.; 1 Mayıs 1926, s.7.

Özalp, Reşat, Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, I (Orta Dereceli Okullar), Ankara, Maarif Basımevi, 1956.

Özalp ve Ataüenal, Türk Milli Eğitimi Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, M.E.B. Basımevi.

Özalp, Reşat, Mehmet Irmak , Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Eğitim, Ankara, M.E.Basımevi, 1961.

Özalp, Reşat, Ataüenal Aydoğdu, Türk Milli Eğitiminde Düzenleme Teşkilatı, İstanbul, M.E.Basımevi, 1977.Öztürk, Turgut, Milli Eğitim Mevzuatı, Metinler Matbaacılık, İstanbul, 1984.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Cumhuriyet'in 50. Yılında Milli

Eğitimimiz, M.E.B. Basımevi, İstanbul, 1973.

Tonguç, İ. Hakkı, İş ve Meslek Eğitimi, TÖB-DER Yay. No:1, Ankara Ocak 1974.

Türkiye Cumhuriyeti Maarifi 1923-43, Maarif Matbaası, Ankara 1944.

Unat, Faik Reşit, Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, M.E.B. Basımevi, Ankara, 1964.

